

HNB

EUROSUSTAV

Statistička i metodološka istraživanja M-2

Anketa o financijama i potrošnji kućanstava provedena u Republici Hrvatskoj 2021.

Igor Jemrić i Anita Harmina

Zagreb, rujan 2024.

IZDAVAČ

Hrvatska narodna banka
Trg hrvatskih velikana 3
10000 Zagreb
T. +385 1 4564 555
info@hnb.hr
www.hnb.hr

Ova iteracija ankete povezuje se s 2021. godinom zbog harmonizacije s ostalim zemljama uključenima u zajednički projekt koji se provodi u cijelome europodručju. Tehnički, terenski dio ove ankete u RH završio je s posljednjim kalendarskim danom 2020. godine.

Navodi u tekstu izražavaju stavove autora te ne moraju nužno značiti stajalište ili mišljenje Hrvatske narodne banke.

O autorima

mr. sc. Igor Jemrić, glavni savjetnik u Sektoru Statistike
Hrvatska narodna banka
E. igor.jemric@hnb.hr

Anita Harmina, viša savjetnica u Direkciji za opću ekonomsku statistiku i statističke informacijske sustave
Hrvatska narodna banka
E. anita.harmina@hnb.hr

Ova iteracija ankete povezuje se s 2021. godinom zbog harmonizacije s ostalim zemljama uključenima u zajednički projekt koji se provodi u cijelome europodručju. Tehnički, terenski dio ove ankete u RH završio je s posljednjim kalendarskim danom 2020. godine.

Navodi u tekstu izražavaju stavove autora te ne moraju nužno značiti stajalište ili mišljenje Hrvatske narodne banke.

ISSN (online)

Abstract

This paper presents the methodology and results of the Household Finance and Consumption Survey (HFCS), conducted by the Croatian National Bank in 2020 and 2021, as a Croatian contribution to the wave 2021 of the harmonized survey defined and promoted by the Household Finance and Consumption Network (HFCN), expert group organized by the ECB.

Contentwise, the main topics of the survey are financial and nonfinancial assets, financial liabilities, employment, income and consumption of the households, while as an addendum in this wave, the module on the effects of the COVID-19 pandemic on households' finance and consumption has been included.

The fieldwork was organized via the CAPI (Computer Assisted Personal Interview) method applied on a two-stage stratified sample of 4,072 household units, with a response rate of 33.3%. Once collected, data were statistically processed by weighting and estimations, as well as by stochastic multiple imputation, then aggregated and presented in a standardized format defined by the HFCN.

The paper also contains a short statistical comment on the results, providing a static picture of the results, as well as a comparison with the same results from the previous wave. In addition, many results are compared to those of the euro area or a particular group of countries that participated in the wave 2021 of the HFCS, while some of them (when possible) are placed in the context of similar results obtained from external statistical sources (EU-SILC, financial and nonfinancial accounts of the Republic of Croatia).

Keywords: household survey, household finance, household debt, wealth distribution, income distribution, HFCS, COVID-19 pandemic

JEL: D14, D31 i E21

Sažetak

U ovome se radu prikazuju metodologija i rezultati Ankete o financijama i potrošnji kućanstava (AFPK) u Republici Hrvatskoj, koju je Hrvatska narodna banka provela u 2020. i 2021. godini, u okviru četvrtog vala harmoniziranog istraživanja iz 2021. godine definiranog od strane mreže eksperata za financije i potrošnju kućanstava (engl. *Household Finance and Consumption Network – HFCN*) pri Europskom sustavu središnjih banaka (ESSB).

Osnovna su tematska područja istraživanja financijska i nefinancijska imovina i financijske obveze kućanstava te njihova zaposlenost, dohodak i potrošnja, a kao dodatak u odnosu na prethodni val istraživanja uključen je i dio koji se odnosi na učinke pandemije izazvane virusom COVID-19 na njihove financije i potrošnju. Istraživanje je provedeno metodom CAPI (engl. Computer Assisted Personal Interview) na dvoetapno stratificiranom uzorku bruto veličine 4072 kućanstva, uz ostvarenu stopu odziva od 33,3%. Prikupljeni podaci statistički su obrađeni tehnikom utežavanja i procjenjivanja te stohastičkom multiplom imputacijom, nakon čega su agregirani i tabelirani u skladu sa standardnim formatom definiranim od strane HFCN-a.

Rad sadržava statistički komentar podataka prikupljenih u okviru četvrtog vala ovog istraživanja iz 2021. godine, koji se sastoji od statičke prezentacije rezultata te njihove usporedbe s istovjetnim rezultatima iz prethodnog vala. Usto, mnogi su rezultati uspoređeni s odgovarajućim rezultatima u europodručju i u usporedivoj skupini zemalja koje sudjeluju u ovom istraživanju, a neki (za koje je to bilo moguće) smješteni su i u kontekst istovjetnih podataka iz drugih statističkih izvora (anketa EU-SILC te financijski i nefinancijski računi RH).

Ključne riječi: anketa kućanstava, financije kućanstava, zaduženost kućanstava, raspodjela bogatstva, raspodjela dohotka, AFPK, pandemija izazvana virusom COVID-19

JEL: D14, D31 i E21

Sadržaj

Abstract.....	3
Sažetak.....	4
1. Uvod.....	7
2. Fizionomija i sadržaj istraživanja	8
2.1. Osnovni parametri istraživanja.....	8
2.2. Anketni upitnik.....	9
3. Izbor uzorka	11
4. Prikupljanje i obrada podataka.....	13
5. Prikaz rezultata.....	18
5.1. Demografske karakteristike kućanstava	20
5.2. Ukupna imovina	23
5.2.1. Realna imovina	24
5.2.2. Financijska imovina	30
5.3. Dug	34
5.4. Neto bogatstvo	38
5.5. Dohodak	44
5.6. Potrošnja	47
5.7. Pokazatelji financijske ranjivosti.....	50
5.8. Kreditna ograničenja.....	54
5.9. Utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19	58
6. Usporedba rezultata s podacima iz vanjskih izvora	64
7. Zaključak.....	70
Literatura	74

Dodatak.....	76
Kratice i znakovi.....	76

1. Uvod

Anketa o financijama i potrošnji kućanstava (AFPK¹) statističko je istraživanje o realnoj i financijskoj imovini, zaduženosti, primanjima te izdacima kućanstava, koje se na harmoniziran način provodi u velikom broju država Europske unije, u organizaciji nacionalnih središnjih banaka, a na inicijativu Europske središnje banke.

Osnovni je cilj provođenja ovakvoga zajedničkog istraživanja prikupljanje mikropodataka o strukturi imovine i obveza kućanstava u europodručju, i to za potrebe analize različitih aspekata provođenja monetarne politike, financijskog ponašanja pojedinačnih kućanstava, utjecaja mjera makroekonomske politike i eventualnih makroekonomskih šokova na to ponašanje te, naposljetku, za potrebe međunarodne usporedbe.

Inicijativa Europske središnje banke za harmonizirano provođenje ovog istraživanja u svim zemljama europodručja (te, dobrovoljno, u ostalim državama članicama Europske unije) pokrenuta je krajem 2006. godine te je ono dosad provedeno četiri puta (u četiri vala). Pritom, Hrvatska narodna banka uključila se svojim pilot-projektom provedenim paralelno s drugim valom ovog istraživanja, a uz potpunu metodološku harmonizaciju u istraživanju sudjeluje od trećeg vala (2017.). U ovom se izvješću prikazuju rezultati provedbe ovog istraživanja u četvrtom valu (2021.)².

Kao i u prethodnom valu, Hrvatska narodna banka pri ovoj je provedbi ankete angažirala vanjske stručnjake, eksperte za provođenje anketnih istraživanja usmjerenih prema kućanstvima – za pripremu i obavljanje terenskog rada ankete postupkom javne nabave angažiran je vanjski pružatelj usluge (Agencija IPSOS), dok su na održavanju programske podrške, izboru uzorka te statističkoj obradi prikupljenih podataka i njihovoj prezentaciji angažirani vanjski eksperti koji su svoje iskustvo stekli kao zaposlenici Državnog zavoda za statistiku.

U nastavku ovog izvješća, u 2. poglavlju, daju se osnovne informacije o fizionomiji i sadržaju istraživanja, 3. poglavlje opisuje izbor dvoetaпно stratificiranog uzorka, zasnovanog na Popisu stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine, a 4. poglavlje daje uvid u tijek i uspješnost samog provođenja ankete na terenu, kao i osnovne informacije o postupcima logičke, sadržajne i statističke obrade prikupljenih odgovora ispitanika. Peto poglavlje daje prikaz dobivenih rezultata, strukturiran po osnovnim temama istraživanja: nefinancijska i financijska imovina, dug, neto bogatstvo, dohodak i

¹ Međunarodna je kratica HFCS (engl. *Household Finance and Consumption Survey*).

² Zainteresirane čitatelje upućujemo i na dosad pripremljena izvješća drugih zemalja o njihovim rezultatima istog vala ove ankete: Cupak i sur. (2021.), Fessler i sur. (2023.), Matha i sur. (2023.) te de Sola Perea i Van Belle (2022.).

potrošnja te pokazatelji kreditne ranjivosti i kreditnih ograničenja, čiji se ekstrapolirani agregati u 6. poglavlju stavljaju u kontekst usporedivih agregatnih informacija iz drugih statističkih izvora. Nakon zaključka i literature u prilogu je dana i datoteka s tabličnim pregledom agregiranih rezultata istraživanja.

2. Fizionomija i sadržaj istraživanja

2.1. Osnovni parametri istraživanja

Svojom fizionomijom Anketa o financijama i potrošnji kućanstava u RH u 2021. godini u velikoj mjeri prati fizionomiju prethodne istovjetne ankete provedene u 2017. godini. Detalji ove fizionomije opisani su u radu Jemrić i Vrbanc (2020.), pa se ovdje spominju samo njezini osnovni elementi te razlike između tih dviju anketa.

I nadalje je riječ o anketnom istraživanju provedenom metodom CAPI (engl. *Computer Assisted Personal Interview*), čiji je osnovni instrument međunarodno usklađen statistički upitnik kreiran od strane Mreže za anketu o financijama i potrošnji kućanstava (engl. *Household Finance and Consumption Network – HFCN*) u koordinaciji Europske središnje banke³.

Ciljanu populaciju ispitanika obuhvaćaju sve osobe s navršениh 16 godina ili više koje žive u privatnim kućanstvima na teritoriju Republike Hrvatske, dok osobe koje žive u kolektivnim kućanstvima (domovi, internati, zatvori, samostani, bolnice itd.) nisu uključene u anketu. Osnovna je jedinica istraživanja i ovdje dvojaka – u jednom dijelu ankete to je privatno kućanstvo, a u drugom dijelu svaka osoba s navršениh 16 ili više godina koja živi u tom kućanstvu (točna definicija kućanstva i pripadnosti neke osobe tom kućanstvu navedena je u radu Jemrić i Vrbanc (2020.)). Na osnovi ovako definirane ciljane populacije, okvir populacije čini popis svih adresa kućanstava u Republici Hrvatskoj.

U ovom valu istraživanja referentno razdoblje za podatke koji predstavljaju ili se tiču stanja određene financijske kategorije datum je obavljanja intervjua, a taj parametar za podatke koji se odnose na financijske tijekove (podaci o dohotku) jest razdoblje od posljednjih 12 mjeseci koji prethode datumu obavljanja intervjua.

Kao i 2017. godine, korišten je okvir za izbor uzorka zasnovan na podacima iz Popisa stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine, dok je sam uzorak dvoetaпно

³ Potpuni metodološki okvir ovog vala harmoniziranog istraživanja definiran od strane HFCN-a može se naći u European Central Bank (2023.b).

stratificiran, na istovjetan način kao i u prethodnom valu, čime je generirano ukupno 13 stratuma.

Terenski rad (prikupljanje podataka) obavljen je u razdoblju od 7. rujna do 31. prosinca 2020. godine, a na prikupljanju podataka sudjelovalo je 10 koordinatora i 61 anketar u 20 županija i Gradu Zagrebu.

Premda je, s obzirom na specifične okolnosti vezane uz pandemiju izazvanu virusom COVID-19, Hrvatska narodna banka uz CAPI kao osnovni modalitet kontakta s ispitanicima omogućila i ostvarivanje kontakta putem videolinka za potrebe provođenja ankete, ta je opcija korištena iznimno, samo u jednom slučaju. Pritom, kao i u prethodnom valu, u dijelu u kojemu se anketa odnosi na kućanstvo u cjelini intervju je obavljen s financijski informiranom osobom (FIO) odabranom od strane kućanstva, dok se intervju vezan uz dio ankete koji se odnosi na pitanja na osobnoj razini obavljao (kad je bilo moguće) izravno sa svakim članom kućanstva starim 16 ili više godina.

2.2. Anketni upitnik

Anketni upitnik kojim se Hrvatska narodna banka koristila za ovo istraživanje u cijelosti prati strukturu i sadržaj engleskog predloška, definiranog od strane HFCN-a⁴. Usporedivši ovaj predložak s prethodnim, može se reći da je struktura (detaljno opisana u radu Jemrić i Vrbanc (2020.)) ostala nepromijenjena, dok je u samom sadržaju došlo do određenih izmjena.

Kao prvo, na razini HFCN-a dogovoreno je dodavanje triju novih obveznih varijabli, od kojih se dvije (kategorijske) odnose na kašnjenja u podmirivanju obveza kućanstva (prva se odnosi na sva kašnjenja, a drugo na kašnjenja više od 90 dana), a treća, također kategorijska, vezana je uz financijsku nestrpljivost.^{5,6}

Uz ove novouvedene obvezne varijable, HFCN je preporučio i uvođenje dodatnog modula pitanja koja se odnose na kvalifikaciju i kvantifikaciju utjecaja pandemije izazvane virusom COVID-19 na financije i potrošnju kućanstava. Uvođenje ovog modula u anketni upitnik dobrovoljno je, a HFCN je predložio i njegov standardni oblik. Hrvatska narodna banka prihvatila je uključivanje modula u anketni upitnik, ali je sam popis pitanja u određenoj mjeri modificirala u skladu sa svojim potrebama za podacima.

⁴ Primjerak upitnika može se naći na poveznici: https://www.hnb.hr/documents/20182/3584519/h_AFPK_Upitnik_2020.pdf/2b1a81cd-4035-95b3-d753-a1e9ae2c2b5b?t=1701688878547.

⁵ Pod financijskom nestrpljivošću podrazumijeva se nesklonost odgodi potrošnje trenutno raspoloživih sredstava.

⁶ Nažalost, ni za jednu od ovih varijabli nije prikupljen dovoljan broj odgovora da bi ih se uključilo u prezentaciju rezultata ankete, ni u RH ni na razini europa područja.

Kao i u prethodnom valu, zadržana je mogućnost da svaka središnja banka članica HFCN-a uz obvezni sadržaj upitnika uvede i dodatne, za svoju državu specifične varijable. Ovu je mogućnost Hrvatska narodna banka iskoristila u prethodnoj anketi iz 2017. godine, uvođenjem pitanja o valutnoj strukturi kredita i depozita, parametrima vezanima uz varijabilne kamatne stope te kašnjenjima u podmirivanju kreditnih obveza. U ovom valu anketnog istraživanja zadržano je pitanje o valutnoj strukturi kredita i depozita, dok su pitanja o parametrima vezanima uz varijabilne kamatne stope te o kašnjenjima u podmirivanju kreditnih obveza ovaj put izostavljena (prva grupa pitanja na osnovi stava da je jednokratna informacija o zastupljenosti pojedinih modaliteta ovih parametara dovoljna, a druga djelomično zbog uvođenja srodnih novih obveznih varijabli od strane HFCN-a, a djelomično zbog činjenice da je u prethodnom valu istraživanja prikupljeno iznimno malo odgovora na ta pitanja, pa ih nije bilo moguće agregirati uz zadovoljavajuću razinu pouzdanosti).

S druge strane, uz već spomenutu preinaku osnovnog modula vezanog uz utjecaj pandemije izazvane virusom COVID-19, a koja se odnosi na postavljanje pitanja o pandemijom uzrokovanim potencijalnim odgodama ili reprogramu kreditnih obveza po svim kategorijama kredita koje se pojavljuju u upitniku, uvedena su potpuno nova pitanja specifična za RH, vezana uz:

- valutnu strukturu ostalih hipotekarnih kredita (u prethodnom valu ova se informacija prikupljala samo za hipotekarne kredite vezane uz glavnu stambenu jedinicu)
- valutnu strukturu štednih depozita i računa po viđenju (u prethodnom valu ova se informacija prikupljala samo za oročene depozite)
- prošireni skup informacija o kreditima bez kolaterala (koji su time u smislu prikupljanja informacija izjednačeni s hipotekarnim kreditima) te
- dohodak primljen od drugih transfera iz inozemstva (ovdje su uz kategorijsku varijablu sudjelovanja⁷ dodane i varijabla iznosa primljenih transfera te varijabla procjene udjela neformalnih doznaka (uglavnom fizičkog prijenosa gotovine preko granice) u ukupnim doznakama iz inozemstva, a sve za potrebe kompilacije pripadajuće pozicije u statistici platne bilance).

Uz ove sadržajne izmjene, Hrvatska narodna banka uvela je i jednu strukturnu izmjenu u dijelu upitnika koji se odnosi na dohodak. Konkretno, na kraju tog dijela uvedeno je kontrolno pitanje koje se aktivira samo u slučaju da ispitanik na sva pitanja o posjedovanju pojedinih tipova dohotka odgovori da ih njegovo kućanstvo ne posjeduje,

⁷ U ovom konkretnom kontekstu varijabla sudjelovanja odnosi se na odgovor tipa DA/NE na pitanje o primanju doznaka iz inozemstva.

a koje je sugeriralo da ispitanik naposljetku ipak promijeni svoj odgovor u modalitet «ne želim odgovoriti», čime ta pitanja za njegovo kućanstvo ulaze u postupak imputacije. Ova strukturna intervencija uvedena je zbog relativno velikog broja kućanstava koja su u prethodnom valu odgovorila da ne ostvaruju nikakav dohodak, što je ocijenjeno vrlo malo vjerojatnim te se pretpostavlja da je zapravo riječ o slučajevima kada ispitanik ne želi odgovarati na pitanja o svom dohotku ili dohotku svog kućanstva.

3. Izbor uzorka

U provedbi Ankete o financijama i potrošnji kućanstava i u ovom valu primijenjen je okvir za izbor uzorka zasnovan na podacima iz Popisa stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine (Popis 2011.).

Nacrt uzorka i nadalje je dvoetafni stratificirani. Jedinice su izbora prve etape tzv. segmenti, tj. prostorne jedinice u kojima je prema Popisu 2011. živjelo 120 do 250 privatnih kućanstava. Jedinice izbora druge etape nastanjeni su stanovi u izabranim segmentima, pri čemu se kriterij nastanjenosti zasniva na informacijama iz Popisa 2011., ali ako se u procesu intervjuiranja ispostavi da suprotno očekivanju u odabranoj stambenoj jedinici živi više kućanstava, intervjuiraju se sva ta kućanstva. Novost pri dizajniranju uzorka u ovom valu u odnosu na prethodni jest to da broj izabranih stanova u stratumima ovisi o stopi neodgovora u AFPK-u iz 2017. godine. Na taj je način u uzorku povećan udio izabranih stanova u stratumima koji u AFPK-u iz 2017. imaju veću stopu neodgovora s obzirom na njihov udio u populaciji (engl. *oversampling*).

Nadalje, kao i u prethodnom valu, za potrebe povećanja udjela (engl. *oversampling*) bogatih kućanstava, zbog njihove tradicionalno više stope neodgovora, nastanjeni stanovi u segmentima podijeljeni su u dva podsegmenta, pri čemu je kao aproksimativna varijabla za prepoznavanje bogatih kućanstava korištena kvadratura stambene površine ako je ona u vlasništvu kućanstva (s graničnom vrijednošću od 120 kvadratnih metara). Međutim, i ovdje je došlo do promjene u postupku izbora uzorka u odnosu na AFPK iz 2017. godine, upravo na osnovi iskustva iz tog vala ankete. To je iskustvo, naime, pokazalo da odabrana aproksimativna varijabla dobro prepoznaje bogatija kućanstva u gradskim naseljima sjeverozapadne Hrvatske (županije: Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Međimurska i Grad Zagreb) i u jadranskoj Hrvatskoj (županije: Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska, Istarska, Dubrovačko-neretvanska), dok u ostalim krajevima Hrvatske kućanstva sa stanovima veće stambene površine nemaju znatnijeg udjela među bogatima. Zato je povećan udio velikih stanova u uzorku samo u spomenutim područjima u kojima su veliki stanovi povezani s bogatstvom. Prema Popisu 2011., udio tih stanova u populaciji je 5,4%, a njihov udio u uzorku 23,7%.

Opisana podjela segmenata s obzirom na veličinu stambene površine (i vlasništvo glavne stambene jedinice⁸) prvi je kriterij stratifikacije uzorka. Dobiveni podsegmenti potom su dodatno podijeljeni u podstratume s obzirom na županiju i tip općine (općina ili grad) kojoj pripadaju, pri čemu su u posebnu kategoriju stratuma izdvojeni gradovi Split i Rijeka. Tablica 1. daje popis tako nastalih 13 stratuma.

U svakom stratumu, primarne jedinice izbora, tj. segmenti, sistematski su izabrani u prvoj etapi izbora s vjerojatnošću koja je proporcionalna veličini segmenta (mjera veličine segmenta je broj nastanjenih stanova u segmentu prema Popisu 2011.). U drugoj etapi izbora, pet nastanjenih stanova izabrano je u svakom izabranom segmentu, osim u stratumima s velikim stanovima, gdje su za potrebe natproporcionalne zastupljenosti u uzorku (engl. *oversampling*) učinjene iznimke od tog pravila.

Naposljetku, finalna veličina uzorka za AFPK 2021. godine iznosi 4010 nastanjenih stanova u 789 segmenata (432 naselja). Od toga 950 nastanjenih stanova izabrano je u stratumima koji se odnose na glavne stambene jedinice površine veće od 120 m² koje su u vlasništvu kućanstva koje u njemu živi, a u ostalim stratumima izabrano je 3060 nastanjenih stanova.

⁸ Kod kvadrature glavne stambene jedinice (GSJ), modalitet ≤ 120 odnosi se na stanove u vlasništvu kućanstva do uključivo 120 m² te sve stanove (neovisno o kvadraturi) koji nisu u vlasništvu kućanstva, dok se modalitet > 120 odnosi samo na stanove površine veće od 120 m² koji su u vlasništvu kućanstva.

Tablica 1. Popis stratuma dvoetažno stratificiranog uzorka za AFPK 2021. u RH

Oznaka stratuma	Županije	Tip općine	Kvadratura GSJ
0111	Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Međimurska	Grad	≤120
0121	Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Međimurska	Općina	≤120
0131	Grad Zagreb	Grad	≤120
0211	Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska	Grad	≤120
0221	Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska	Općina	≤120
0311	Primorsko-goranska bez grada Rijeke, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska bez grada Splita, Istarska, Dubrovačko-neretvanska	Grad	≤120
0321	Primorsko-goranska bez grada Rijeke, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska bez grada Splita, Istarska, Dubrovačko-neretvanska	Općina	≤120
0331	Gradovi Split i Rijeka	Grad	≤120
0112	Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Međimurska	Grad	>120
0132	Grad Zagreb	Grad	>120
0312	Primorsko-goranska bez grada Rijeke, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska bez grada Splita, Istarska, Dubrovačko-neretvanska	Grad	>120
0322	Primorsko-goranska bez grada Rijeke, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska bez grada Splita, Istarska, Dubrovačko-neretvanska	Općina	>20
0332	Gradovi Split i Rijeka	Grad	>120

Izvor: izračun autora

Rezultat alokacije uzorka po stratumima prikazan je u Tablici 2.

U izabranih su 4010 stanova prema Popisu 2011. godine živjela 4072 kućanstva.

4. Prikupljanje i obrada podataka

Kao i u prethodnom valu, za terensko provođenje ankete Hrvatska narodna banka raspisala je javni natječaj, na osnovi čijeg je rezultata posao povjerila vanjskom izvođaču – agenciji Ipsos d.o.o. Anketa je provedena metodom CAPI (osobno anketiranje po kućanstvima uz pomoć računala) u aplikaciji BLAISE. Hrvatska narodna banka prije početka terenskog rada poslala je na adrese svih kućanstava odabranih u

Tablica 2. Alokacija uzorka Ankete o financijama i potrošnji kućanstava iz 2021. po stratumima

Oznaka stratuma	Broj segmenata	Broj nastanjenih stanova
0111	35	175
0121	27	135
0131	114	570
0211	127	635
0221	79	395
0311	93	465
0321	44	220
0331	93	465
0112	40	215
0132	44	234
0312	46	242
0322	39	207
0332	8	52
UKUPNO	789	4.010

Izvor: izračun autora

uzorak (njih 4072) najavno pismo, potpisano od strane guvernera Hrvatske narodne banke, a prije samog početka terenske provedbe ankete objavila je i priopćenje o provođenju ankete na svojoj internetskoj stranici⁹.

Prikupljanje podataka od izabrana 4072 kućanstva na razini cijele Hrvatske obavljeno je u razdoblju od 7. rujna do 31. prosinca 2020. Na prikupljanju podataka bilo je angažirano 10 koordinatora i 61 anketar u 20 županija i Gradu Zagrebu. Za angažirane koordinate i anketare održana je putem videokonferencijske aplikacije krajem kolovoza 2020. godine stručna edukacija na temu efikasne operativne provedbe ankete nad ispitanicima, s konačnim ciljem da se postigne najveća moguća stopa odziva. Usto, anketarima je tijekom cijelog trajanja anketiranja pružena i korisnička podrška predstavnika Hrvatske narodne banke.

Anketari su pokušali anketirati sva odabrana 4072 kućanstva, a naposljetku je uspješno provedeno 1357 odnosno 33,3% anketnih intervjuja, što je solidna stopa odziva za takvu vrstu istraživanja i omogućuje zadovoljavajuću kvalitetu konačnih rezultata.¹⁰

⁹ Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/anketa-o-financijama-i-potrosnji-kucanstava>

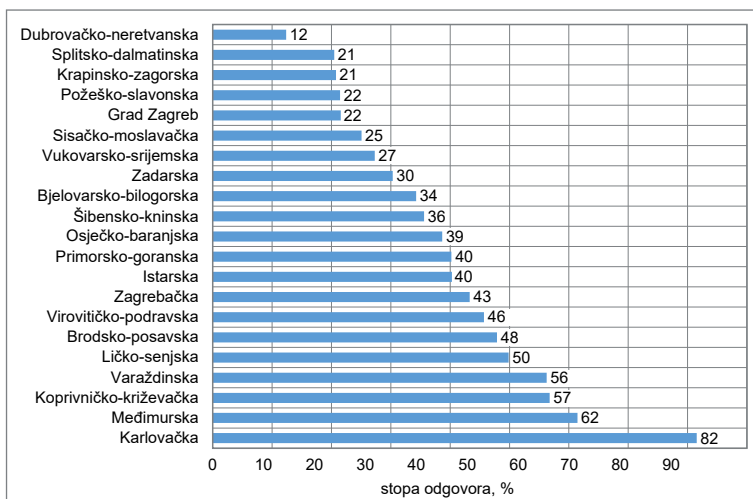
¹⁰ S obzirom na to da 418 anketa nije realizirano jer se ispostavilo da navedena adresa iz uzorka ne postoji, da su članovi kućanstva u međuvremenu umrli ili odselili u inozemstvo, po standardnoj AFPK metodologiji za taj broj treba umanjiti nazivnik, pa je uz takav metodološki pristup ostvarena stopa odziva od 37,1%.

Najveći broj realiziranih intervjua ostvaren je u Karlovačkoj županiji (82%), Međimurskoj županiji (62%), Koprivničko-križevačkoj županiji (57%), Varaždinskoj županiji te Ličko-senjskoj županiji (50%). Županije koje imaju visok postotak realizacije i u ostalim istraživanjima pokazuju veći interes, kućanstva ne odbijaju anketare pri samom pokušaju uspostave kontakta, čime je olakšan i angažman anketara tijekom cijeloga projekta.

Slično kao i u prethodnom valu Dubrovačko-neretvanska županija (12%), Krapinsko-zagorska županija (21%), Splitsko-dalmatinska županija (21%), Grad Zagreb (22%) i Požeško-slavonska županija (22%) imaju najslabiji odziv (Slika 1.). U prethodnom valu Primorsko-goranska županija također je imala jednu od najnižih stopa odziva, ali u ovom je valu ostvarila bolje rezultate.

U Dubrovačko-neretvanskoj županiji loš postotak realizacije ponajprije proizlazi iz toga što su stanovnici tamo općenito boljeg socijalno-imovinskog statusa te je time bilo iznimno teško osigurati anketare koji bi radili na projektu na kojemu su im točno zadane adrese i ispitanici koje su morali kontaktirati. Bolji standard tamošnjeg stanovništva ogleda se i u nezainteresiranosti ispitanika za sudjelovanje u istraživanju. Problem Splitsko-dalmatinske županije i nadalje ostaju adrese iz uzorka koje se nalaze na otocima. Ukućani prijavljeni da žive na otocima često ne borave tamo veći dio godine.

Slika 1. Stopa odgovora u Anketi o financijama i potrošnji kućanstava u 2021. po županijama RH

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

Najveća barijera pri provođenju terenskog dijela istraživanja bila je činjenica da je ono obavljano u razdoblju kada je pandemija izazvana virusom COVID-19 praktički bila na vrhuncu. U takvim uvjetima, anketari su doživjeli povećan broj odbijanja zbog straha od zaraze, ponajprije na području većih gradova kao što je Zagreb. Unatoč rukavicama, masci i dezinficiranim radnim materijalima dio ispitanika nije bio spreman sudjelovati zbog straha od zaraze. Većina onih koji su pristali sudjelovati primala je anketare u kućanstvo, no kod manjeg dijela anketa je realizirana na otvorenom (dvorište, terasa i sl.).

U odnosu na prethodni val, sve je veći broj adresa koje nisu valjane, odnosno ne postoje, ispitanici su se u međuvremenu odselili u inozemstvo ili preminuli. Ovaj je problem najizraženiji u Dalmaciji i Slavoniji te u ruralnim područjima. U selima su često ljudi prijavljeni kako bi plaćali manja davanja, ali zapravo žive u gradu i zbog toga anketari nisu bili u mogućnosti stupiti s njima u kontakt i realizirati zadanu anketu. U takvim bi slučajevima često izostajala i povratna informacija od strane Hrvatske pošte (pri uručanju najavnog pisma), tj. najavna se pisma nisu vraćala s adresa na kojima nitko ne živi jer poštari u manjim mjestima imaju dogovor gdje ostavljaju pisma, bez obzira na to živi li tamo netko ili ne. Također, anketari su u ovom valu primijetili i sve veći broj upozorenja tipa “Zabranjeni pristup, privatni posjed” u dvorištima ili prilazima kućanstvu, što im je automatski ograničavalo kretanje.

Podatke prikupljene na terenu anketari su redovito dostavljali na dodatnu logičku kontrolu odgovora od strane Hrvatske narodne banke, pri čemu je posebna pozornost posvećena procijenjenim vrijednostima nekretnina u vlasništvu kućanstava, koje su stavljane u kontekst raspoloživih tržišnih informacija.

Tijekom obavljanja logičkih kontrola, ponovo je uočeno da su najčešće pogreške bile vezane uz evidenciju planova mirovinskog osiguranja (premda u manjoj mjeri u odnosu na prethodni val zbog određenog pojednostavljenja samog upitnika). Ranije učestalo prisutna pogreška neposjedovanja dohotka od zaposlenja (pa čak i samoga tekućeg računa) kod osoba koje su redovno zaposlene kod poslodavca, u ovom se valu nije pojavljivala zbog dodatno uvedenih kontrola koje su slale automatska upozorenja anketarima u takvim slučajevima, ali su se problemi pojavljivali pri razumijevanju tretmana dohotka tijekom porodiljnog dopusta te kod planova mirovinskog osiguranja radnika zaposlenih u inozemstvu.

Sama kontrola od strane djelatnika HNB-a obavljena je “u hodu”, po primitku podataka od izvođača ankete, a o uočenim nepravilnostima izvođač ankete odmah je povratno obaviješten. Ovaj put izravno kontaktiranje samih anketara i rasprava o nepravilnostima u suradnji s ispitanicima nisu korišteni, jer se takav postupak u prethodnom valu pokazao kao demotivirajući za anketare. Umjesto toga, izvođač ankete organizirao je pozivni centar koji je po potrebi zvao ispitanike i provjeravao eventualne nejasnoće u

upitniku, čime je olakšan posao anketara te postignuta bolja kontrola nad ispravljanjem podataka.

Uz HNB-ovu logičku kontrolu, izvođač ankete dnevno je obavljao standardnu telefonsku kontrolu koja podrazumijeva da kontrolori zovu ispitanike te im postavljaju unaprijed definiranu skupinu pitanja kako bi ustanovili jesu li anketari zaista i obavili anketu s određenim kućanstvom. Kontrola je rađena na 648 ispitanika, odnosno 47% ukupno popunjenih upitnika, a kontakt je uspješno uspostavljen s 351 ispitanikom (26% ukupno popunjenih upitnika). Tijekom telefonske kontrole u razgovoru s ispitanikom kontrolirano je: koja je bila tema ankete, kada je održana, koliko je dugo trajala, kako je anketar bilježio vaše odgovore (na prijenosnom računalu, papiru...), jesu li kućanstva za sudjelovanje dobila poklon-bon od 30 kuna te je li anketar nosio masku za lice i rukavice kao zaštitu od zaraze.

Uz te kontrole, koordinatori su također prikupljene podatke uspoređivali s dnevnicima anketiranja te provjeravali jesu li predviđeni dani korektno odrađeni i jesu li anketari obišli sve zadane adrese.

Osim navedene kontrole rada anketara, izvođač ankete obavio je i logičko-računsku kontrolu prikupljenih podataka te potrebne korekcije izravno na bazi prikupljenih podataka. Kontrolirana je konzistentnost podataka o dobi i spolu ukućana vezano uz njihove rodbinske veze, podataka o godini rođenja, zaposlenju i mirovinskim planovima te podataka o zaposlenju i vrstama dohodaka.

U najvećem broju pogrešaka korekcije su učinjene sistemski, uz pomoć unaprijed programiranih pravila, a dio pogrešaka ispravlja se ručnom provjerom logike odgovora te iz napomena koje je anketar naveo uz pitanje gdje je pogreška pronađena. Ako nijednim od ova dva načina nije bilo moguće rekonstruirati ispravne podatke, anketa se vraćala anketaru kako bi kroz ponovni kontakt s ispitanikom ispravio pogrešne podatke.

Osim navedenih korekcija (kao posljedice logičko-računskih kontrola), izvođač ankete obavio je, kao i u prethodnom valu, i dva tipa pretvorbe prikupljenih podataka o dohotku – pretvorbu dohodaka na mjesečnoj razini na one na godišnjoj razini te potom pretvorbu godišnjeg dohotka na neto razini na godišnji dohodak na bruto razini. U potonjem slučaju, pretvorba je obavljena uz uvažavanje dopunskih informacija za utvrđivanje stope prireza i eventualnih olakšica u slučaju uzdržavanja djece i/ili odraslih članova obitelji.

Svi prikupljeni i kontrolirani podaci pohranjeni su u bazi podataka koja je dostavljena vanjskom ekspertu za potrebe statističke obrade prikupljenih podataka. Ovdje je riječ

o postupcima višestruke stohastičke imputacije, korištene za potrebe ublažavanja problema visoke stope neodgovora na pojedinačno pitanje (engl. *item non-response*) te utežavanja i procjenjivanja, korištenog za potrebe ublažavanja problema neodgovora jedinice ispitivanja na cijelu anketu (engl. *unit non-response*). Obje ove tehnike korištene su na identičan način kao i u prethodnom valu ankete iz 2017. te su detaljno opisane u radu Jemrić i Vrbanc (2020.).

Po završetku terenskog dijela posla izvođač ankete dostavio je, kao i u prethodnom valu, tehničko i kvalitativno izvješće o provedbi ankete, u kojemu su prezentirani tijekom i uspješnost provedbe te niz napomena o mogućim poboljšanjima u pristupu korisnika anketarima te u funkcioniranju programske podrške i terminologiji korištenoj pri postavljanju pitanja.

Tijekom projekta svi sudionici pridržavali su se odredaba opće Uredbe (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka. U skladu s člankom 39. ove Uredbe, osobni su podaci obrađivani uz odgovarajuće poštovanje sigurnosti i povjerljivosti osobnih podataka, što obuhvaća i sprječavanje neovlaštenog pristupa osobnim podacima i opremi kojom se anketar koristi pri obradi podataka i njihove neovlaštene upotrebe.

Zaključno, nakon završene obrade podataka, osobni su podaci izbrisani iz baze podataka. U skladu s pravilima HFCN-a, pojedinačni podaci (bez osobnih podataka) dostavljeni su Europskoj središnjoj banci i bit će uključeni u zbirno izvješće za sve zemlje europodručja i pridružene članice HFCN-a. Na zahtjev upućen Europskoj središnjoj banci, podaci pohranjeni u njezinoj bazi podataka mogu se rabiti za daljnje znanstvene analize i istraživanja.

5. Prikaz rezultata

Rezultati ankete prikazani su u tablicama u Dodatku u skladu s prezentacijskim formatom prethodnog izvješća za Republiku Hrvatsku (Jemrić i Vrbanc, 2020.), koji je proširen informacijama dobivenima kroz dodatna pitanja specifična za anketu provedenu u Hrvatskoj. Korišteni prezentacijski format slijedi format prethodnog vala istraživanja iz 2017. godine, s rezultatima raspoređenima u tematske cjeline (Demografske karakteristike kućanstava, Ukupna imovina itd.). U sklopu svake tematske cjeline prikazano je pet različitih vrsta podataka. Prva vrsta podataka odnosi se na zastupljenost pojave, tj. na postotni udio kućanstava kod kojih je zabilježena određena pojava (u pravilu imovina, obveza, prihod ili izdatak) u ukupnom broju svih privatnih kućanstava u Hrvatskoj. Druga i treća vrsta podataka obuhvaćaju procijenjene bezuvjetne i/ili uvjetne srednje vrijednosti navedene pojave (prosjeak, medijan,

kvantile)¹¹. Četvrta vrsta podataka odnosi se na strukturne udjele pojedinih varijabli u hijerarhijski nadređenoj varijabli, dok peta vrsta označuje broj prikupljenih odgovora o pojavi i ujedno je jedini podatak koji se odnosi na uzorak, a ne na procijenjenu vrijednost za populaciju.

Nadalje, struktura svake pojave prikazana je prema sedam različitih kriterija: kvantilnim razredima dohotka kućanstva, kvantilnim razredima neto bogatstva kućanstva (pri čemu je u oba slučaja posljednji kvantilni razred podijeljen na dva decilna razreda), modalitetima veličine kućanstva (mjerene brojem članova kućanstva), dobnim razredima referentne osobe kućanstva (kojom se aproksimira prosječna dob cijelog kućanstva) te modalitetima vlasničkog statusa nad glavnom stambenom jedinicom, obrazovanja referentne osobe i statusa zaposlenosti referentne osobe.

U ovome poglavlju komentiraju se rezultati četvrtog vala ankete za Hrvatsku (AFPK 2021.) prikazani u Dodatku te se daje usporedba s objavljenim rezultatima četvrtog vala ankete za europodručje¹² i odabrane (usporedive) zemlje EU-a (European Central Bank, 2023.a, 2023.c), uz izuzetak rezultata vezanih uz dodatna nova pitanja specifična za Hrvatsku. Pri percepciji ovih rezultata svakako treba voditi računa o tome da je riječ o rezultatima anketnog istraživanja te da kao takvi najvjerojatnije nemaju razinu pouzdanosti kao drugi statistički izvori. To se prije svega odnosi na vrijednost financijske imovine kućanstava za koju je vrlo vjerojatno da su podaci podcijenjeni zbog nesklonosti ispitanika da odaju podatke o svojoj financijskoj imovini, a isto se najvjerojatnije odnosi i na dug kućanstava.

Nadalje, u ovom poglavlju dana je i usporedba rezultata ovog vala ankete s rezultatima trećeg vala ankete za Hrvatsku iz 2017. (Jemrić i Vrbanc, 2020.), pri čemu su vrijednosti koje se odnose na val iz 2017. godine nominalne vrijednosti, tj. nisu korigirane za inflaciju, s obzirom na to da je prema harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena u razdoblju između 2017. i 2020. u Republici Hrvatskoj zabilježen relativno malen rast potrošačkih cijena od 2,4%. Također, svakako treba imati na umu da ta usporedba često ne daje procjenu dinamike odnosno pojave između dva referentna razdoblja ovih anketa, već odražava dinamiku uzoračke greške, a kod svih varijabli koje se odnose na dohodak ili su vezane uz njega usporedba ponajprije odražava metodološka unaprjeđenja uvedena u upitnik u četvrtom valu ove ankete (objašnjena u 2. poglavlju ovog rada).

¹¹ Bezuvjetne srednje vrijednosti odnose se na sva kućanstva, bez obzira na to je li kod njih zabilježena određena pojava. Uvjetne srednje vrijednosti odnose se isključivo na ona kućanstva kod kojih je zabilježena određena pojava. Stoga je moguće (i često je slučaj) da su bezuvjetne srednje vrijednosti manje od uvjetnih srednjih vrijednosti za istu promatranu pojavu.

¹² Rezultate za europodručje izračunava Europska središnja banka, na način da prikuplja mikropodatke od svih zemalja članica HFCN-a te kreira jedinstvenu bazu kućanstava nad kojom potom izračunava agregatne rezultate.

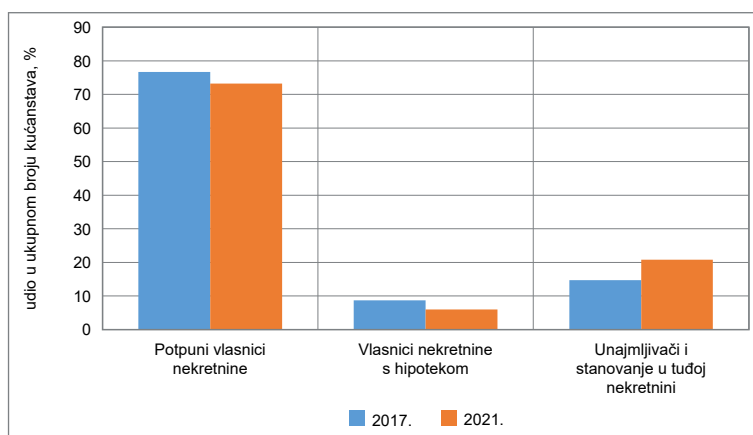
5.1. Demografske karakteristike kućanstava

Demografske karakteristike kućanstava Republike Hrvatske odnose se na strukturu kućanstava prema veličini (mjereno brojem članova kućanstva), statusu stanovanja te prema dobi, obrazovanju i statusu zaposlenosti referentne osobe kućanstva (Tablica 0., Dodatak).

Prema podacima procijenjenima na temelju rezultata ankete iz 2021. godine, udio kućanstava u Hrvatskoj s tri, četiri i pet ili više članova smanjio se u odnosu na rezultate trećeg vala ankete iz 2017. godine za gotovo pet postotnih bodova u korist kućanstava s jednim ili dva člana, koja pojedinačno čine više od četvrtine svih anketiranih kućanstava u RH. Dok su u RH u 2021. najbrojnija dvočlana kućanstva, u europodručju kućanstva i nadalje najčešće imaju samo jednog člana. S druge strane, Hrvatska u 2021. godini ima jednak udio kućanstava s tri člana kao i europodručje, dok je udio kućanstava s četiri i pet ili više članova za gotovo 62% veći nego u europodručju.

Dobna struktura referentne osobe kućanstava RH u 2021. godini upućuje na smanjenje udjela kućanstava srednje dobi (35 – 54 godine) u odnosu na 2017. godinu, a koja čine 35,6% svih privatnih kućanstava u RH. Istodobno, udio mladih kućanstava (16 – 34 godine) gotovo stagnira, čime se smanjenje udjela kućanstava srednje dobi odražava na porast udjela starijih kućanstava (onih s referentnom osobom dobi od 55 ili više godina) s 51,3% (2017.) na 54,1% (2021.). U odnosu na europodručje, Hrvatska u 2021. godini i nadalje ima manje mladih kućanstava (16 – 34 godine) te više starijih kućanstava (65 – 74 godine). To s jedne strane podržava hipotezu da se u Hrvatskoj mladi ljudi kasnije odlučuju započeti živjeti u samostalnom kućanstvu, ali je moguće da je povezano i sa znatnim odljevom mahom mladih ljudi iz RH u potrazi za poslom u drugim državama članicama EU-a (Jerić, 2019.; DZS, 2022.).

Dok je struktura kućanstava prema vlasničkom statusu nad glavnom stambenom jedinicom u europodručju u četvrtom valu ankete ostala gotovo neizmijenjena u odnosu na treći val, u RH je udio kućanstava koja su potpuni vlasnici nekretnine u kojoj žive manji nego u trećem valu i iznosi 73,2%, kao i udio kućanstava koja su vlasnici nekretnine s hipotekom, koji iznosi 6% (Slika 2.). S druge strane, udio kućanstava koja unajmljuju nekretninu ili stanuju u tuđoj nekretnini bez naknade veći je nego u trećem valu ankete (za 6,1 postotni bod, tj. za približno 41%).

Slika 2. Kućanstva u RH prema vlasničkom statusu stanovanja

Izvor: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

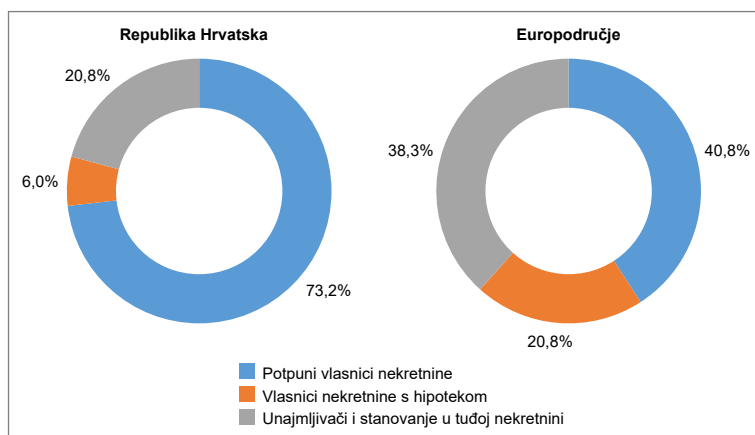
Moguć uzrok ovoj promjeni je niža zastupljenost kućanstava s tri ili više članova u procjeni populacije (relativno prema prethodnom valu) u odnosu na zastupljenost kućanstava s jednim ili dva člana (ovaj je rezultat u skladu s rezultatom o privatnim kućanstvima iz Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2021. godine (DZS, 2023.)), za koja je manja vjerojatnost da su potpuni vlasnici nekretnine, odnosno vlasnici nekretnine s hipotekom)¹³. Međutim, treba spomenuti da opaženi intenzitet ove promjene uvelike nadmašuje istu promjenu registriranu kroz usporedbu rezultata popisa stanovništva u 2011. i 2021. godini, gdje porast iznosi malo više od 23%.¹⁴ Također, promatrani udio u srodnoj Anketi o dohotku stanovništva (EU-SILC), koju je proveo Državni zavod za statistiku u istim godinama kao i AFPK, pokazuje znatno niže udjele kućanstava koja unajmljuju glavnu stambenu jedinicu s naknadom ili bez naknade u oba usporediva vala, i to sa suprotnom dinamikom (10,1% u 2017. godini te 8,8% u 2020. godini). Ove dvije činjenice upućuju na potreban oprez pri percepciji opažene dinamike u AFPK-u.

Spomenuti veći udio kućanstava RH koja unajmljuju nekretninu u kojoj stanuju ili koja stanuju u tuđoj nekretnini bez naknade u četvrtom u odnosu na treći val ankete rezultirao je smanjenjem razlike u odnosu na europodručje, u kojem se ovaj udio nije znatnije promijenio između dva vala. Tako udio ovih kućanstava u RH u četvrtom valu ankete premašuje 50% vrijednosti za europodručje (Slika 3.), dok je u trećem valu iznosio oko 37% vrijednosti europodručja.

¹³ Zapravo se na osnovi vladinih mjera (npr. subvencioniranih stambenih kredita za mlade) očekivala veća stopa vlasništva nad stambenom jedinicom kućanstva. Doduše, očekivanje se samo djelomično odrazilo u vlasničkoj strukturi kućanstava jer je uzorak za četvrti val ankete dizajniran na osnovi Popisa stanovništva iz 2011. godine. Naime, budući da u tom popisu nisu sadržana kućanstva novoformirana nakon 2011. koja su ispunila uvjete za subvencionirane zajmove, takva kućanstva stoga nisu niti mogla biti odabrana u uzorak.

¹⁴ Izračun autora na osnovi DZS (2017., 2023.)

Slika 3. Struktura kućanstava u RH i europodručju prema vlasničkom statusu stanovanja u 2021.

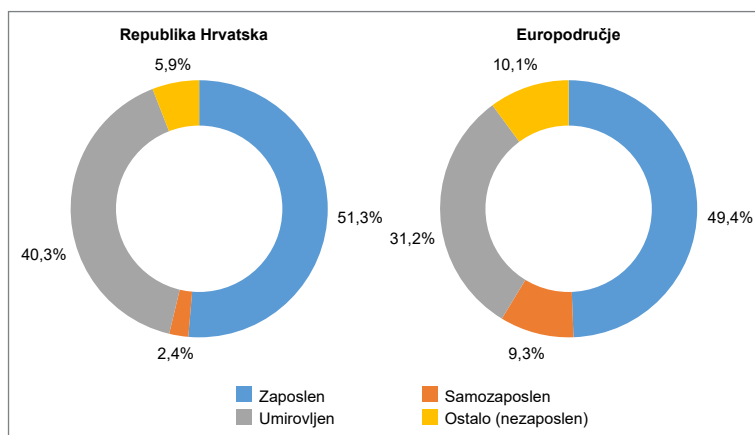

Izvori: AFPK 2021. i European Central Bank (2023c), obrada autora

Razina obrazovanja referentne osobe kućanstva pokazuje da su u RH u 2021., kao i u 2017. godini, najzastupljenija kućanstva u kojima referentna osoba ima srednje obrazovanje (gotovo 57%) te da je udio kućanstava s visokim/višim obrazovanjem referentne osobe veći za gotovo 40% nego u trećem valu ankete, pa ova kućanstva čine gotovo četvrtinu svih privatnih kućanstava RH. Istodobno, udio kućanstava s osnovnim obrazovanjem ili bez obrazovanja manji je za oko 16% u četvrtom u odnosu na treći val ankete, tako da ova kućanstva čine oko petine ukupnog broja kućanstava RH. Promatrano u odnosu na rezultate četvrtog vala za europodručje, Hrvatska ima manji udio kućanstava u kojima je referentna osoba osnovnog obrazovanja ili bez obrazovanja (20,6% prema 27,7%), ali i manji udio visokoobrazovanih referentnih osoba kućanstva (22,5% prema 32,1%).

Prema statusu zaposlenosti referentne osobe (Slika 4.), u četvrtom valu ankete u RH došlo je do porasta udjela kućanstava sa zaposlenom referentnom osobom. Ova kućanstva u 2021. godini u RH čine više od polovine svih kućanstava, što je i iznad vrijednosti za istu kategoriju kućanstava europodručja.

Slika 4. Struktura kućanstava prema statusu zaposlenosti referentne osobe u 2021.

Izvori: AFPK 2021. i European Central Bank (2023.c), obrada autora

Udio kućanstava s umirovljenom referentnom osobom u RH u 2021. godini i nadalje je relativno visok u usporedbi s europodručjem, iako se u odnosu na treći val razlika malo smanjila te je udio ovih kućanstava u RH u četvrtom valu za malo manje od 30% veći nego u europodručju (u trećem valu ta je razlika bila gotovo 40%). Dok se u četvrtom u odnosu na treći val ankete udio samozaposlenih kućanstava u europodručju povećao za oko 8% na razinu od 9,3%, u RH u istom je razdoblju došlo do dodatnog smanjenja ionako malog udjela samozaposlenih referentnih osoba kućanstva za oko 27% na razinu od 2,4%.

5.2. Ukupna imovina

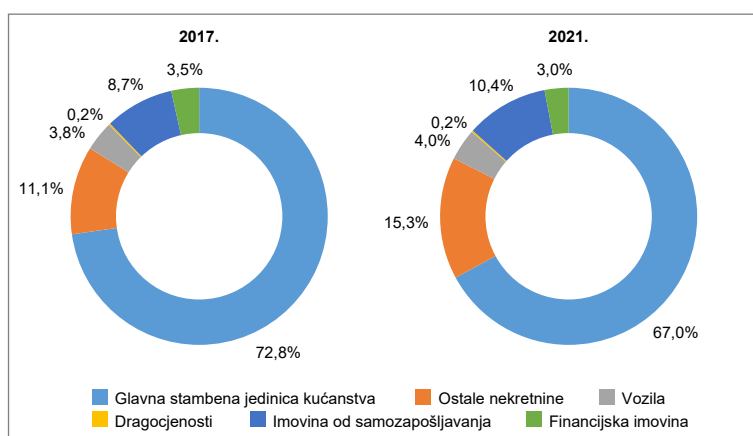
U ovom poglavlju prikazana je analiza ukupne imovine kućanstava, koja se sastoji od realne (fizičke) imovine (tablice od 1. do 5. u Dodatku) i financijske imovine kućanstava (tablice od 6. do 10. u Dodatku). Ove dvije osnovne sastavnice imovine u zbroju čine bruto bogatstvo kućanstava, čijim se dodatnim umanjnjem za iznos duga izračunava pokazatelj neto bogatstva kućanstava.

Većina privatnih kućanstava u Hrvatskoj u svom imovinskom portfelju u 2021. godini posjeduje realnu imovinu (91,4%), premda je njihova zastupljenost malo manja u odnosu na 2017. godinu (94%), ali je gotovo jednaka prosjeku europodručja u 2021. godini (91,7%). Međutim, u RH ukupna vrijednost realne imovine čini 96,9% vrijednosti imovinskog portfelja kućanstava, a u europodručju 79,9%. S druge strane, zastupljenost kućanstava RH koja posjeduju financijsku imovinu u četvrtom valu ankete (gotovo 87%) malo je veća u odnosu na rezultate trećeg vala (približno 82%), ali je i nadalje niža u odnosu na kućanstva europodručja (98,7%). No, udio te imovine u RH u vrijednosti ukupne imovine kućanstava i nadalje je vrlo nizak (3,1%) u usporedbi s

vrijednošću istog pokazatelja za europodručje (20,1%).

U strukturi ukupne imovine kućanstava RH u 2021. godini (Slika 5.) glavna stambena jedinica kućanstva i nadalje ima najveći udio u ukupnoj imovini (67%), iako je on u odnosu na 2017. manji za 5,8 postotnih bodova. Istodobno, u strukturi ukupne imovine kućanstava udio ostalih nekretnina (15,3%) veći je za približno 38%, a udio imovine od samozapošljavanja (10,4%) za približno 19% u odnosu na treći val ankete iz 2017. godine. Udio financijske imovine u ukupnoj imovini kućanstava u Hrvatskoj manji je u 2021. godini za 0,4 postotna boda (približno 11%) u odnosu na 2017. godinu.

Slika 5. Struktura ukupne imovine kućanstava u RH

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Procijenjena medijalna vrijednost ukupne imovine kućanstava RH u 2021. godini iznosi 70.600 eura i veća je za 5,5% u odnosu na 2017. godinu. Procijenjena prosječna vrijednost njihove ukupne imovine u četvrtom je valu također veća (za 8,3%) nego u trećem valu ankete te iznosi 119.900 eura.

Procijenjeni medijan realne imovine kućanstava koje ju posjeduju u 2021. godini u RH iznosi 75.900 eura, što je upola manje od procijenjene vrijednosti tog medijana za europodručje, dok je medijalna vrijednost financijske imovine kućanstava u Hrvatskoj koja ju posjeduju u iznosu od 500 eura samo oko 3% usporedive vrijednosti za europodručje. Iako je procijenjena vrijednost medijana realne imovine kućanstava u RH malo veća (za 8,7%), a procijenjena vrijednost medijana financijske imovine gotovo nepromijenjena u odnosu na rezultate iz trećeg vala, razlika u odnosu na europodručje porasla je između dva vala ankete, posebice u kategoriji financijske imovine.

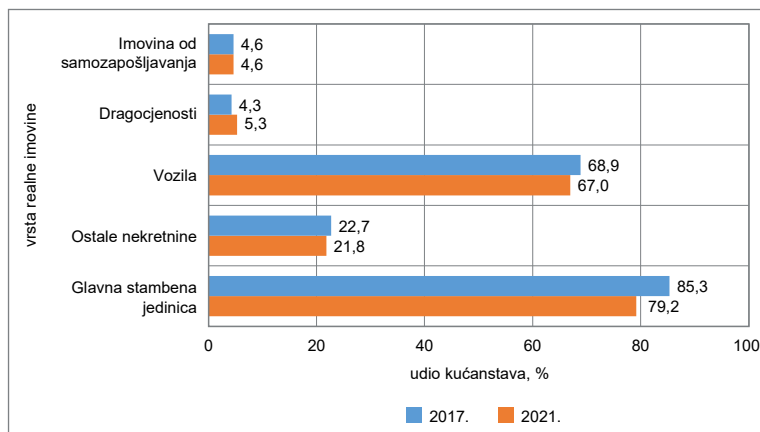
5.2.1. Realna imovina

Rezultati ankete o realnoj imovini kućanstava (tablice od 1. do 5. u Dodatku) prikazuju procjenu stope posjedovanja imovine (postotak kućanstava koja posjeduju određenu

imovinu), procjenu medijalne i prosječne vrijednosti realne imovine kućanstava koja ju posjeduju, procjenu udjela komponenata u ukupnoj realnoj imovini i podatke o broju odgovora anketiranih kućanstava o realnoj imovini (odnosi se samo na uzorak). Rezultati su prikazani prema dohotku, neto bogatstvu, veličini kućanstva, dobi referentne osobe, statusu stanovanja, obrazovanju referentne osobe i statusu zaposlenosti referentne osobe.

Većina kućanstava RH u 2021. godini posjeduje glavnu stambenu jedinicu (79,2%) i ima jedno ili više vozila (67%), a malo više od petine kućanstava ima i jednu ili više ostalih nekretnina (koje nisu glavna stambena jedinica), iako je stopa posjedovanja ovih oblika realne imovine malo manja u odnosu na 2017. godinu (Slika 6.). Uz već ranije spomenute promjene u demografskim karakteristikama kućanstava u uzorku, dodatni mogući uzrok manjeg udjela kućanstava koja posjeduju glavnu stambenu jedinicu u RH jest kontinuirani rast cijena postojećih stambenih objekata u RH od 2017. godine (u odnosu na cijene iz 2015. godine) te rasta cijena novih stambenih objekata od 2019. godine nadalje. Unatoč tome, neosporno je da kućanstva u RH i nadalje pokazuju naglašenu preferenciju za posjedovanje nekretnine u kojoj stanuju te da su upravo nekretnine oblik imovine u koji najradije ulažu svoje financijske viškove ili se zadužuju za njihovo stjecanje.

Slika 6. Udio kućanstava u RH koja posjeduju pojedinu vrstu realne imovine

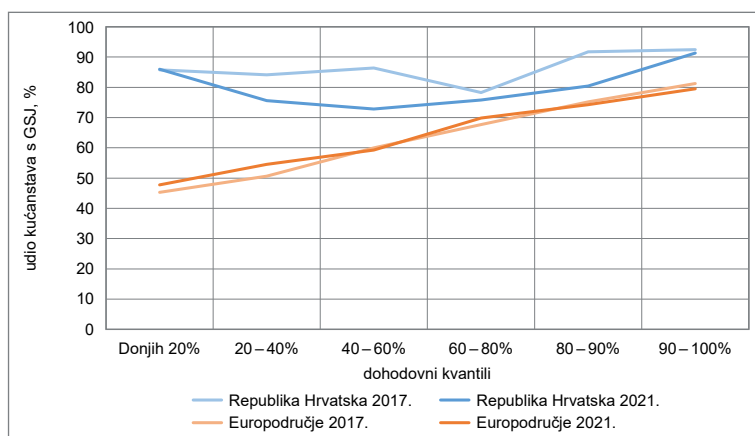
Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Distribucija udjela kućanstava koja posjeduju određeni oblik realne imovine u ukupnom broju kućanstava prema visini dohotka očekivano pokazuje da je posjedovanje vozila, ostalih nekretnina i imovine od samozapošljavanja u pozitivnoj korelaciji s visinom dohotka. Međutim, kod distribucije posjedovanja glavne stambene jedinice (Slika 7.), može se uočiti nekoliko zanimljivih činjenica: prvo, participacija je (kao i u prethodnom valu) po svim dohodovnim razredima znatno iznad prosjeka europodručja, drugo, razlike u participaciji između kvantilnih dohodovnih razreda znatno su manje nego u europodručju te treće, kod ovog oblika realne imovine uočava se određeni otklon od

pozitivne korelacije između visine dohotka i stope posjedovanja, inače prepoznat kod ostalih oblika realne imovine. Naime, na Slici 7. kod krivulje posjedovanja glavne stambene jedinice po kvantilima dohotka uočava se oblik parabole (tzv. “*U-shaped*” distribucija), što govori da kućanstva s niskim dohotkom (donjih 20% i 20 – 40%) i visokim dohotkom (80 – 90% i 90 – 100%) bilježe više postotke posjedovanja ove vrste realne imovine od kućanstava u srednjim dohodovnim kvantilnim razredima (40 – 60% i 60 – 80%). Dok se uzlazni krak ove krivulje kod kućanstava s najvišim dohotkom može smatrati logičnim (jer se očekuje da kućanstva s višim dohotkom imaju i višu stopu posjedovanja glavne stambene jedinice), na prvi pogled neočekivani opadajući dio krivulje treba gledati u svjetlu činjenice da u četvrtom valu ankete kod kućanstava s najnižim dohotkom, tj. u prva dva dohodovna kvantilna razreda, izrazito dominiraju kućanstva s referentnom osobom starije dobi – u više od 70% kućanstava u prvom dohodovnom kvantilnom razredu (0 – 20%) referentna osoba je starija od 65 godina, a od toga u čak 47% kućanstava referentna je osoba starija od 75 godina, dok je u sljedećem kvantilnom razredu (20 – 40%) u oko 63% kućanstava referentna osoba starija od 65 godina. Naime, upravo su ta kućanstva (za razliku od mlađih kućanstava) participirala u tranzicijskoj stambenoj reformi (privatizaciji stanova otkupom stanarskih prava) provedenoj u Republici Hrvatskoj početkom devedesetih godina prošlog stoljeća te su bila u prilici otkupiti glavnu stambenu jedinicu po netržišno niskim cijenama.

Naznake ovog fenomena uočljive su i u prethodnom valu ankete, premda u manje izraženom obliku. Nasuprot tome, u europodručju u 2021. godini distribucija posjedovanja glavne stambene jedinice ostala je stabilna (i linearna), tj. kućanstva u višim dohodovnim kvantilnim razredima uglavnom u većem postotku posjeduju glavnu stambenu jedinicu.

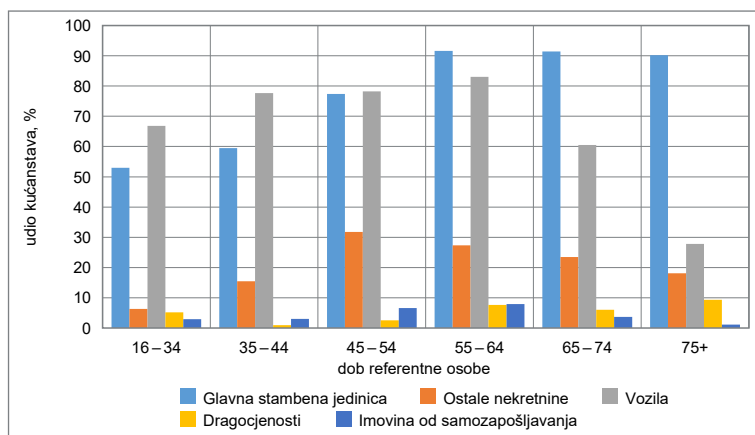
Slika 7. Udio kućanstava u RH i europodručju koja posjeduju glavnu stambenu jedinicu prema dohotku

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Distribucija udjela posjedovanja realne imovine u RH u 2021. godini prema dobi referentne osobe prikazana je na Slici 8.

Slika 8. Udio kućanstava u RH u 2021. koja posjeduju realnu imovinu prema dobi referentne osobe

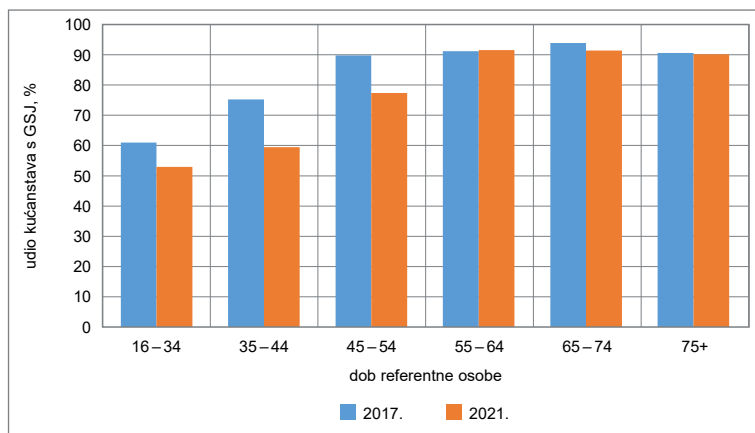

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

Slika pokazuje da udio kućanstava koja posjeduju glavnu stambenu jedinicu, imovinu od samozapošljavanja i vozila uglavnom raste s porastom dobi referentne osobe do starosne dobi od 55 do 64 godine, nakon čega u dobi referentne osobe od 65 i više godina dolazi do pada udjela u ovim oblicima realne imovine, koji je najjače izražen kod posjedovanja vozila. S druge strane, krivulja udjela posjedovanja ostalih nekretnina rastuća je do starosne dobi referentne osobe od 45 do 54 godine, nakon čega slijedi smanjenje udjela za sve starosne dobi referentne osobe od 55 do 64 godine naviše.

Struktura vlasništva glavne stambene jedinice prema dobi referentne osobe (Slika 9.) pokazuje da je u četvrtom valu ankete udio kućanstava koja posjeduju glavnu stambenu jedinicu u dobnim skupinama 16 – 34, 35 – 44 i 45 – 54 godine (mlada i kućanstva srednje dobi) manji u odnosu na treći val za oko 13%, 21% odnosno 14%.

Slika 9. Udio kućanstava RH koja posjeduju glavnu stambenu jedinicu prema dobi referentne osobe

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Prosječna vrijednost realne imovine kućanstava koja ju posjeduju u Hrvatskoj u 2021. godini procjenjuje se na 127.300 eura, što je gotovo za 12% veća vrijednost nego u trećem valu ankete. Medijalna vrijednost realne imovine kućanstava RH koja posjeduju ovu vrstu imovine iznosi 75.900 eura te je također veća (za 8,7%) nego 2017. godine, što je za obje vrijednosti djelomično rezultat porasta cijena stambenih objekata¹⁵. Međutim, iako je i nadalje prisutna velika razlika (od oko 68%) između prosječne i medijalne vrijednosti, što upućuje na nejednakost u raspodjeli realne imovine kućanstava koja ju posjeduju (zbog prisustva malog broja ekstremno velikih vrijednosti ove imovine koje pridonose većoj prosječnoj vrijednosti), otprilike usporedivo povećanje medijalne i prosječne vrijednosti realne imovine ovih kućanstava upućuje na to da se povećanje vrijednosti ove vrste imovine ipak prilično ravnomjerno rasporedilo među kućanstvima.

Usporedba strukture ukupne vrijednosti realne imovine po vrstama realne imovine između Hrvatske, europodručja i nekoliko odabranih zemalja (Slika 10.) pokazuje kako je udio vrijednosti glavne stambene jedinice, koji dominira u ukupnoj vrijednosti realne imovine u svim promatranim zemljama (i europodručju), u Hrvatskoj u 2021. godini (69,1%) manji, u europodručju, Mađarskoj i Sloveniji gotovo nepromijenjen, a u Slovačkoj veći u odnosu na treći val ankete iz 2017. godine. Također, u Hrvatskoj je ovaj udio veći od prosjeka europodručja, koji iznosi 58,6%. Češka, koja se tek u četvrtom valu priključila AFPK-u, među svim zemljama odabranima za usporedbu, u 2021. godini bilježi najveći udio vrijednosti glavne stambene jedinice u ukupnoj

¹⁵ Cijene stambenih objekata u razdoblju između 2017. i 2020. godine porasle su približno za 24,5%, pa se čini kako kućanstva zapravo nisu percipirala ovaj rast cijena nekretnina u skladu s njegovim stvarnim intenzitetom.

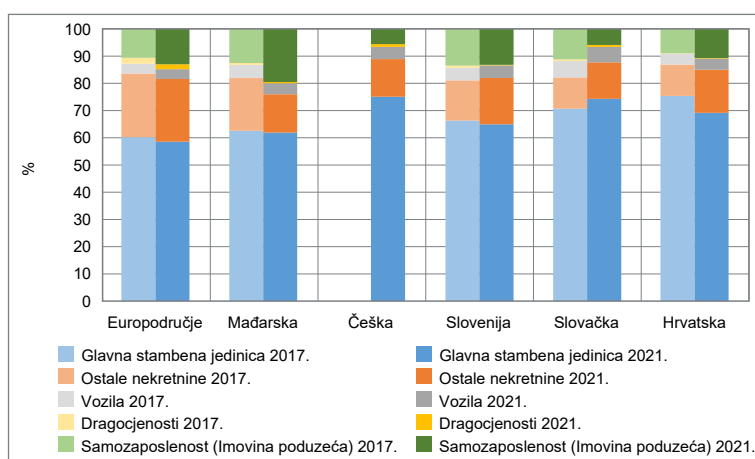
vrijednosti realne imovine (75,1%).

Udio vrijednosti ostalih nekretnina u ukupnoj vrijednosti realne imovine i u Hrvatskoj i u ostalim zemljama odabranima za usporedbu manji je od prosjeka europodručja. Kućanstva u Hrvatskoj u 2021. godini imaju u ostalim nekretninama 15,8% ukupne vrijednosti realne imovine, što je za oko 37% više nego u prethodnom valu. Istodobno, ovaj je udio u Hrvatskoj za gotovo trećinu manji od prosjeka europodručja (koji iznosi 23%), dok je u Slovačkoj manji gotovo za 42%.

Dio vrijednosti realne imovine koji se odnosi na dragocjenosti jako je malen u svim zemljama i europodručju i nije se znatnije mijenjao između trećega i četvrtog vala ankete. Slično se odnosi i na vrijednost vozila u ukupnoj realnoj imovini, iako je udio vrijednosti ove imovine u svim promatranim zemljama veći od prosjeka europodručja (koji iznosi 3,6%), a najveći je u Slovačkoj (5,7%).

Udio vrijednosti imovine od samozapošljavanja u realnoj imovini u Hrvatskoj iznosi 10,7% i veći je za 1,7 postotnih bodova u odnosu na 2017. godinu, ali je i nadalje manji od prosjeka europodručja (koji je u 2021. također veći i iznosi 13%). U odnosu na treći val ankete, udio vrijednosti ove imovine u Mađarskoj veći je za 56%, dok je u Slovačkoj manji za gotovo 50%.

Slika 10. Udio komponenata u ukupnoj vrijednosti realne imovine u RH, europodručju i odabranim zemljama EU-a

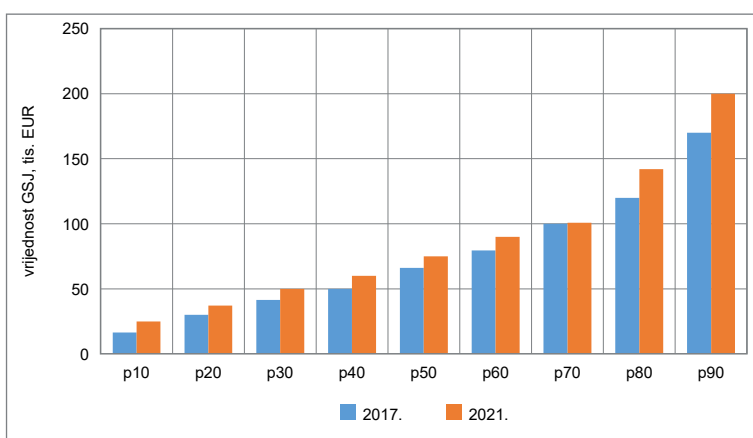

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Distribucija vrijednosti glavne stambene jedinice po decilima za kućanstva RH koja ju posjeduju prikazana je na Slici 11. Kao i u prethodnom valu, u distribuciji vrijednosti glavne stambene jedinice u 2021. godini prisutna je velika razlika između vrijednosti

najnižega i najvišeg decila, gdje je vrijednost glavne stambene jedinice posljednjih 10% kućanstava osam puta veća nego za prvih 10% kućanstava u distribuciji. Ipak, u 2021. godini svi decili vrijednosti glavne stambene jedinice veći su nego 2017. godine, što je uzrokovano porastom cijena stambenih objekata u RH u razdoblju između dva vala ankete, koji se odrazio i na prosječnu vrijednost glavne stambene jedinice kućanstava koja ju posjeduju (101.500 eura u 2021. godini), čija je vrijednost u odnosu na treći val ankete veća za oko 7,6%.

Slika 11. Distribucija vrijednosti glavne stambene jedinice po decilima za kućanstva RH koja posjeduju glavnu stambenu jedinicu

Izvori: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Distribucija vrijednosti realne imovine za kućanstva koja je posjeduju također upućuje na visoku nejednakost među kućanstvima u 2021. godini (Ginijev koeficijent¹⁶ iznosi 0,58), te se gotovo i nije promijenila u odnosu na 2017. godinu (kada je Ginijev koeficijent iznosio 0,57).

5.2.2. Financijska imovina

Prema metodološkom okviru AFPK-a, financijska imovina kućanstava obuhvaća depozite, novčana potraživanja^{17, 18} te ulaganja u uzajamne fondove, obveznice, dionice,

¹⁶ U skladu sa standardnom metodologijom koju je preporučila Europska središnja banka, u ovom radu prikazane su vrijednosti Ginijeva koeficijenta za određenu kategoriju imovine/obveza procijenjene samo za ona kućanstva koja posjeduju tu specifičnu kategoriju.

¹⁷ Novčana potraživanja kućanstva odnose se na iznos novca koji se duguje kućanstvu (npr. zajmovi prijateljima ili rodbini, drugi privatni zajmovi, polozi za najamninu stambene jedinice), a za koji se očekuje da će biti vraćeni kućanstvu u nekom trenutku u budućnosti.

¹⁸ U AFPK anketi iz 2021. godine stavka "novčana potraživanja kućanstava" u potpunosti odgovara stavki "novac kod kućanstava" iz AFPK ankete iz 2017. godine. U četvrtom valu ankete za RH terminologija je promijenjena radi postizanja veće jasnoće i razumijevanja predmetne stavke.

¹⁹ Detaljnije objašnjeno u Odjeljku 2.2.

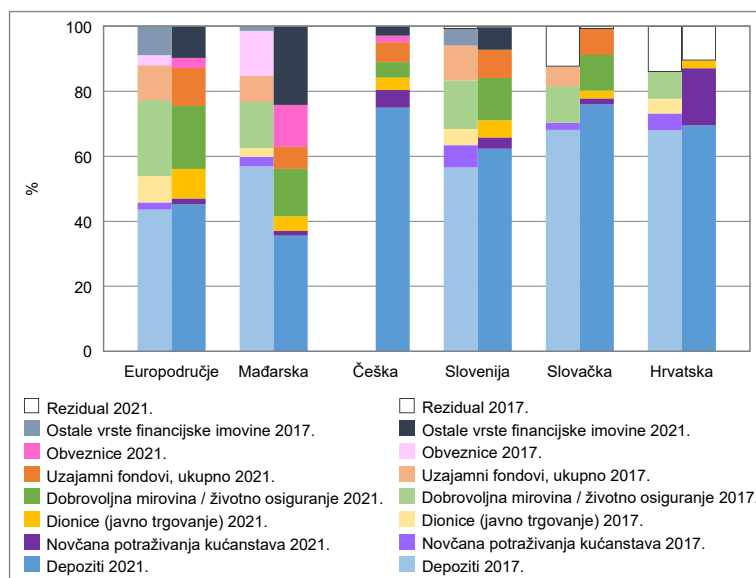
dobrovoljna mirovinska/životna osiguranja i ostale vrste financijske imovine. Podaci o ulaganjima u obvezne mirovinske fondove (tzv. 2. stup hrvatskoga mirovinskog sustava) ne ulaze u obuhvat financijske imovine kućanstva, već se prikupljaju varijablama u dijelu upitnika “Mirovine i životno osiguranje”. Rezultati ankete o financijskoj imovini kućanstava RH sadržani su u tablicama od 6. do 10. u Dodatku.

Iako 86,8% kućanstava RH u 2021. godini posjeduje financijsku imovinu, udio njezine vrijednosti u ukupnoj imovini kućanstava iznosi samo 3,1%, pri čemu procijenjena medijalna vrijednost iznosi 500 eura, a procijenjena prosječna vrijednost višestruko je veća i iznosi 4.200 eura.

Bankovni depoziti, koji uključuju štedne račune i pozitivno stanje na tekućim računima, u 2021. godini daleko su najzastupljenija vrsta financijske imovine koju posjeduje čak 86,2% kućanstava RH (oko 6,6% više nego 2017. godine). No, u 2021. godini kućanstva u znatno manjoj mjeri posjeduju ostale oblike financijske imovine, čak mnogo manje nego u prethodnom valu ankete: gotovo 84% manje kućanstava ulaže u dobrovoljnu mirovinu / životno osiguranje, oko 64% manje ulaže u uzajamne fondove, a 50% manje u obveznice. Velika razlika u postotku kućanstava koja posjeduju dobrovoljnu mirovinu / životno osiguranje u odnosu na treći val ankete mogla bi djelomično biti posljedica porasta broja isteklih polica životnog osiguranja, koji je pratio i snažniji rast isplata šteta vezanih uz životna osiguranja krajem 2020. godine (Hrvatski ured za osiguranje, 2021.). No, za utržive financijske instrumente razlike u nesumnjivo malim udjelima kućanstava koja ih posjeduju (zbog tradicionalne sklonosti kućanstava u Hrvatskoj depozitno-kreditnom kanalu financijske intermedijacije) između dva vala ankete najvjerojatnije su odraz uzoračke greške.

U strukturi vrijednosti ukupne financijske imovine kućanstava (Slika 12.) u Hrvatskoj u 2021. godini dominiraju depoziti kućanstava (69,5%) i novčana potraživanja kućanstava (17,6%), dok mnogo manji udio imaju dionice (2,4%). Udio novčanih potraživanja kućanstava u RH u strukturi vrijednosti financijske imovine veći je približno 3,4 puta u odnosu na 2017. godinu, što upućuje na to da su kućanstva intenzivnije posuđivala novac drugim kućanstvima. Također, veći udio novčanih potraživanja u Hrvatskoj u četvrtom u odnosu na treći val ankete može biti posljedica i većeg udjela kućanstava koja unajmljuju nekretninu u kojoj stanuju od drugih kućanstava, a za koju su platila polog za najam.

Slika 12. Udio komponenata u ukupnoj vrijednosti financijske imovine u RH, europodručju i odabranim zemljama EU-a

Napomena: Kategorija "Rezidual" (2017. i 2021.) obuhvaća sve komponente financijske imovine za koje u pojedinoj državi nije prikupljen dovoljan broj odgovora (20 ili više).

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Dok preostale vrste financijske imovine u RH nisu zastupljene, u europodručju su u četvrtom valu ankete udjeli vrijednosti uzajamnih fondova (11,7%) i ostale financijske imovine (9,7%) u ukupnoj financijskoj imovini veći nego u trećem valu. Također, u europodručju je tijekom promatranog razdoblja porastao udio depozita (na razinu od 45,2%) i dionica (na razinu od 9,1%). S druge strane, došlo je do smanjenja udjela ulaganja u dobrovoljne mirovine / životna osiguranja (na 19,4%) i obveznice (na 3,1%) te udjela novčanih potraživanja kućanstava (na 1,8%).

U europodručju se 2021. i nadalje manje od polovine vrijednosti financijske imovine nalazi u depozitima kućanstava (45,2%), za razliku od vrijednosti zabilježenih u Hrvatskoj i u ostalim zemljama odabranima za usporedbu. Tako je udio depozita kućanstava u vrijednosti financijske imovine iznosio 76% u Slovačkoj, 75% u Češkoj, 69,5% u Hrvatskoj i 62,3% u Sloveniji. Izuzetak je Mađarska, u kojoj je udio vrijednosti depozita u ukupnoj financijskoj imovini kućanstava (35,6%) u odnosu na 2017. godinu manji za 44%, pa se nalazi ispod prosjeka europodručja. S druge strane, u Mađarskoj su udjeli vrijednosti dobrovoljne mirovine / životnog osiguranja i ostale financijske imovine kućanstava znatno veći nego u trećem valu ankete (za čak 3,7, odnosno 17,2 puta), što uz podatak da mađarska kućanstva drže oko četvrtine vrijednosti financijske imovine u financijskim vrijednosnicama upućuje na porast njihove sklonosti riziku, ali i na porast razine financijske pismenosti. Nadalje, u svim državama članicama

EU-a odabranim za usporedbu, udio vrijednosti novčanih potraživanja kućanstava u financijskoj imovini puno je manji nego u Hrvatskoj (u rasponu od 1,4% u Mađarskoj do 5,4% u Češkoj). Također, u Hrvatskoj je ovaj udio gotovo 10 puta veći od prosjeka europodručja za 2021. godinu (1,8%).

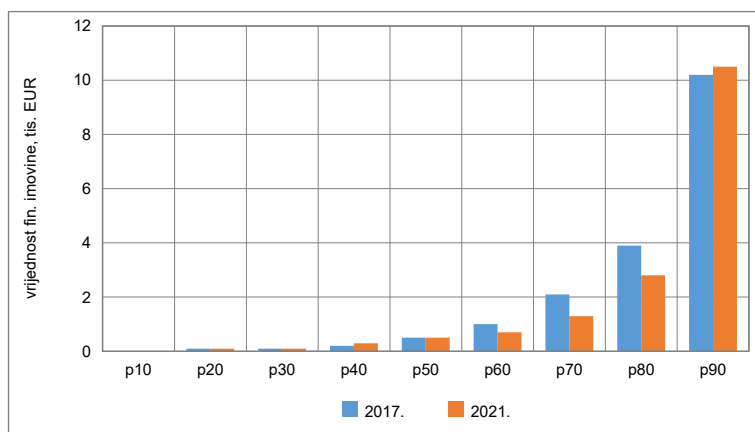
Procijenjene medijalne vrijednosti ukupne financijske imovine kućanstava Hrvatske i kućanstava usporedivih zemalja u 2021. godini mnogo su niže od procijenjene vrijednosti medijana za europodručje (15.000 eura). Procijenjena medijalna vrijednost financijske imovine kućanstava u Hrvatskoj koja ju posjeduju od 500 eura višestruko je niža od procjene medijana za usporedive zemlje, u kojima se ova medijalna vrijednost u odnosu na 2017. godinu gotovo udvostručila (izuzetak je Češka, koja se tek u četvrtom valu uključila u istraživanje) te iznosi 2700 eura u Sloveniji, 3500 eura u Mađarskoj, 5000 eura u Slovačkoj te 5800 eura u Češkoj.

Veći procijenjeni medijan financijske imovine imaju kućanstva RH s višom razinom obrazovanja referentne osobe, većim brojem članova kućanstva i višim dohotkom kućanstva. S obzirom na status zaposlenosti referentne osobe, kućanstva u kojima je referentna osoba samozaposlena imaju čak pet puta veći procijenjeni medijan financijske imovine (2500 eura) od kućanstava u kojima je takva osoba zaposlena (500 eura).

U 2021. godini najveći udio depozita u financijskoj imovini imaju kućanstva Hrvatske s najnižim dohotkom (96,5%), što je za ovu kategoriju kućanstava mnogo više u odnosu na 2017. godinu. S druge strane, kod kućanstava s najvišim dohotkom udio depozita u financijskoj imovini manji je za više od 50%, tako da ova kućanstva u 2021. godini posjeduju 30,1% financijske imovine u depozitima. Mnogo manji udio depozita u ukupnoj financijskoj imovini primjetan je i kod kućanstava s pet ili više članova, kod kojih depoziti čine 32,2% njihove ukupne financijske imovine, kao i kod kućanstava u kojima je referentna osoba u dobi od 16 do 34 i od 35 do 44 godine, kod kojih depoziti čine 36,4% odnosno 33,7% ukupne financijske imovine. Dok su udjeli depozita u financijskoj imovini kućanstava sa zaposlenom te onih s umirovljenom referentnom osobom iznad 90% (što je više u odnosu na 2017. godinu), taj je udio u kućanstvima sa samozaposlenom referentnom osobom u 2021. godini samo 23,5% (što je za više od 50% manje u odnosu na 2017. godinu).

Kao i 2017. godine, nejednakost vrijednosti financijske imovine za kućanstva koja ju posjeduju (Slika 13.) i nadalje je vrlo visoka (Ginijev koeficijent iznosi 0,85), a ujedno i puno viša od nejednakosti u distribuciji vrijednosti realne imovine kućanstava.

Slika 13. Distribucija vrijednosti financijske imovine po decilima za kućanstva RH koja posjeduju financijsku imovinu

Izvori: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Uz osnovna pitanja, AFPK upitnik u četvrtom je valu ankete proširen dodatnim pitanjima važnima za praćenje stanja i promjena vezanih uz financije i potrošnju kućanstava Hrvatske. Dva dodatna pitanja odnose se na posjedovanje štednih depozita kućanstava po valutama, točnije na posjedovanje štednih depozita privatnih kućanstava prema valutama denominacije ili valutne klauzule štednih depozita. S obzirom na to da je Republika Hrvatska 1. siječnja 2023. ušla u europodručje, u ovome se radu ne komentiraju ovi rezultati koji su detaljnije prikazani u tablicama 29. i 30. u Dodatku.

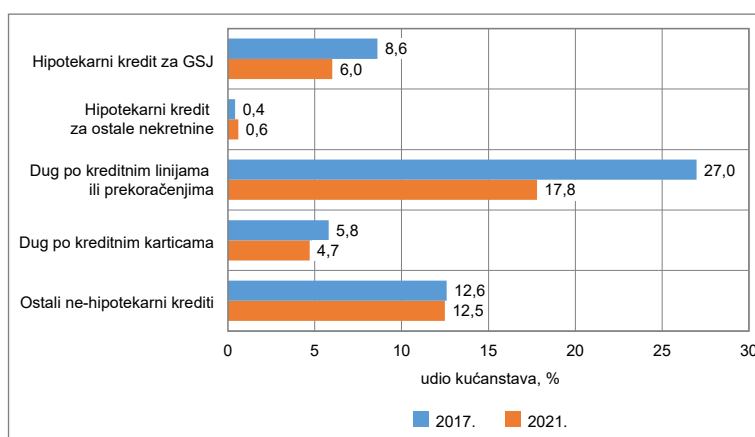
5.3. Dug

Dug u bilanci kućanstava (tablice od 11. do 15. u Dodatku) analizira se po komponentama hipotekarnog duga (koji uključuje hipotekarni kredit za glavnu stambenu jedinicu kućanstva i hipotekarne kredite za ostale nekretnine) te po komponentama nehipotekarnog duga (koji uključuje dug po kreditnim linijama, prekoračenjima, kreditnim karticama i ostale nehipotekarne kredite).

Ukupno 30,4% kućanstava RH u 2021. godini ima dug, što je ispod procjene posjedovanja duga za europodručje (42,9%). U odnosu na prethodni val ankete iz 2017., ukupna stopa posjedovanja duga kod kućanstava RH u 2021. godini manja je za 25%. Jedno od mogućih objašnjenja za dio ove pojave povezano je s pandemijom uzrokovanom virusom COVID-19. Naime, zbog znatnog pada potrošnje za vrijeme pandemije (vidi Odjeljak 5.9) mnoga su kućanstva iz akumuliranih zaliha novca smanjila, reprogramirala ili u potpunosti otplatila svoj dug. S druge strane, kao posljedica rasta vrijednosti ostalih nehipotekarnih kredita na strani nehipotekarnih kredita u ukupnom dugu te (u manjoj mjeri) provođenja politike subvencioniranja stambenih kredita na strani hipotekarnih kredita, u 2021. godini ukupna je vrijednost

duga kućanstava RH koja ga posjeduju veća – njihov medijalni dug (2600 eura) veći je za 18,2%, a prosječni (11.400 eura) za 12,9% u odnosu na treći val ankete. Nadalje, 6,6% kućanstava ima hipotekarni dug, a 26,5% nehipotekarni dug. Prema komponentama duga, u 2021. godini najviše kućanstava ima dug po kreditnim linijama/prekoračenjima (17,8%), što je u odnosu na 2017. godinu manja stopa posjedovanja ove komponente duga za malo više od trećine (Slika 14.).

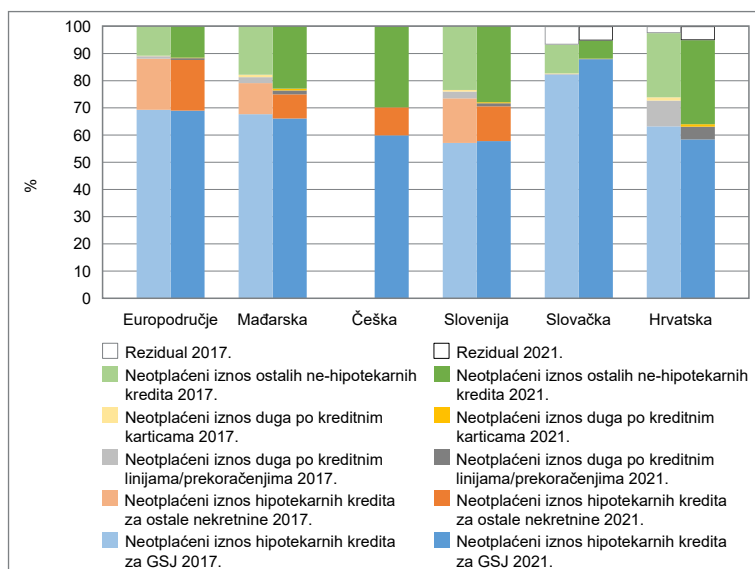
Slika 14. Posjedovanje hipotekarnog i nehipotekarnog duga kućanstava u RH po komponentama

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Hipotekarni dug u 2021. godini čini oko 64% ukupne vrijednosti duga kućanstava RH koja imaju neki dug, a nehipotekarni oko 36%, čime se struktura vrijednosti duga s obzirom na njegove dvije glavne komponente nije znatnije promijenila u odnosu na 2017. godinu. Prema udjelu komponentata u ukupnoj vrijednosti duga (Slika 15.), u 2021. godini u RH i nadalje najveće udjele čine neotplaćeni iznosi hipotekarnih kredita za glavnu stambenu jedinicu (58,4%) te neotplaćeni iznosi ostalih nehipotekarnih kredita (30,9%) čiji je udio u ukupnom dugu veći za 7,3 postotna boda (tj. za približno 31%) u odnosu na 2017. godinu. Istodobno, u europodručju je struktura ukupne vrijednosti duga u četvrtom u odnosu na treći val ankete ostala relativno stabilna, s dominantnim udjelima neotplaćenih iznosa hipotekarnih kredita za glavnu stambenu jedinicu (69%) i hipotekarnih kredita za ostale nekretnine (18,6%). U svim zemljama odabranima za usporedbu, uključujući i Hrvatsku, udio hipotekarnih kredita za glavnu stambenu jedinicu niži je od procjene za europodručje, izuzev u Slovačkoj, u kojoj ova komponenta čini 87,9% ukupnog duga. S druge strane, udio neotplaćenih iznosa ostalih nehipotekarnih kredita u 2021. godini niži je od procjene za europodručje (11,5%) jedino u Slovačkoj (6,7%), dok se u drugim zemljama odabranima za usporedbu kreće od 22,9% u Mađarskoj do 29,7% u Češkoj.

Slika 15. Udio komponenata u ukupnoj vrijednosti duga u RH, europodručju i odabranim zemljama EU-a

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Procijenjena medijalna vrijednost ukupnoga nepodmirenog iznosa hipotekarnog duga kućanstava RH koja posjeduju ovu komponentu duga u 2021. godini iznosi 21.200 eura, a procijenjena medijalna vrijednost hipotekarnih kredita namijenjenih za glavnu stambenu jedinicu kućanstva (među kućanstvima koja posjeduju takve kredite) malo je viša i iznosi 21.900 eura. Medijalne vrijednosti ovih komponenata duga malo su veće u odnosu na 2017. godinu.

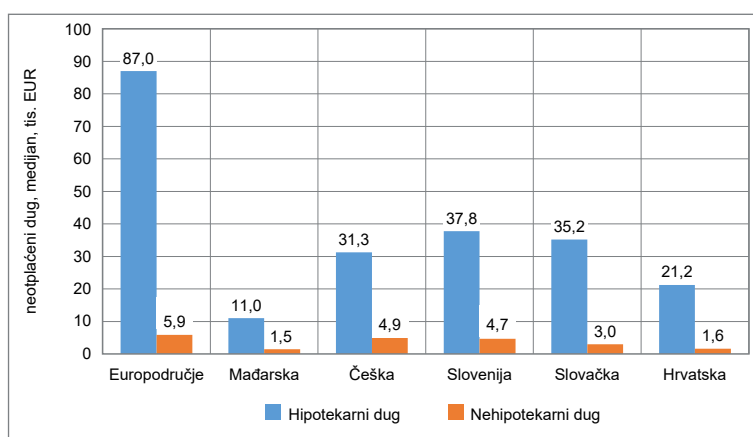
Procjena medijana ukupnoga nehipotekarnog duga ostala je na istoj razini kao i u prethodnom valu (1600 eura). Među komponentama nehipotekarnog duga kućanstava koja posjeduju pojedinu komponentu, procjena medijalne vrijednosti iznosi 600 eura za dug po kreditnim linijama/prekoračenjima, odnosno 400 eura za dug po kreditnim karticama, dok medijalna vrijednost ostalih nehipotekarnih kredita (koji se ne odnose na prethodne dvije kategorije) u 2021. godini iznosi 6.600 eura (što je gotovo za 50% više u odnosu na 2017. godinu).

U prethodnom valu 2017. godine stope posjedovanja duga kućanstava u Hrvatskoj i europodručju bile su vrlo slične, međutim u 2021. godini stopa posjedovanja duga kućanstava RH iznosila je 30%, što je znatno niže od vrijednosti od gotovo 43% koja je zabilježena kod istovrsnog pokazatelja za kućanstva europodručja. U Hrvatskoj procjena medijalne vrijednosti duga (za kućanstva koja ga posjeduju) iznosi samo dvanaestinu procjene za europodručje (2600 eura prema 30.400 eura), ali je u Hrvatskoj mnogo izraženija asimetrija distribucije duga među kućanstvima koja imaju dug nego u europodručju. Naime, prosječna vrijednost duga kućanstava RH koja imaju dug u 2021.

godini od 11.400 eura čak je 4,4 puta veća od njegove medijalne vrijednosti, dok je u europodručju prosječan dug od 78.300 eura oko 2,6 puta veći od medijalnog duga.

Medijalne vrijednosti neotplaćenog iznosa hipotekarnoga i nehipotekarnog duga kućanstava koja ih posjeduju u Hrvatskoj i svim zemljama EU-a odabranima za usporedbu (Slika 16.) višestruko su niže od procijenjenih vrijednosti ovih dviju osnovnih komponenti duga za europodručje. Te se vrijednosti nisu znatno promijenile u odnosu na prethodni val ankete, pri čemu su najmanji medijalni iznosi ovih dviju glavnih kategorija duga zabilježeni u Mađarskoj i Hrvatskoj.

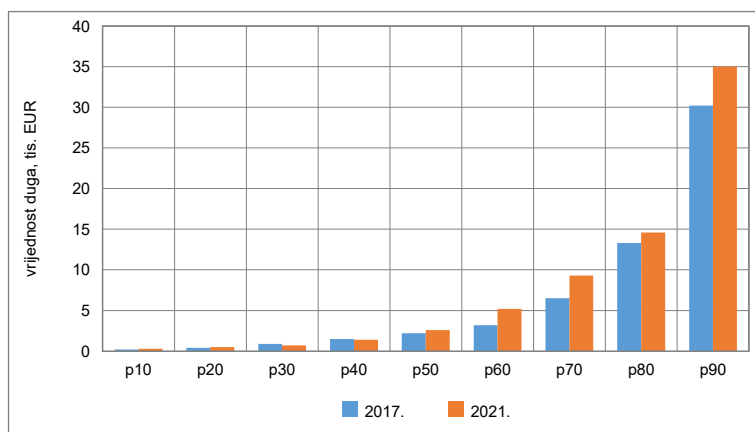
Slika 16. Vrijednost neotplaćenog iznosa po tipovima duga kućanstava u RH i odabranim zemljama EU-a u 2021.

Izvori: AFPK 2021. i European Central Bank (2023.c), obrada autora

Disperzija ukupnog duga po kućanstvima u RH u 2021. godini i nadalje je visoka (Slika 17.), čemu u prilog govori i pripadajući Ginijev koeficijent nejednakosti, koji iznosi 0,73 (u usporedbi s 0,75 u 2017. godini). Nejednakost ukupnog duga niža je u odnosu na nejednakost vrijednosti financijske imovine, ali je viša od nejednakosti vrijednosti realne imovine.

Slika 17. Distribucija vrijednosti ukupnog duga po decilima za kućanstva u RH koja posjeduju bilo koju kategoriju duga

Izvori: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

U četvrtom valu AFPK ankete prikupljeni su i odgovori kućanstava vezani uz pitanja specifična za Hrvatsku o posjedovanju i udjelima (u ukupnoj vrijednosti) hipotekarnih kredita i kredita bez kolaterala s obzirom na njihovu valutnu strukturu (valutu denominacije ili valutnu klauzulu). U ovome se radu ne komentiraju ovi rezultati koji su detaljnije prikazani u tablicama 24. i 25. u Dodatku.

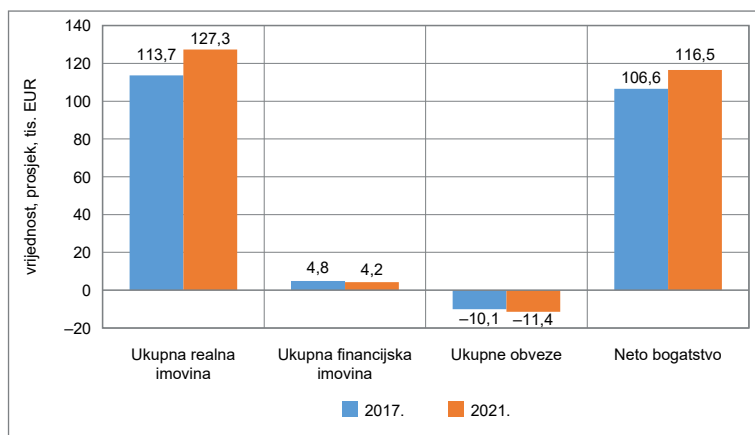
5.4. Neto bogatstvo

Neto bogatstvo kućanstva definirano je kao razlika između ukupne vrijednosti njegove imovine (realne i financijske) i njegovih ukupnih neotplaćenih obveza. Rezultati četvrtog vala ankete o neto bogatstvu sadržani su u tablicama 18. i 19. u Dodatku.

Procijenjena vrijednost medijalnog neto bogatstva kućanstava RH u 2021. godini iznosi 64.900 eura i veća je za 5,5% u odnosu na 2017. godinu. Međutim, ta je vrijednost i nadalje gotovo upola manja u usporedbi s medijalnom vrijednošću neto bogatstva kućanstava u europodručju. S druge strane, procijenjena prosječna vrijednost neto bogatstva hrvatskoga kućanstva veća je za 9,3% u odnosu na treći val ankete te sada iznosi 116.500 eura, no unatoč tome i nadalje je oko 60% manja u odnosu na prosječnu vrijednost neto bogatstva u europodručju. Kako je zbog znatne heterogenosti u strukturi bilanci po kućanstvima prosječno neto bogatstvo u RH raslo brže nego što je rasla njegova medijalna vrijednost, jaz između medijalne i prosječne vrijednosti neto bogatstva kućanstava u razdoblju između dva vala ankete dodatno se produbio: prosječno neto bogatstvo kućanstava RH veće je za 80% od medijalnog. Isti učinak zabilježen je i na razini europodručja, gdje je taj jaz još puno izraženiji – prosjek neto bogatstva kućanstava europodručja gotovo je 2,4 puta veći od njegova procijenjenog medijana (koji u 2021. godini iznosi 123.500 eura).

Slika 18. prikazuje prosječne vrijednosti neto bogatstva i njegovih glavnih komponenata.

Slika 18. Glavne komponente i ukupna vrijednost neto bogatstva kućanstava u RH

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Najveći utjecaj na veću vrijednost neto bogatstva kućanstava u Hrvatskoj u četvrtom u odnosu na treći val ankete ima povećanje vrijednosti realne imovine, ponajviše zbog znatnoga rasta cijena nekretnina u razdoblju između dva vala. Istodobno, utjecaji smanjenja vrijednosti financijske imovine i rasta duga mnogo su manji. Naime, prosječna vrijednost realne imovine kućanstava RH, koja je u 2021. godini veća u odnosu na 2017. godinu za 12% i iznosi 127.300 eura, oko 30 je puta veća od prosječne vrijednosti financijske imovine te je oko 11 puta veća od duga kućanstava u Hrvatskoj.

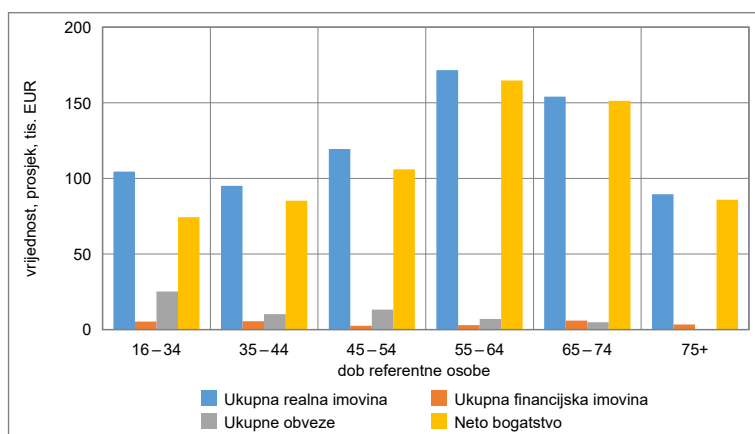
Procijenjeno medijalno neto bogatstvo kućanstava veće je kod kućanstava s većim dohotkom te kućanstava s višim stupnjem obrazovanja referentne osobe u kućanstvu. Promatrano prema veličini kućanstva, najveći iznos medijalnog neto bogatstva imaju kućanstva s pet ili više članova (87.200 eura) i dvočlana kućanstva (81.300 eura), dok je taj iznos najmanji kod jednočlanih kućanstava (43.000 eura).

Neto bogatstvo kućanstava prema dohotku veće je u 2021. godini u odnosu na 2017. godinu u svim kvantilnim skupinama kućanstava, osim za donjih 20%, čije je neto bogatstvo (mjereno medijanom) manje za 7,3%. Neto bogatstvo kućanstava jako varira ovisno o statusu zaposlenosti referentne osobe kućanstva. Tako su u 2021. godini (kao i u 2017.) najbogatija ona kućanstva u kojima je referentna osoba samozaposlena, s time da je njihova medijalna vrijednost neto bogatstva u 2021. godini (353.700 eura) mnogo veća u odnosu na 2017. godinu (medijalno neto bogatstvo iz 2017. godine čini samo oko 40% vrijednosti iz 2021. godine). Također, u odnosu na kućanstva u kojima je referentna osoba zaposlena, samozaposlena kućanstva imaju više nego šest puta

veće neto bogatstvo te gotovo pet puta veće neto bogatstvo u odnosu na kućanstva s umirovljenom referentnom osobom. Time se jaz između neto bogatstva samozaposlenih i ostalih kućanstava prema statusu zaposlenosti u 2021. godini u odnosu na 2017. dodatno produbio. Prema statusu stanovanja medijalno neto bogatstvo najviše je za kućanstva koja su vlasnici nekretnine u kojoj stanuju (89.700 eura), dok ono za kućanstva koja unajmljuju nekretninu u kojoj stanuju iznosi samo 600 eura.

Neto bogatstvo s obzirom na dob referentne osobe pokazuje da se procijenjeni medijan neto bogatstva povećava sa starosnom dobi do dobnog razreda 55 – 64 godine (za koji iznosi 95.400 eura), nakon čega opada. Ova dobnna skupina kućanstava ujedno u odnosu na treći val ima najsnažnije povećanje medijalnog neto bogatstva (za 25%). Promatrano na razini prosječnog neto bogatstva kućanstva prema dobnim skupinama referentne osobe kućanstva (Slika 19.), u 2021. godini najviše prosječno neto bogatstvo imaju kućanstva u dobnom razredu 55 – 64 godine (164.800 eura), dok mlada kućanstva (16 – 34 godine) imaju najniže (74.400 eura). Iako je prosječna vrijednost realne imovine mladih kućanstava koja ju posjeduju (104.500 eura) viša od iste vrijednosti kućanstava u dobnom razredu 35 – 44 godine, mlada su kućanstva ujedno i najzaduženija, s prosječnim ukupnim obvezama od 25.300 eura. Unatoč tome, njihovo se prosječno neto bogatstvo u odnosu na treći val ankete najviše povećalo, i to gotovo za 32%.

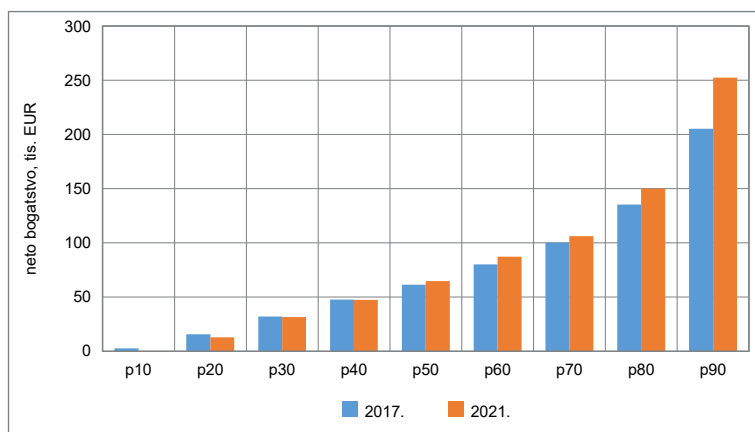
Slika 19. Glavne komponente i ukupna vrijednost neto bogatstva kućanstava RH u 2021. prema dobi referentne osobe

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

U Hrvatskoj je u oba promatrana anketna vala prisutna visoka nejednakost neto bogatstva kućanstava (Slika 20.), što potvrđuje i Ginijev koeficijent neto bogatstva kućanstava (0,62 u 2021. odnosno 0,61 u 2017.). Međutim, promjene u distribuciji neto bogatstva upućuju na smanjenje nejednakosti u donjoj, ali i na povećanje nejednakosti u gornjoj polovini distribucije kućanstava.

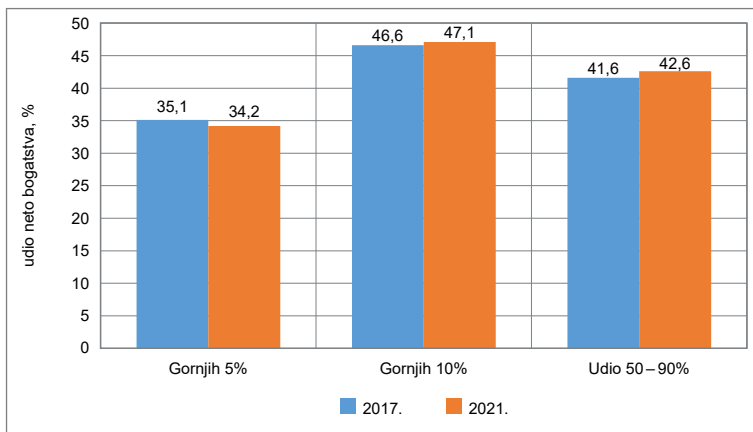
Slika 20. Distribucija vrijednosti ukupnog neto bogatstva po decilima za kućanstva u RH

Izvori: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Promjena udjela neto bogatstva kućanstava RH u gornjoj polovini distribucije u 2021. u odnosu na 2017. godinu (Slika 21.) upućuje na malo manju koncentraciju neto bogatstva (za 0,9 postotnih bodova) u gornjih 5% kućanstava, koja u 2021. godini posjeduju 34,2% ukupnog neto bogatstva kućanstava, što je ujedno niže od vrijednosti za europodručje (39,7%). Istodobno, 47,1% neto bogatstva kućanstava u Hrvatskoj koncentrirano je u gornjih 10% kućanstava, što upućuje na malo veću nejednakost (za 0,5 postotnih bodova) u odnosu na treći val ankete, ali još uvijek manju nejednakost nego u europodručju (53,4%). S druge strane, u europodručju je između dva vala ankete manji udio neto bogatstva koji posjeduje 40% kućanstava iznad medijana (kućanstva između p50 i p90), a koji u 2021. godini iznosi 40,6%. U Hrvatskoj je u 2021. vrijednost ovog pokazatelja veća za jedan postotni bod u odnosu na 2017. godinu te je u ovim kućanstvima koncentrirano 42,6% ukupnog neto bogatstva kućanstava RH.

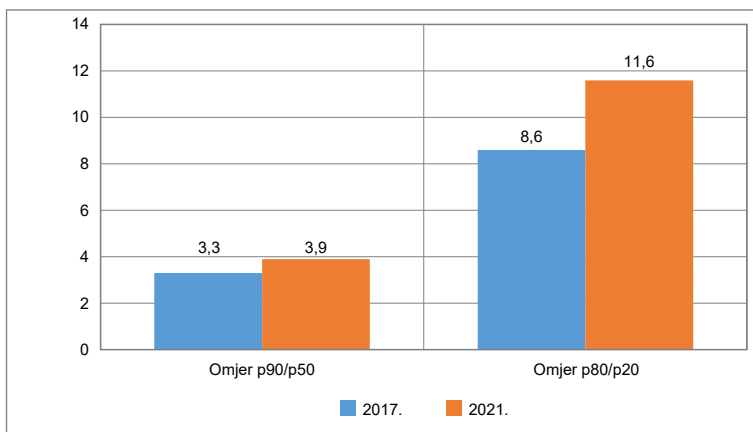
Slika 21. Udjeli neto bogatstva kućanstava odabranih dijelova distribucije kućanstava RH

Izvori: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Mjerena omjerima odabranih kvantila (Slika 22.), nejednakost neto bogatstva kućanstava RH veća je između dva vala ankete.

Slika 22. Odabrani omjeri decila neto bogatstva kućanstava RH

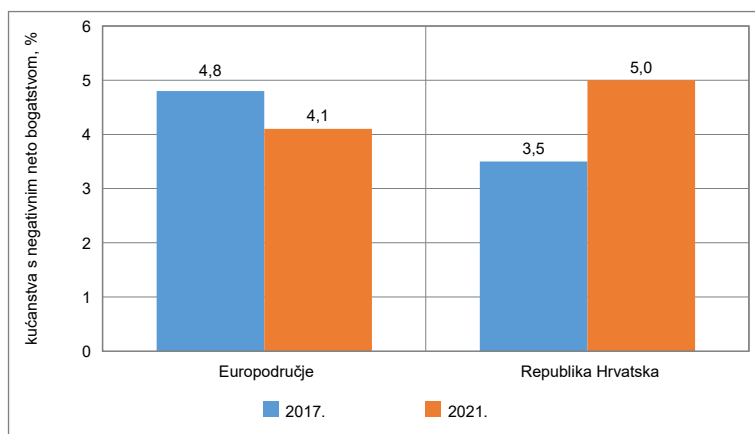
Izvori: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

U 2021. godini 90. percentil neto bogatstva kućanstava veći je 3,9 puta od 50. percentila neto bogatstva kućanstava. Drugim riječima, neto bogatstvo 10% najbogatijih kućanstava u RH (onih određenih 90. percentilom) najmanje je 3,9 puta veće od neto bogatstva prvih 50% kućanstava u RH (onih određenim medijanom). Na razini europodručja omjer ovih kvantila još je viši i iznosi 5,2. Nejednakost je još izraženija između 80. i 20. percentila neto bogatstva kućanstava: u četvrtom valu ankete 20. percentil neto bogatstva je 11,6 puta manji od 80. percentila neto bogatstva, tj. neto bogatstvo 20% najbogatijih kućanstava u RH (onih određenih 80. percentilom) je

najmanje 11,6 puta veće od neto bogatstva 20% najmanje bogatih kućanstava u RH (onih određenim 20. percentilom). Međutim, primjetno je da je omjer 80. i 20. percentila u Hrvatskoj u četvrtom valu još uvijek znatno manji nego na razini europodručja, gdje iznosi 33,1, što upućuje na manju nejednakost u raspodjeli bogatstva kućanstava u RH u usporedbi s kućanstvima europodručja.

Negativna vrijednost neto bogatstva kućanstva prisutna je ako dug kućanstva premašuje vrijednost njegove imovine. Dok je u europodručju u četvrtom valu udio kućanstava s negativnim neto bogatstvom manji nego u trećem valu ankete, u Hrvatskoj je veći za 1,5 postotni bod, tako da je negativno neto bogatstvo u 2021. godini zabilježeno kod 5% kućanstava RH (Slika 23.).

Slika 23. Udio kućanstava s negativnim neto bogatstvom u RH i europodručju

Izvori: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Promatrano prema demografskim obilježjima kućanstva, izraženo negativno neto bogatstvo u četvrtom valu ankete (European Central Bank, 2023.c) imaju kućanstva RH u dohodovnom kvantilnom razredu 40 – 60% (10,2%), kućanstva s pet ili više članova (9,7%), kućanstva koja unajmljuju nekretninu u kojoj stanuju (22,9%) te mlađa kućanstva (14,7% kućanstava dobi referentne osobe 16 – 34 godine i 9,6% kućanstava dobi referentne osobe 35 – 44 godine). Ujedno, udio kućanstava s negativnim neto bogatstvom u odnosu na treći val ankete više je nego dvostruko veći kod kućanstava u srednjem dohodovnom kvantilnom razredu (40 – 60%) te dohodovnom kvantilnom razredu 80 – 90%. Uzmemo li u obzir veličinu kućanstva i dob referentne osobe, veći udio kućanstava s negativnim neto bogatstvom u četvrtom u odnosu na treći val ankete najizraženiji je kod jednočlanih i dvočlanih kućanstava, kućanstava s pet ili više članova, mladih kućanstava (16 – 34 godine) te kućanstava dobi referentne osobe 65 – 74 godine (European Central Bank, 2021.; European Central Bank, 2023.c).

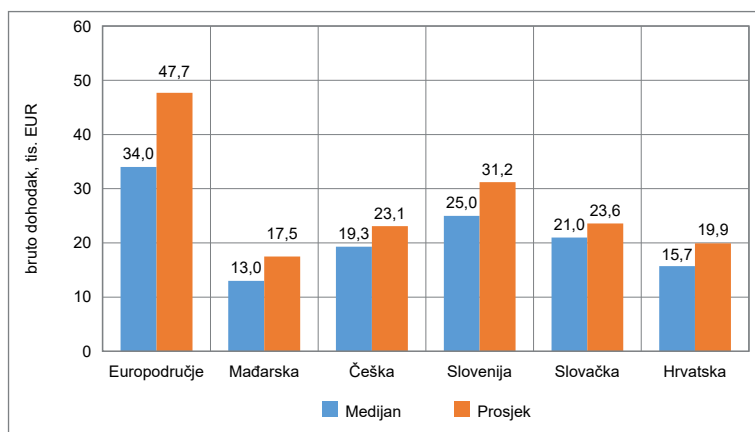
5.5. Dohodak

Bruto dohodak kućanstva definiran je kao suma svih dohodaka prije oporezivanja i uplaćenih socijalnih doprinosa na razini kućanstva, tj. uključuje dohodak od rada/mirovina, najamninu od nekretnine, dohodak od financijske imovine (kamate, dividende), redovne socijalne/privatne transfere i dohodak iz ostalih izvora. Rezultati četvrtog vala ankete o ukupnom bruto dohotku kućanstava i njegovim komponentama sadržani su u tablicama 20. i 21. (Dodatak), pri čemu je kao referentno razdoblje za dohodak korišteno posljednjih 12 mjeseci koji prethode trenutku obavljanja intervjua.

Procijenjeni medijalni bruto dohodak kućanstava u Hrvatskoj u 2021. godini iznosi 15.700 eura, što je za oko 87% više nego u anketi iz 2017. godine. Prosječna vrijednost bruto dohotka kućanstava u 2021. godini u odnosu na 2017. godinu također je veća (za 63%), tako da u 2021. godini kućanstva RH prosječno ostvaruju 19.900 eura bruto dohotka. Međutim, sve rezultate vezane uz dohodak u RH treba promatrati u kontekstu već spomenute intervencije (dodatne kontrole) uvedene u anketni upitnik¹⁹ koja je rezultirala poboljšanom kvalitetom podataka o dohotku u ovom valu ankete, ali i omogućila intenzivniju ekstrapolaciju informacija iz relativno malog broja odgovora na cijelu populaciju. Poboljšana kvaliteta podataka rezultirala je stoga i poboljšanim procjenama medijalne i prosječne vrijednosti bruto dohotka, među kojima je u 2021. prisutna manja razlika. Manji jaz vidljiv je i između ovih pokazatelja za Hrvatsku i europodručje. Unatoč tome, velika razlika u visini medijalnog dohotka i nadalje je prisutna – u 2021. godini procijenjeni medijalni bruto dohodak kućanstava RH više je nego upola niži od procijenjene vrijednosti za europodručje (koja iznosi 34.000 eura).

Za razliku od trećeg vala ankete, kada je godišnji bruto dohodak kućanstava u Hrvatskoj bio najniži u usporedbi s odabranim državama članicama EU-a (i po medijalnoj i po prosječnoj vrijednosti), u 2021. godini mađarska kućanstva imaju najniži godišnji bruto dohodak, dok kućanstva u Sloveniji (kao i u trećem valu) imaju najviši godišnji bruto dohodak (Slika 24.). Kao posljedica kvalitetnije (a ujedno i znatno veće) procjene dohotka u Hrvatskoj u četvrtom valu ankete, razlika između Slovenije i Hrvatske osjetno je manja: medijalni i prosječni dohodak slovenskih kućanstava za malo manje od 60% veći je od vrijednosti za Hrvatsku, dok je u trećem valu ankete ta razlika bila bliža vrijednosti od 100%. Ovdje svakako vrijedi napomenuti da sve usporedive države članice EU-a, izuzev Slovenije, imaju prosječni dohodak barem upola niži od prosjeka europodručja.

Slika 24. Ukupni bruto dohodak privatnih kućanstava u RH i u odabranim zemljama EU-a u 2021.

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Procijenjene vrijednosti medijalnoga i prosječnoga godišnjeg bruto dohotka u Hrvatskoj variraju prema dobi referentne osobe kućanstva, tj. procjene se povećavaju s porastom njezine dobi do dobne skupine 45 – 54 godine, nakon čega dolazi do smanjenja kod skupina starijih kućanstava. Procjena medijalnog bruto dohotka kućanstava dobi 45 – 54 godine u 2021. godini iznosi 22.400 eura, dok je procjena prosječnog bruto dohotka malo viša i iznosi 25.700 eura. Najveće relativno povećanje procjene bruto dohotka dogodilo se u kućanstvima u kojima je referentna osoba u dobi 55 – 64 godine – njihov medijalni bruto dohodak veći je 2,6 puta, a prosječni gotovo dva puta u odnosu na prethodni val ankete. Veća procjena medijalnoga i prosječnoga bruto dohotka vidljiva je i kod najmlađih kućanstava (referentna osoba 16 – 34 godine), kojima je medijalni bruto dohodak veći za 75%, a prosječni za 90%, u odnosu na prethodni val ankete.

Istodobno, dohodak kućanstava RH raste s razinom obrazovanja referentne osobe. Kućanstva s visokim (sveučilišnim) obrazovanjem referentne osobe imaju najviši bruto dohodak (medijalni iznosi 24.900 eura, a prosječni 28.800 eura), a koji je kod oba pokazatelja gotovo 50% veći nego kod kućanstava čija referentna osoba ima srednjoškolsko obrazovanje, a za čak pet puta (odnosno tri puta) veći u odnosu na medijan (prosjeak) kućanstava s osnovnoškolskim obrazovanjem referentne osobe. Iako je u 2021. godini u odnosu na 2017. godinu procijenjeni dohodak svih kućanstava (neovisno o stupnju obrazovanja) veći, u četvrtom valu ankete uočljiv je dubok jaz između visoko obrazovanih i ostalih kućanstava, što je posljedica puno većih procijenjenih vrijednosti za ova kućanstva nego u trećem valu (procjena njihova medijalnog dohotka veća je za 100%, a prosječnog za neznatno manje od 85%).

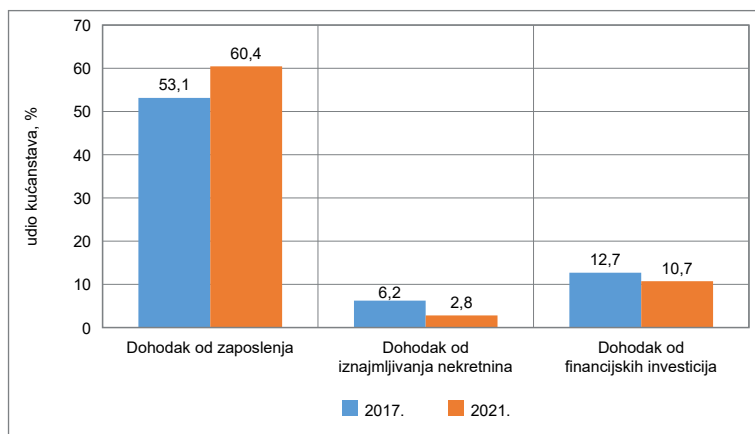
Promatrano prema statusu zaposlenosti referentne osobe, kućanstva sa samozaposlenom referentnom osobom i u 2021. godini imaju najveći medijalni (26.000 eura) i prosječni

(28.700 eura) godišnji bruto dohodak. Međutim, kod kućanstava sa zaposlenom referentnom osobom medijalni bruto dohodak u odnosu na 2017. godinu veći je za 78%, a prosječni za 65%, pa je (u apsolutnim vrijednostima) on u 2021. gotovo jednak bruto dohotku koji ostvaruju samozaposlena kućanstva. Unatoč tome što je procijenjeni medijalni bruto dohodak umirovljenih kućanstava u 2021. godini za oko 75% manji od bruto dohotka zaposlenih i samozaposlenih kućanstava, njegova medijalna vrijednost veća je za 36% (a prosječna za 46%) u odnosu na 2017. godinu.

Prema komponentama dohotka, odnosno izvorima iz kojih se on ostvaruje, u Hrvatskoj u 2021. godini čak 60,4% kućanstava prima dohodak od zaposlenja, što je porast od 7,3 postotna boda u odnosu na treći val (Slika 25.). Udjeli kućanstava koja su prijavila da imaju dohodak od iznajmljivanja nekretnina ili financijskih investicija manji su u odnosu na 2017. godinu i iznose 2,8%, odnosno 10,7%, pri čemu je udio kućanstava s dohotkom od iznajmljivanja nekretnina više nego prepolovljen.

S druge strane, udio pojedinih izvora dohotka u ukupnom dohotku kućanstava pokazuje da dohodak od zaposlenja čini gotovo 76% ukupnog dohotka kućanstava, što je za 25% veća procjena ovog udjela u ukupnom dohotku u odnosu na 2017. godinu. Istodobno, dohodak kućanstava od iznajmljivanja nekretnina i financijskih investicija čini gotovo zanemariv udio u njihovu ukupnom dohotku.

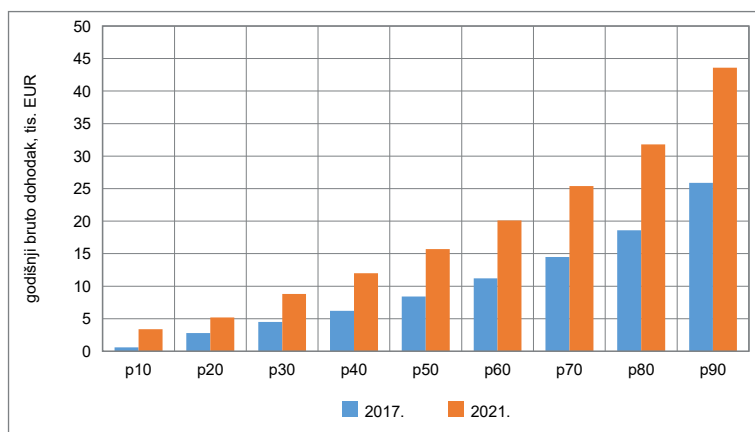
Slika 25. Udio kućanstava u RH koja posjeduju dohodak prema pojedinim izvorima dohotka

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

U 2021. godini u Republici Hrvatskoj prisutna je srednja (umjerena) disperzija dohotka po decilima za kućanstva koja posjeduju bilo koju kategoriju dohotka (Slika 26.). Nejednakost u raspodjeli dohotka znatno je manja u odnosu na 2017. godinu, što potvrđuje i Ginijev koeficijent raspodjele ukupnog dohotka, koji iznosi 0,44 (2017. godine iznosio je 0,52)²⁰. Isto tako, nejednakost raspodjele dohotka manja je od nejednakosti distribucije neto bogatstva, za koju Ginijev koeficijent iznosi 0,62.

Slika 26. Distribucija vrijednosti ukupnoga godišnjeg bruto dohotka po decilima za kućanstva u RH koja posjeduju bilo koju kategoriju dohotka

Izvor: European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

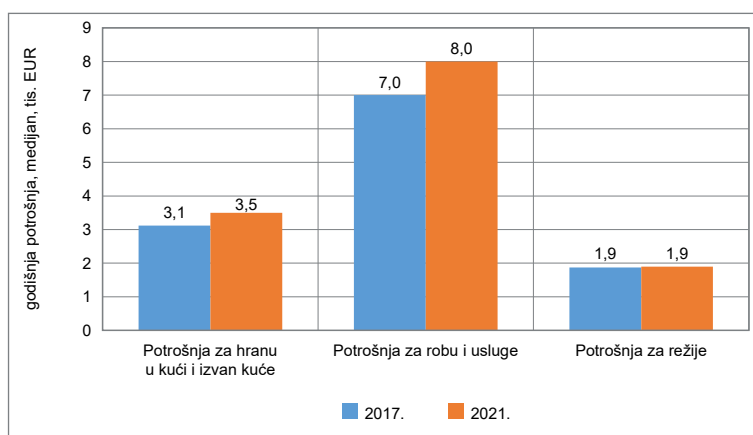
5.6. Potrošnja

Ukupna potrošnja kućanstava sastoji se od iznosa potrošenog na potrošačku robu i usluge, iznosa potrošenog na režijske troškove te iznosa za potrošnju na hranu u kući i izvan kuće. Kategorija potrošnje na potrošačku robu i usluge odnosi se na troškove odjeće, prijevoza, zabave, dječjih aktivnosti i slično. Troškovi režija odnose se na troškove struje, vode, plina, telefona, interneta i televizije. Potrošnja na hranu i piće izvan kuće uključuje potrošnju u restoranima, trošak ručka, hranu iz kantina i ekvivalentne troškove, umanjene za subvencije od strane poslodavca. Rezultati ankete o potrošnji kućanstava u RH 2021. godine nalaze se u Tablici 22. u Dodatku.

U odnosu na 2017. godinu procijenjeni iznosi medijalne i prosječne godišnje potrošnje kućanstava u RH na potrošačku robu i usluge te potrošnju na hranu u kući i izvan kuće malo su u 2021. godini veći, dok su u kategoriji režijskih troškova ostali gotovo nepromijenjeni (Slika 27.). Prema medijalnim vrijednostima potrošnje, kućanstva u Hrvatskoj u 2021. godini troše na potrošačku robu i usluge oko četiri puta više nego na režije te oko dva puta više nego na hranu u kući i izvan kuće.

²⁰ Zbog konceptualnih i metodoloških razlika, izračunati Ginijev koeficijent iz AFPK-a, koji mjeri nejednakost raspodjele bruto dohotka kućanstava, nije usporediv s Ginijevim koeficijentima Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD) i EUROSTAT-a, odnosno DZS-a. Naime, Ginijevi koeficijenti nejednakosti dohotka koje računaju i objavljuju OECD i EUROSTAT (DZS) zasnivaju se na konceptu raspoloživog dohotka kućanstva (tj., ukupnog novčanog neto dohotka koji je primilo kućanstvo i svi njegovi članovi u referentnom razdoblju, odnosno u prethodnoj godini), a metodološki se temelje na ekvivalentnom dohotku kućanstva, odnosno dohotku korigiranom za broj članova kućanstva primjenom odgovarajuće ljestvice ekvivalencije. S druge strane, Ginijev koeficijent u AFPK-u temelji se na bruto dohotku kućanstva i ne koristi ljestvice ekvivalencije za korekciju dohotka.

Slika 27. Godišnja potrošnja kućanstava RH po kategorijama

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

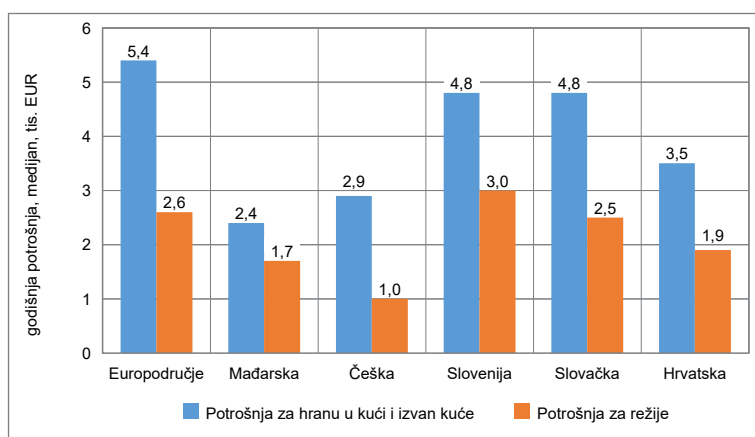
Medijalni godišnji iznos potrošnje kućanstava na robu i usluge iznosi 8000 eura, a prosječni 9300 eura. Kućanstva s većim dohotkom uglavnom ostvaruju i veću potrošnju u kategoriji robe i usluga, pri čemu kućanstva u dohodovnom kvantilnom razredu 90 – 100% troše četiri puta više na robu i usluge od onih u kvantilnom razredu ispod 0 – 20%. Za razliku od kućanstava u svim ostalim dohodovnim kvantilnim razredima, u kojima je u 2021. godini potrošnja veća u odnosu na 2017. godinu, kod kućanstava koja pripadaju dohodovnom kvantilnom razredu 0 – 20% i medijalna (3500 eura) i prosječna potrošnja (4200 eura) manje su za oko 20%. Najveća razlika u odnosu na prethodni val ankete prisutna je kod kućanstava u dohodovnom kvantilnom razredu 20 – 40%, kojima je medijalna potrošnja veća za malo više od 50%, a prosječna za gotovo 40%. Veću potrošnju na robu i usluge imaju i kućanstva s većim brojem članova te kućanstva s višim stupnjem obrazovanja referentne osobe. Kućanstva sa samozaposlenom referentnom osobom imaju najvišu medijalnu potrošnju na robu i usluge, koja je za gotovo 25% viša od medijalne potrošnje kućanstava u kojima je referentna osoba zaposlena, dvostruko veća od potrošnje kućanstava s umirovljenom referentnom osobom te trostruko veća od potrošnje ostalih kućanstava u kojima referentna osoba ne radi.

Kućanstva RH u 2021. godini na hranu u kući i izvan kuće troše prosječno 4300 eura godišnje, dok je medijalna potrošnja u ovoj kategoriji 3500 eura godišnje. Potrošnja za hranu jako raste s porastom dohotka kućanstva – kućanstva u dohodovnom kvantilnom razredu ispod 20% imaju medijalnu potrošnju od 1600 eura godišnje, dok kućanstva u kvantilnom razredu 90 – 100% troše 6900 eura godišnje. Potrošnja na hranu također raste s porastom razine obrazovanja referentne osobe, pa je procjena medijalne potrošnje na hranu sveučilišni obrazovanih kućanstava 4800 eura godišnje. Najstarija kućanstva (u dobi referentne osobe od 65 do 74 godine ili 75 i više godina) troše osjetno manje na hranu od ostalih kućanstava. Medijalna potrošnja na hranu kućanstava s vlasništvom

nekretnine pod hipotekom je oko 2000 eura godišnje veća u odnosu na potpune vlasnike i unajmljivače te su ova kućanstva s potrošnjom od 5300 eura godišnje gotovo u rangu s potrošnjom kućanstava koja se nalaze u dohodovnom decilu 80 – 90%.

U 2021. godini kućanstva u Hrvatskoj prosječno za režije troše 2300 eura godišnje. Kućanstva s većim dohotkom, neto bogatstvom i većim brojem članova imaju također i veću potrošnju u ovoj kategoriji.

Slika 28. Godišnja potrošnja kućanstava u RH, europodručju i odabranim zemljama EU-a po kategorijama

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

U odnosu na odabrane usporedive zemlje EU-a (Slika 28.), kućanstva u RH na hranu u kući i izvan kuće u 2021. godini troše više od kućanstava u Mađarskoj i Češkoj (čiji procijenjeni medijani iznose 2400 odnosno 2900 eura godišnje), ali manje od kućanstava Slovenije i Slovačke (koje imaju jednaku procijenjenu medijalnu vrijednost potrošnje od 4800 eura godišnje). Kućanstva svih zemalja odabranih za usporedbu uključujući i kućanstva u Hrvatskoj na hranu troše manje od procijenjenog iznosa za kućanstva europodručja (za koja je procijenjena medijalna vrijednost 5400 eura godišnje), ali isto tako njihova je potrošnja na hranu u kući i izvan kuće veća nego u prethodnom valu ankete iz 2017. godine.

U kategoriji režija potrošnja se u zemljama odabranima za usporedbu nije znatno promijenila u odnosu na prethodni val ankete, tako da i nadalje sve ove zemlje, izuzev Slovenije, bilježe nižu potrošnju na režije u usporedbi s procjenom za europodručje (2600 eura godišnje). Kućanstva u Češkoj imaju najnižu potrošnju u ovoj kategoriji u odnosu na druge usporedive zemlje, a koja iznosi samo 1000 eura godišnje.

5.7. Pokazatelji financijske ranjivosti

Pokazatelji financijske ranjivosti kućanstava ili dostatnosti kolaterala obuhvaćaju pokazatelje omjera duga i imovine, duga i dohotka, servisiranja duga u odnosu na dohodak, servisiranja hipotekarnog duga u odnosu na dohodak te omjera iznosa kredita u odnosu na vrijednost glavne stambene jedinice kućanstva. Svi nabrojani pokazatelji izraženi su kao procjena medijalne vrijednosti za kućanstva koja posjeduju dug. Pokazatelje financijske ranjivosti rabe poslovne banke za provjeru kreditne sposobnosti (boniteta) klijenta te regulatorna tijela pri izradi mikroprudencijalne i makroprudencijalne analize rizika. Isto tako, standardni skup pokazatelja financijske ranjivosti uključuje i informaciju o financijskoj zaštićenosti kućanstava, tj. vrijednosti likvidne imovine koja se može zamijeniti za novac u kratkom roku u slučaju početka djelovanja nepovoljnih šokova. Rezultati ankete o financijskoj ranjivosti kućanstava RH sadržani su u tablicama 16. i 17. (Dodatak), a odabrani pokazatelji financijske ranjivosti za Hrvatsku, europodručje i odabrane zemlje Europske unije prikazani su na slikama 29. i 30.

Pokazatelj opterećenosti dugom u odnosu na ukupni bruto dohodak predstavlja procjenu medijalne vrijednosti omjera servisiranja duga (otplate glavnice i kamata) i dohotka privatnih kućanstava s otplatom duga. Prema procijenjenoj vrijednosti tog pokazatelja, u Hrvatskoj je u 2021. godini financijska ranjivost kućanstava manja u odnosu na 2017. godinu i iznosi 10,3%, a za razliku od rezultata trećeg vala ankete, manja je i od vrijednosti pokazatelja za europodručje (koja iznosi 12,8%). Za razliku od tog pokazatelja, koji je po vrijednosti relativno sličan ostalim zemljama odabranima za usporedbu, pokazatelj opterećenosti dugom u odnosu na dohodak svih zaduženih kućanstava, čija medijalna vrijednost omjera iznosi 2,9%, znatno je manji nego kod ostalih zemalja odabranih za usporedbu. Potencijalni uzrok ove anomalije jest u tome što se kod ovog pokazatelja njegov obuhvat odnosi na sva zadužena kućanstva, dakle i ona koja u strukturi svog duga posjeduju samo dug po kreditnim karticama i/ili dopuštena prekoračenja po tekućim računima, a takvi se instrumenti po konstrukciji ne servisiraju na način koji je obuhvaćen ovim pokazateljima. Pritom su kućanstva u RH upravo sklonija zaduživanju putem tih instrumenata (prekoračenja po tekućim računima i kreditne kartice), što dovodi do intenzivnijeg efekta razlike između ova dva pokazatelja u Hrvatskoj.

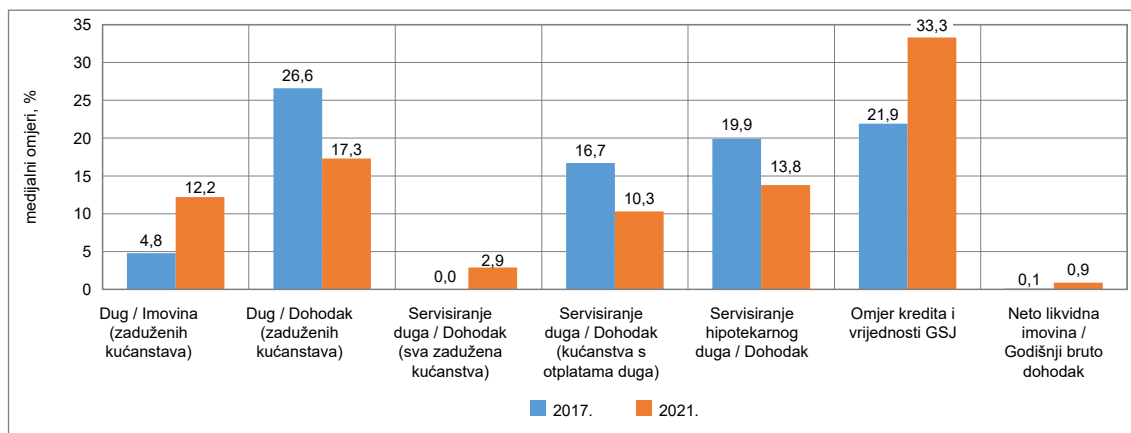
Na razini hipotekarnog duga, procijenjena medijalna vrijednost omjera servisiranja hipotekarnog duga i dohotka kućanstava u RH u 2021. godini je također manja u odnosu na 2017. godinu i iznosi 13,8%, čime je ujedno niža i od procjene ovoga medijalnog pokazatelja za europodručje (koja iznosi 14,3%), ali viša od procjene za ostale zemlje EU-a odabrane za usporedbu. Kako troškovi servisiranja duga / hipotekarnog duga kućanstava ne premašuju 30 – 40% dohotka²¹, mogli bismo smatrati

²¹ Iako ne postoje općenito prihvaćene smjernice, za oba se spomenuta pokazatelja u literaturi (npr. Gambacorta i sur., 2013.; Merikull i Room, 2019.) često uzima da se granica financijske ranjivosti kućanstva doseže ako su troškovi servisiranja duga tog kućanstva veći od 30 do 40% njegova dohotka.

da kućanstva u RH nisu izložena pojavi financijske ranjivosti. Za razliku od prethodnog pokazatelja, koji osim vrijednosti duga uzima u obzir i ostale parametre koji utječu na kratkoročnu opterećenost kućanstava dugom (kao što su dospjeće duga ili kamatna stopa), pokazatelj koji iskazuje financijsku ranjivost kućanstava isključivo na osnovi ukupne vrijednosti duga jest omjer ukupnog iznosa nepodmirenog duga i bruto godišnjeg dohotka. Procjena medijalne vrijednosti omjera duga i dohotka zaduženih kućanstava RH u 2021. godini iznosi 17,3%, što je manje u odnosu na 2017. godinu, kada je iznosila 26,6%. Istodobno, u europodručju financijska ranjivost kućanstava mjerena ovim pokazateljem u 2021. godini iznosi vrlo visokih 72,8% (što je za 1,7 postotnih bodova više nego u 2017. godini) te je ujedno i malo više od četiri puta veća od procijenjene razine ranjivosti kućanstava u Hrvatskoj (što prati odnos vrijednosti prisutan kod pokazatelja vezanog uz servisiranje duga za tu kategoriju kućanstava). Također, Hrvatska ima najnižu procjenu ovog pokazatelja među svim zemljama EU-a odabranima za usporedbu.

Za kućanstva u Hrvatskoj koja su opterećena hipotekarnim dugom procijenjena medijalna vrijednost omjera iznosa neotplaćenog dijela kredita i vrijednosti glavne stambene jedinice u 2021. godini iznosi 33,3%, što je više u odnosu na 2017. godinu, ali je i nadalje niže u odnosu na procjenu za europodručje (koja iznosi 40%). Drugim riječima, za polovinu kućanstava u RH koja imaju hipotekarni kredit u kojemu kolateral predstavlja glavna stambena jedinica kućanstva, neotplaćenim dijelom kredita opterećeno je do (uključujući) trećine vrijednosti glavne stambene jedinice. S obzirom na to da je ovaj omjer znatno manji od 100%, što se smatra sigurnom razinom vrijednosti ovog pokazatelja (Merikull i Room, 2019.), kućanstva u RH nisu financijski ranjiva u smislu neotplaćenog iznosa kredita u odnosu na vrijednost glavne stambene jedinice. Među zemljama EU-a odabranima za usporedbu, najviša vrijednost ovog pokazatelja prisutna je u Slovačkoj (39%), a najniža je u Mađarskoj (20%).

Slika 29. Medijalni pokazatelji opterećenosti dugom privatnih kućanstava u RH

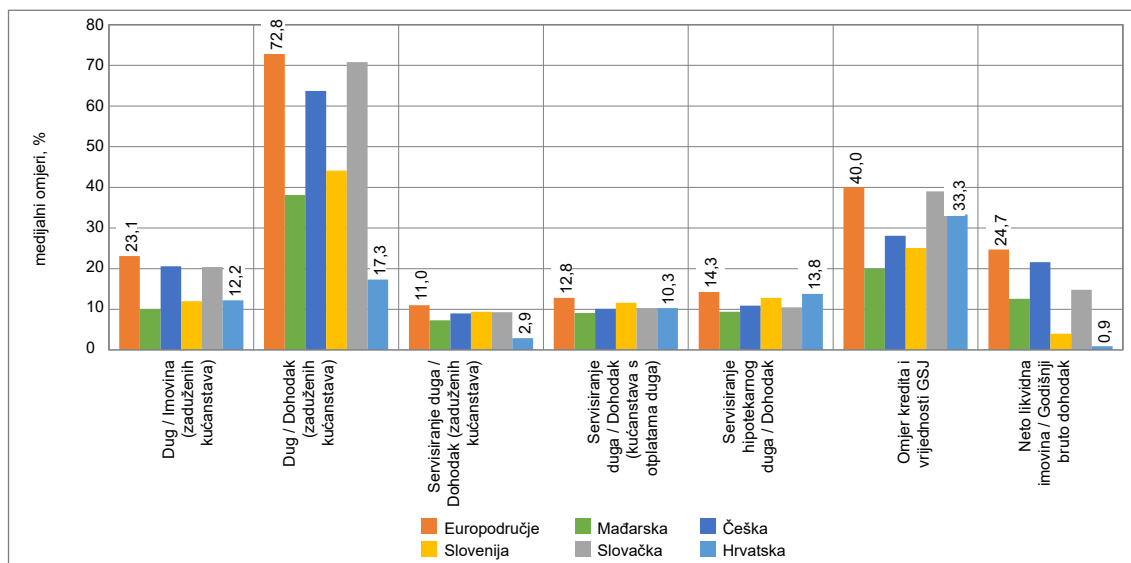
Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Pokazatelji financijske ranjivosti koji se zasnivaju na informacijama o imovini kućanstava uključuju omjer neto likvidne imovine i godišnjeg bruto dohotka kućanstva te omjer duga i imovine. Omjerom neto likvidne imovine (koja uključuje depozite, uzajamne fondove, obveznice, dionice kojima se javno trguje i bogatstvo poduzeća koje nije vezano uz samozapošljavanje, a isključuje neosigurani dug) i godišnjeg bruto dohotka mjeri se razina financijske zaštite kućanstva. Ovaj pokazatelj iskazuje koji su postotak godišnjeg dohotka kućanstva „uštedjela“ u obliku likvidne imovine, a koja im omogućuje prilagodbu potrošnje u hipotetskim slučajevima iznenadnog povećanja troškova servisiranja duga ili smanjenja dohotka kućanstva. Medijalna vrijednost ovog pokazatelja za Hrvatsku u 2021. godini iznosi 0,9% te je malo veća nego 2017. godine, no i nadalje je jako niska u odnosu na vrijednost pokazatelja za europodručje (24,7%), kao i u odnosu na ostale zemlje odabrane za usporedbu (4% u Sloveniji, 12,6% u Mađarskoj, 14,8% u Slovačkoj i 21,6% u Češkoj), što upućuje na zaključak da su kućanstva u RH izrazito financijski nezaštićena. Ako se vrijednost ovog pokazatelja (kao u radu Le Blanc, 2020.) razmatra u odnosu na mjesečni bruto dohodak kućanstava, onda pokazuje broj mjesečnih dohodaka koje su kućanstva uštedjela u obliku likvidne imovine koju se može lako zamijeniti za novac. Drugim riječima, to je pokazatelj preostalog vremena u kojemu bi kućanstva mogla održavati svoj nepromijenjeni životni standard u slučaju pojave iznenadnoga vanjskog šoka, npr. potpunoga gubitka dohotka. Izražena na ovaj način procijenjena medijalna vrijednost za europodručje u 2021. godini iznosi 2,96 i pokazuje da je medijalna vrijednost broja ušteđenih mjesečnih dohodaka za kućanstva na razini europodručja jednaka vrijednosti otprilike tri mjeseca bruto dohodaka. Isti medijan za Hrvatsku u 2021. godini iznosi 0,11 mjeseci bruto dohodaka i pokazuje da polovina kućanstava u RH u slučaju potpunoga gubitka dohotka na osnovi likvidne imovine ne bi mogla održavati svoj životni standard ni mjesec dana.

U slučaju ozbiljnih financijskih problema zadužena kućanstva mogu pokušati otplatiti

dug prihodom od prodaje ostale imovine, uključujući i realnu imovinu. Sposobnost zaduženog kućanstva da prodajom svoje ukupne imovine otplati dugove mjeri se omjerom vrijednosti ukupnog duga i imovine zaduženoga kućanstva. Medijalni udio duga u ukupnoj imovini zaduženih kućanstava RH u 2021. godini u odnosu na 2017. godinu veći je 2,5 puta i iznosi 12,2%. Ova razlika objašnjena je usporedbom promjena medijalnih vrijednosti brojnika i nazivnika ovog pokazatelja: medijan ukupnog duga porastao je za 18,2%, a medijan ukupne vrijednosti imovine samo 5,5%. Međutim, uzrok toj razlici možda treba tražiti i u promjeni percepcije kućanstava o vrijednosti njihove imovine (primarno nekretnina koje dominiraju imovinskim portfeljem kućanstava) pod utjecajem jakog potresa koji je pogodio glavni grad Hrvatske nedugo prije provedbe ankete te posljedica pandemije uzrokovane virusom COVID-19. Nadalje, iako je vrijednost ovog pokazatelja u RH znatno veća u 2021. godini nego u trećem valu, ipak je gotovo dvostruko manja od procjene za europodručje (23,1%), slično kao i u Mađarskoj (10%) i Sloveniji (12%).

Slika 30. Medijalni pokazatelji opterećenosti dugom privatnih kućanstava u RH, europodručju i odabranim zemljama EU-a u 2021.

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Ukupna slika financijske ranjivosti kućanstava u Hrvatskoj u 2021. godini u usporedbi s europodručjem puno je povoljnija prema vrijednostima gotovo svih pokazatelja. Jedini izuzetak je financijska zaštita kućanstava, prema kojoj su kućanstva europodručja znatno zaštićenija od nepovoljnih šokova od kućanstava RH. S druge strane, ukupna slika financijske ranjivosti u Hrvatskoj između trećeg i četvrtog vala ankete može se tumačiti dvojako. Naime, kućanstva u RH manje su financijski ranjiva u 2021. nego što su bila 2017. godine u smislu vrijednosti svih pokazatelja vezanih uz servisiranje duga dohotkom (servisiranje duga dohotkom za kućanstva s otplatom duga, servisiranje

hipotekarnog duga dohotkom, omjer nepodmirenog duga i bruto godišnjeg dohotka)²², ali je sposobnost zaduženih kućanstava da svojom ukupnom imovinom otplate dugove manja. Nadalje, veća financijska ranjivost u 2021. u odnosu na 2017. godinu prisutna je i u smislu većeg omjera kredita i vrijednosti glavne stambene jedinice kućanstava. Naposljetku, iako je razina financijske zaštite kućanstava u RH veća u odnosu na treći val ankete, kućanstva u Hrvatskoj izrazito su financijski nezaštićena u usporedbi sa svim usporedivim zemljama koje su sudjelovale u četvrtom valu ankete.

5.8. Kreditna ograničenja

Kreditna su ograničenja poteškoće pri dobivanju kredita s kojima se suočavaju kućanstva, kao što su odbijanje zahtjeva za kredit od strane kreditnih institucija, odobrenje manjeg iznosa kredita od traženog ili percipirana kreditna ograničenja zbog kojih se kućanstva ni ne prijavljuju za dobivanje kredita. Vrednovanje kreditnih ograničenja kućanstava provedeno je na osnovi vlastite procjene kućanstava o njihovoj mogućnosti posuđivanja novca od kreditnih institucija unutar posljednje tri godine, bez diferencijacije među vrstama kreditnih instrumenata ili kreditnih institucija (Tablica 23. u Dodatku).

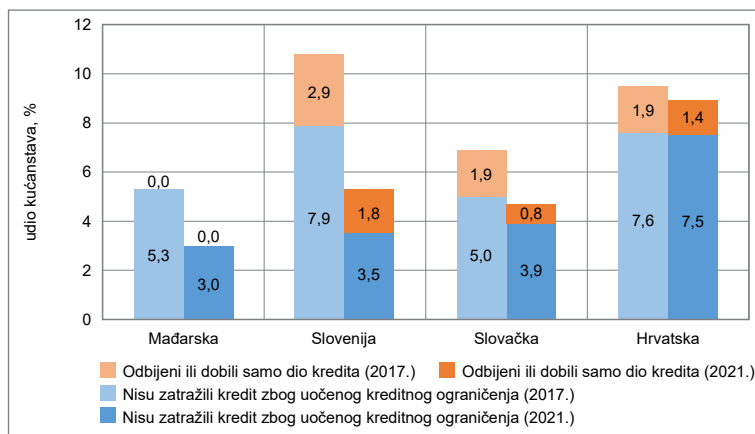
U četvrtom valu ankete udio kućanstava u RH koja su u posljednje tri godine zatražila kredit iznosi 13,8%, što je manje u odnosu na procjenu za europodručje (21,9%), a ujedno predstavlja smanjenje u odnosu na treći val. Među ovim kućanstvima 15,6% njih je odbijeno ili dobilo odobrenje manjeg iznosa kredita od traženog, dok je na razini europodručja taj udio niži (10,5%). Istodobno, udio kućanstava koja su zatražila kredit u posljednje tri godine u zemljama EU-a odabranima za usporedbu jako varira: od 1,6% u Češkoj, 12,3% u Sloveniji, 15,7% u Slovačkoj do 100% u Mađarskoj. Dok za Mađarsku i Češku nije poznat udio kućanstava kojima je zahtjev za kredit odbijen ili kojima je odobren manji iznos kredita od traženog, ovaj udio u Sloveniji iznosi 18%, a u Slovačkoj 9,7%.

Slično kao i u trećem valu, kredit zbog percipiranih kreditnih ograničenja u Hrvatskoj nije zatražilo 7,5% kućanstava, što zajedno s 1,4% kućanstava kojima je zahtjev za kredit odbijen ili umanjen (isključujući kućanstva kojima je traženi iznos odobren u ponovljenom zahtjevu kod neke druge kreditne institucije) ukupno dovodi do procjene udjela od 8,9% kućanstava s kreditnim ograničenjem (Slika 31.). Iako je u svim zemljama odabranima za usporedbu udio kućanstava s kreditnim ograničenjem u valu ankete iz 2021. godine manji u odnosu na val iz 2017. godine, u Sloveniji se taj udio prepolovio, dok je u Hrvatskoj smanjenje bilo najmanje izraženo. Među zemljama

²² Podsjećamo čitatelja da je na ovaj rezultat uvelike utjecalo poboljšanje kvalitete prikupljenih informacija o samom dohotku kao posljedica uvođenja dodatnih kontrola u upitnik.

odabranima za usporedbu Hrvatska u ovom valu ankete stoga ima najviše kućanstava s kreditnim ograničenjem – gotovo tri puta više od Mađarske i gotovo dvostruko više od Slovačke.

Slika 31. Udio kućanstava suočenih s kreditnim ograničenjima u RH i zemljama EU-a odabranima za usporedbu²³

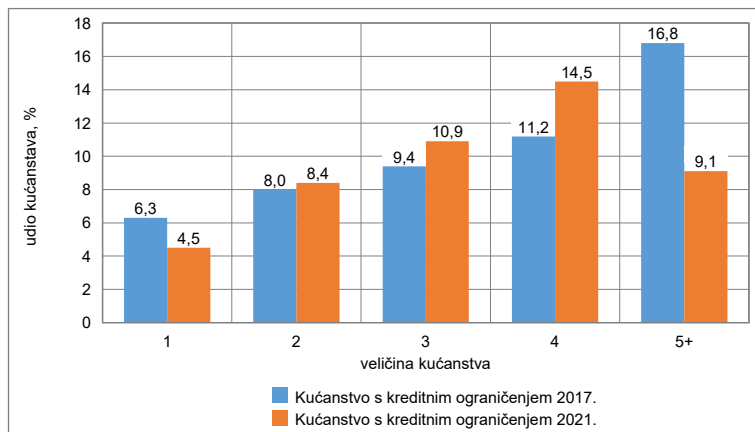

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.c), obrada autora

Dok je u trećem valu ankete udio kućanstava koja su se suočila s kreditnim ograničenjem rastao s porastom veličine kućanstva, u četvrtom valu ovaj udio raste s porastom veličine do četveročlanih kućanstava (među kojima udio onih s kreditnim ograničenjima iznosi 14,5%), a potom u skupini kućanstava s pet ili više članova naglo opada (na 9,1%), što za ova najveća kućanstva ujedno znači smanjenje udjela onih s kreditnim ograničenjima u odnosu na treći val ankete za gotovo 50% (Slika 32.). Očekivano, starija kućanstva (s obzirom na dob referentne osobe) imaju i manje kreditno ograničenje (jer je u odnosu na mlađa kućanstva i puno manje ovih kućanstava zatražilo kredit u posljednje tri godine), dok je ono najizraženije za kućanstva s referentnom osobom starosne dobi 35 – 44 godine (14,7%). Također, visok udio kućanstava s kreditnim ograničenjem prisutan je i kod kućanstava koja unajmljuju nekretninu u kojoj stanuju (16%), kod kojih je taj udio više nego dvostruko veći u odnosu na potpune vlasnike, a čak više od četiri puta veći nego kod vlasnika s hipotekom. Prema statusu zaposlenosti, među samozaposlenim kućanstvima udio onih s kreditnim ograničenjem manji je za oko 75%, dok je za kućanstva u kategoriji ostalih koji ne rade (a koja ne obuhvaća umirovljena kućanstva) taj udio veći za oko 75% (na razini 12,4%) u odnosu na treći val ankete.

²³ Podaci za Češku nisu raspoloživi.

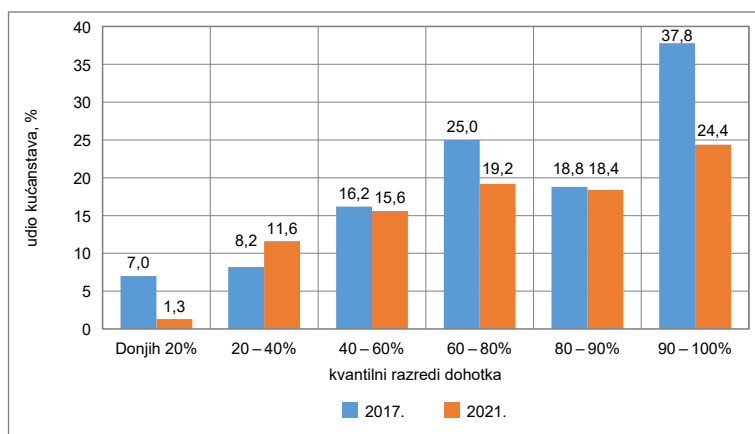
Slika 32. Udio kućanstava suočenih s kreditnim ograničenjima u RH prema veličini kućanstva

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Kućanstva koja spadaju u više kvantilne razrede dohotka u pravilu su u posljednje tri godine podnijela i više zahtjeva za kredit (Slika 33.). Međutim, u odnosu na treći val ankete, udio kućanstava koja su zatražila kredit manji je u svim dohodovnim kvantilnim razredima izuzev u dohodovnom kvantilnom razredu 20 – 40%. Najveće smanjenje prisutno je među kućanstvima na oba kraja dohodovne distribucije. No, dok je kredit u posljednje tri godine zatražilo samo 1,3% kućanstava koja se nalaze u donjih 20% dohotka, gotovo četvrtina kućanstava u dohodovnom kvantilnom razredu 90 – 100% predala je zahtjev za kredit. Istodobno, kućanstva u najvišem dohodovnom kvantilnom razredu imaju drugi najviši udio onih s kreditnim ograničenjem (11,8%), odmah nakon kućanstava u dohodovnom kvantilnom razredu 40 – 60% (12,8%).

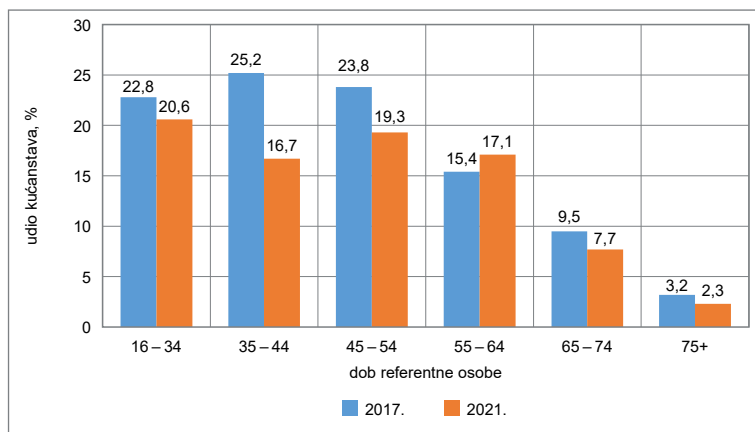
Slika 33. Udio kućanstava u RH koja su zatražila kredit u posljednje tri godine po kvantilnim razredima visine dohotka

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Udio kućanstava koja su se prijavila za kredit u posljednje tri godine uglavnom je veći među kućanstvima s mladoom referentnom osobom, uz primjetno manji udio u četvrtom u odnosu na treći val u većini dobnih skupina referentne osobe (Slika 34.).

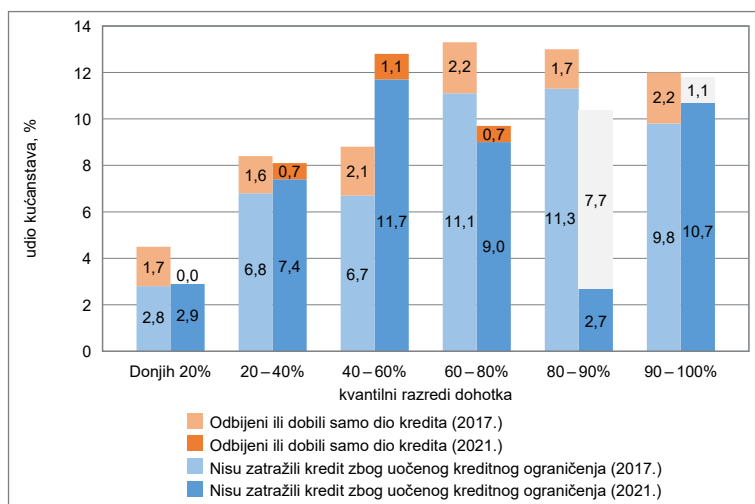
Slika 34. Udio kućanstava RH koja su zatražila kredit u posljednje tri godine po dobnim skupinama referentne osobe

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Slika 35. ilustrira razlike u frekventnosti kreditnih ograničenja prema dohodovnim kvantilnim razredima. Ovdje je, međutim, potrebno dati jedno tehničko pojašnjenje: kod svih kvantila ukupna visina stupca označuje ukupan udio kućanstava koja su se susrela s kreditnim ograničenjem, a plavi dio stupca označuje udio kućanstava koja nisu zatražila kredit zbog uočenoga kreditnog ograničenja. Preostali dio ukupne visine stupca, međutim, predstavlja udio kućanstava koja su odbijena ili su dobila samo dio kredita (isključujući kućanstva koja su naknadno zatražila i dobila željeni iznos kredita), ali samo kod onih dohodovnih kvantilnih razreda kod kojih je pripadni broj opservacija dovoljno velik da se procjena može smatrati pouzdanom (u tim slučajevima ti su dijelovi stupaca označeni narančastom bojom), dok je kod kvantila gdje to nije slučaj mehanička razlika između ukupnog udjela kućanstava s kreditnim ograničenjima i onih koja nisu zatražila kredit zbog uočenoga kreditnog ograničenja označena blijedo sivom bojom jer se kod njih može samo pretpostaviti da ta razlika predstavlja udio kućanstava koja su odbijena ili nisu dobila željeni iznos kredita.

Slika 35. Udio kućanstava suočenih s kreditnim ograničenjima u RH po kvantilnim razredima visine dohotka

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Ukupan udio kućanstava s kreditnim ograničenjem u četvrtom je valu manji u odnosu na treći u svim kvantilnim razredima dohotka osim u razredu 40 – 60%. Ako se, međutim, promotri struktura ukupnog udjela u tom razredu, može se uočiti da je taj porast isključiva posljedica naglašenog porasta udjela kućanstava koja nisu zatražila kredit zbog uočenoga kreditnog ograničenja, dok je udio kućanstava koja su odbijena ili su dobila manji iznos kredita bitno smanjen u tom, kao i u svim ostalim kvantilnim razredima dohotka za koje postoji pouzdan podatak.

5.9. Utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19

U četvrtom valu ankete AFPK upitnik je proširen dodatnim skupom pitanja specifičnih za Hrvatsku, koja ispituju utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, dohodak i financijsku imovinu te načine na koje su kućanstva u Hrvatskoj kompenzirala gubitke u dohotku nastale zbog pandemije²⁴. Rezultati su prikazani u tablicama od 29. do 34. u Dodatku.

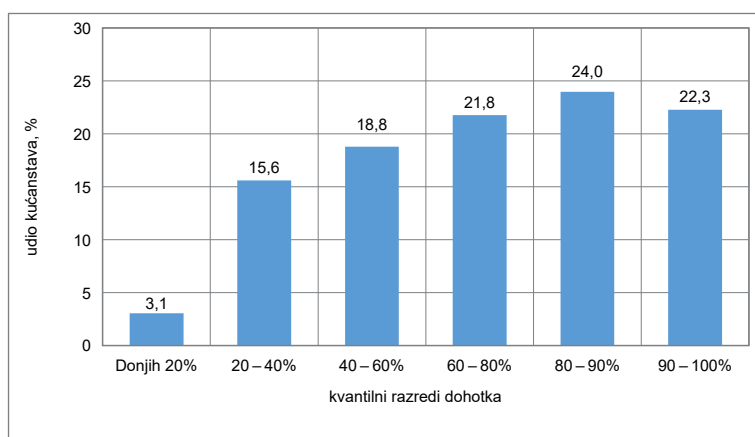
U Hrvatskoj je 2021. godine 16,4% kućanstava iskazalo postojanje nekakvog utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na njihovu zaposlenost²⁵. Pandemija je utjecala na zaposlenost kod 26,6% tročlanih i 28,2% četveročlanih kućanstava, dok je

²⁴ Na inicijativu HFCN-a kreiran je inicijalni modul s dodatnim skupom pitanja vezanih uz ovu temu, koji je potom dodatno prilagođen nacionalnim potrebama.

²⁵ Utjecaj pandemije na zaposlenost/dohodak kućanstava odnosi se na utjecaj na referentnu osobu kućanstva ili bilo kojeg člana kućanstva.

utjecaj pandemije najmanje zastupljen među jednočlanim kućanstvima (8,6%). Prema statusu zaposlenosti referentne osobe kućanstva, pandemija je utjecala na zaposlenost u 36,2% kućanstava sa samozaposlenom i 25,7% kućanstava sa zaposlenom referentnom osobom. Udio kućanstava koja su iskazala postojanje nekakvog utjecaja pandemije na zaposlenost uglavnom raste s porastom dohodovnog kvantilnog razreda kućanstva (Slika 36.).

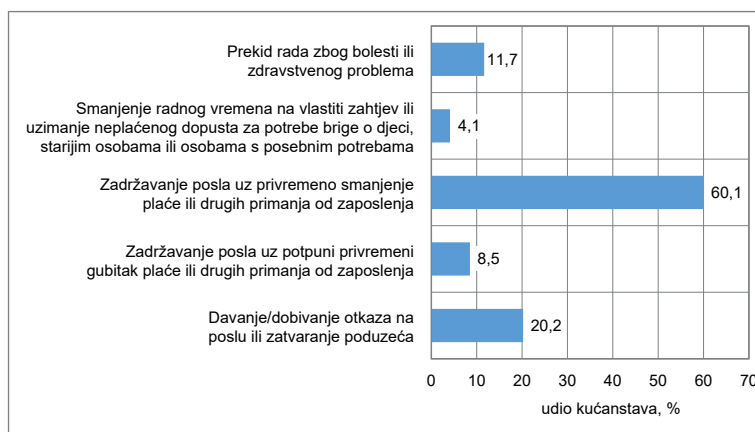
Slika 36. Udio kućanstava RH koja su iskazala bilo kakav utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost po kvantilnim razredima visine dohotka

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

Među kućanstvima koja su iskazala postojanje nekakvog utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, čak 60,1% njih iskazalo je da je pandemija utjecala na privremeno smanjenje plaće ili drugih primanja od zaposlenja, dok je 8,5% kućanstava zadržalo posao uz potpuni privremeni gubitak plaće ili drugih primanja od zaposlenja (Slika 37.). Prekid rada zbog bolesti ili zdravstvenog problema osjetilo je gotovo 12% kućanstava, a za čak 20,2% kućanstava posljedica pandemije bila je davanje/dobivanje otkaza na poslu ili zatvaranje poduzeća.

Slika 37. Udio kućanstava RH po modalitetima iskazanog utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost²⁶

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

Davanje/dobivanje otkaza na poslu ili zatvaranje poduzeća prema veličini kućanstva najzastupljenije je među kućanstvima s četiri člana (28,6%) i pet ili više članova (28,8%), dok je prema starosnoj dobi referentne osobe najzastupljenije u kućanstvima dobi 55 – 64 godine (25,4%) i 65 – 74 godine (36%). Također, 63% kućanstava u kojima referentna osoba ne radi i 31% kućanstava s umirovljenom referentnom osobom izjasnilo se da su dali/dobili otkaz na poslu ili zatvorili poduzeće zbog utjecaja pandemije.

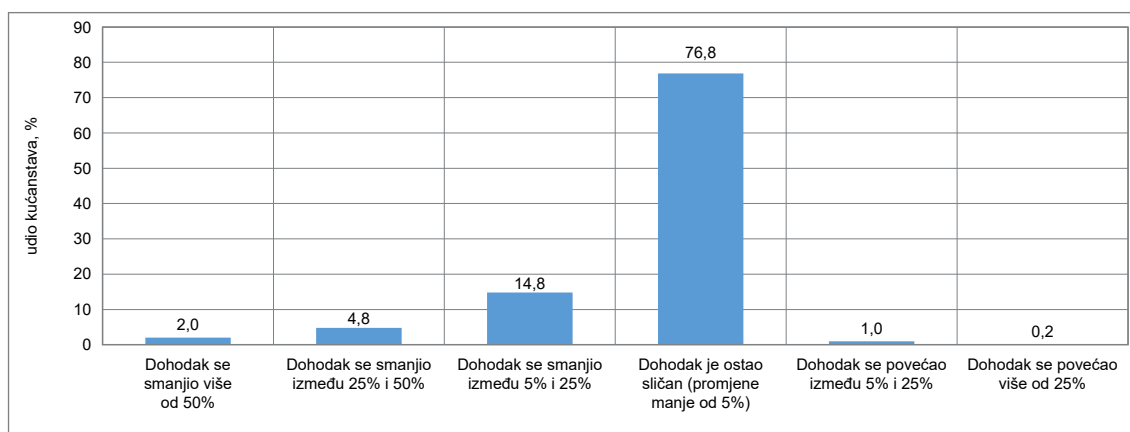
Udio kućanstava koja su zbog pandemije zadržala posao uz privremeno smanjenje plaće ili drugih primanja od zaposlenja smanjuje se s porastom veličine kućanstva: čak 75% jednočlanih kućanstava odabralo je ovaj modalitet utjecaja pandemije na zaposlenost, dok se isto odnosi na oko 44% kućanstava s pet ili više članova. Nadalje, dvije trećine zaposlenih, a jednako toliko i samozaposlenih kućanstava iskazalo je smanjenje plaće ili drugih primanja od zaposlenja pod utjecajem pandemije, dok je oko 5% zaposlenih i 6% samozaposlenih kućanstava zadržalo posao uz privremeni gubitak plaće ili drugih primanja od zaposlenja. Također, više od 70% kućanstava u svakom od dohodovnih kvantilnih razreda 40 – 60%, 60 – 80% i 80 – 90% osjetilo je privremeno smanjenje plaće ili drugih primanja od zaposlenja kao posljedicu utjecaja pandemije, a gotovo 53% kućanstava u dohodovnom kvantilnom razredu ispod 20% zadržalo je posao uz potpuni privremeni gubitak plaće ili drugih primanja od zaposlenja.

²⁶ Postoje kućanstva koja su odgovorila na nekoliko modaliteta potvrdno.

Utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na dohodak iskazalo je malo manje od četvrtine kućanstava RH. Udio kućanstava koja su iskazala utjecaj pandemije na dohodak smanjuje se s porastom dobi referentne osobe kućanstva. Tako je gotovo 40% mladih kućanstava (dobi referentne osobe 16 – 34 godine) prijavilo utjecaj pandemije na dohodak. Također, visoki udjeli kućanstava koja su iskazala ovaj modalitet utjecaja prisutni su kod kućanstava sa samozaposlenom i zaposlenom referentnom osobom – utjecaj pandemije na dohodak iskazalo je čak 62% samozaposlenih i 30% zaposlenih kućanstava.

Pandemija uzrokovana virusom COVID-19 različito je utjecala na promjenu ukupnog dohotka kućanstva²⁷ (Slika 38.). Ipak, za većinu kućanstava, njih čak malo više od tri četvrtine, dohodak je ostao sličan, odnosno promijenio se za manje od 5%. Svako peto kućanstvo iskazalo je negativan utjecaj pandemije na dohodak, ali među njima samo je četvrtina iskazala smanjenje dohotka za više od 25% u odnosu na pretpandemijsko razdoblje.

Slika 38. Udio kućanstava RH po modalitetima iskazanog utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na dohodak

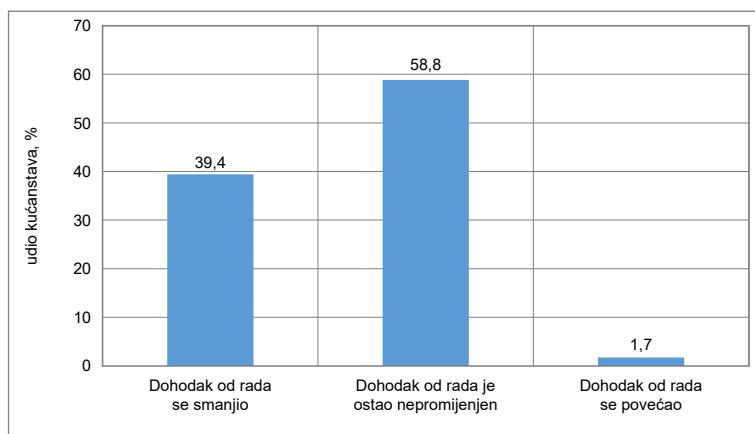
Izvor: AFPK 2021., obrada autora

Za vrijeme pandemije uzrokovane virusom COVID-19 kućanstvima su na raspolaganju bile državne mjere za očuvanje radnih mjesta u obliku potpora za očuvanje radnih mjesta i mjera skraćenoga radnog vremena Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), a kojima se koristila gotovo četvrtina kućanstava. Udio kućanstava koja su se koristila državnim mjerama za očuvanje radnih mjesta veći je kod većih kućanstava, kao i kod kućanstava koja pripadaju višim dohodovnim kvantilnim razredima. Nadalje, mjerama se koristilo više od trećine kućanstava srednje dobi (s referentom osobom dobi 35 – 44 i 45 – 54 godine). Više od polovine kućanstava sa samozaposlenom i

²⁷ Promjena se odnosi na posljednjih 12 mjeseci u usporedbi s istim razdobljem godinu dana prije.

gotovo trećina kućanstava sa zaposlenom referentnom osobom koristila se potporom za očuvanje radnih mjesta ili mjerom skraćenoga radnog vremena HZZ-a. Međutim, većina kućanstava, njih gotovo 60%, iskazala je da nije bilo nikakvih efekata državnih mjera za očuvanje radnih mjesta na dohodak, dok je čak 40% kućanstava koja su se koristila mjerama iskazalo da im se kao efekt korištenja mjere dohodak od rada smanjio (Slika 39.). Među kućanstvima kojima se dohodak od rada smanjio zbog korištenja potpore za očuvanje radnih mjesta ili mjere skraćenoga radnog vremena HZZ-a najveći udjeli prisutni su kod tročlanih kućanstava (oko 56%), kućanstava s pet ili više članova (oko 52%), mladih kućanstava s referentnom osobom dobi 16 – 34 godine (oko 70%), kućanstava u kojima referentna osoba ne radi (oko 51%), kućanstava u kvantilnom razredu neto bogatstva 90 – 100% (oko 70%) te kod samozaposlenih kućanstava (oko 85%).

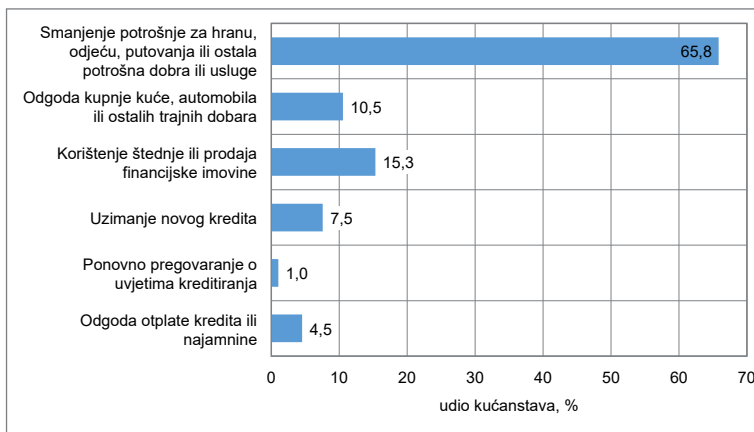
Slika 39. Udio kućanstava RH po iskazanom efektu korištene mjere na dohodak

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

Kućanstva koja su iskazala da im se dohodak smanjio za više od 25% kao posljedica pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na različite su načine pokušala kompenzirati gubitke u dohotku, kao što su odgoda otplate kredita ili najamnine, ponovno pregovaranje o uvjetima kreditiranja, uzimanje novoga kredita, korištenje štednje ili prodaja financijske imovine, odgoda kupnje nekretnine, automobila ili ostalih trajnih dobara, smanjenje potrošnje za hranu, odjeću, putovanja ili za ostala potrošna dobra i usluge. Gotovo sva ova kućanstva (njih čak 98%) iskazala su da su se koristila najmanje jednim od navedenih oblika kompenzacije gubitaka u dohotku, s time da su ih gotovo dvije trećine gubitke kompenzirale smanjenjem potrošnje za hranu, odjeću, putovanja ili ostala potrošna dobra i usluge (Slika 40.). Oko 15% kućanstava za kompenzaciju gubitaka koristilo se ušteđevinom ili je prodalo financijsku imovinu, oko 10% ih je odgodilo kupnju nekretnine, automobila ili ostalih trajnih dobara, a 7,5% kućanstava gubitak dohotka nadoknadilo je uzimanjem novoga kredita.

Slika 40. Udio kućanstava RH po izboru modaliteta kompenzacije gubitaka u dohotku nastalih zbog pandemije uzrokovane virusom COVID-19^{28,29}

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

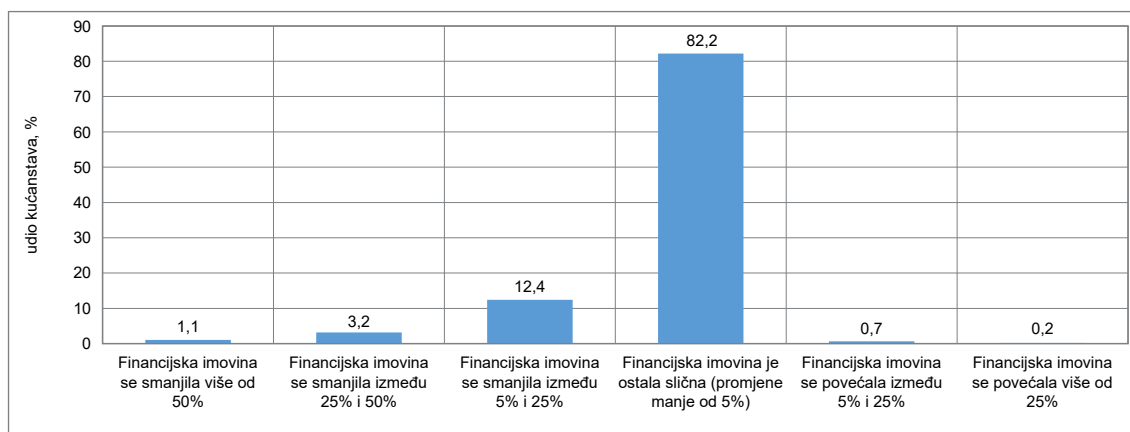
Pandemija uzrokovana virusom COVID-19 također je utjecala na ukupnu financijsku imovinu³⁰ kod 17,5% kućanstava. Udio kućanstava koja su iskazala postojanje bilo kakvog utjecaja pandemije na financijsku imovinu opada s dobi referentne osobe kućanstva – utjecaj je iskazalo 31% mladih kućanstava (dobi 16 – 34 godine) naspram oko 6% starih kućanstava (dobi 75 i više godina). Prema statusu zaposlenosti, svako treće kućanstvo sa samozaposlenom osobom i svako peto kućanstvo sa zaposlenom referentnom osobom iskazalo je utjecaj pandemije na financijsku imovinu. Doduše, za čak 82% kućanstava financijska imovina ostala je slična, tj. promijenila se za manje od 5%, a tek svako šesto kućanstvo iskazalo je smanjenje financijske imovine za više od 5% (Slika 41.).

²⁸ Podaci se odnose samo na kućanstva koja su iskazala smanjenje dohotka zbog utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 za više od 25%.

²⁹ Postoje kućanstva koja su odgovorila na nekoliko modaliteta potvrdno

³⁰ Uključuje sredstva na tekućim i oročenim računima, dobrovoljnu mirovinu / životno osiguranje, uzajamne fondove, novčana potraživanja kućanstva, dionice, obveznice i ostale vrste financijske imovine.

Slika 41. Udio kućanstava u RH po intenzitetu iskazanog utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na financijsku imovinu

Izvor: AFPK 2021., obrada autora

S druge strane, pozitivan utjecaj pandemije na povećanje financijske imovine za više od 5% iskazalo je samo 0,9% kućanstava.

6. Usporedba rezultata s podacima iz vanjskih izvora

Kao i u prikazu rezultata prethodnoga vala AFPK-a iz 2017. (Jemrić i Vrbanc, 2020.), i ovdje se daje usporedba agregiranih mikrorezultata AFPK-a iz 2021. godine za Republiku Hrvatsku³¹ s makroekonomskim agregatnim pokazateljima koji se za 2020. godinu pojavljuju u financijskim (i nefinancijskim) računima sektora kućanstava, ali i s informacijama dobivenima u okviru **Ankete o dohotku stanovništva (EU-SILC, Statistics on Income and Living Conditions)** provedene u 2020. godini od strane Državnog zavoda za statistiku, kao paralelnog izvora informacija na mikrorazini koje se u jednom dijelu sadržajno preklapaju s AFPK-om.

Ovu je usporedbu potrebno promatrati u svjetlu metodoloških razlika koje postoje u definicijama na prvi pogled istih kategorija u različitim izvorima podataka koji se rabe pri kompilaciji podataka. Ove su razlike objašnjene i ilustrirane u radu Jemrić i Vrbanc (2020.) pri usporedbi agregiranih mikrorezultata prethodnog vala AFPK-a s njihovim makropodacima, a ovdje samo podsjećamo na najvažnije metodološke razlike u ovim izvorima:

- prvo, usporedba makroekonomskih agregata s agregiranim mikroinformacijama iz ankete ne treba se promatrati u duhu testiranja ispravnosti rezultata AFPK-a,

³¹ Podsjećamo da je terenski dio AFPK-a iz 2021. godine proveden u 2020. godini.

jer ni makroekonomski agregati ne predstavljaju apsolutnu istinu, već su i oni rezultat primjene propisane statističke procedure te se kao takvi (osobito kod financijskih računa) tretiraju kao procjene te

- drugo, za brojne kategorije obuhvaćene ovim statistikama same njihove metodološke definicije nisu međusobno usklađene, pa se potpuna konzistentnost rezultata ne bi mogla ostvariti ni u slučaju da su oba izvora podataka potpuna i ne generiraju statističku grešku mjerenja. Tome svakako pridonosi i činjenica da je i sam karakter (s aspekta valuacije) prikupljenih informacija bitno različit – dok se u financijskim računima agregati izračunavaju iz različitih službenih izvora podataka te uz primjenu kvantitativnih tehnika procjene, koji svi do jednog podrazumijevaju (barem aproksimativno) tržišno vrednovanje pojedinih pozicija, u AFPK-u vrednovanje nefinancijske imovine zasniva se na subjektivnoj procjeni ispitanika, koja se može bitno razlikovati od stvarne tržišne vrijednosti te imovine.

Provedena usporedba zasniva se na standardnom (internom) Izvješću Europske središnje banke o usklađenosti AFPK podataka s vanjskim izvorima za AFPK iz 2021. za Republiku Hrvatsku (European Central Bank, 2022.), u kojemu je za potrebe uspostave kompatibilnosti definicija gotovo svake varijable koja se uspoređuje korigirana primjenom brojnih tehnika. Ova metoda usporedbe prihvaćena je kao dio harmoniziranoga metodološkog okvira za provođenje ankete u svim zemljama koje sudjeluju u AFPK-u u 2021. godini.

Analizom usporednih podataka u tablicama od 3. do 7. može se uočiti da, kao i kod prethodnog vala, kod mnogih kategorija postoje znatna odstupanja, neka čak i izraženija od odstupanja opaženih kod identične usporedbe rezultata AFPK-a iz 2017. godine s eksternim izvorima, što je posebno uočljivo kod podataka o financijskoj imovini. S druge strane, odstupanje vezano uz podatke o ukupnom dohotku (ali ne i njegovim komponentama) svedeno je na minimum.

Kod tablice demografskih karakteristika, već kod broja kućanstava u populaciji ankete uočljiva je razlika između pokazatelja dobivenog metodom korištenom u AFPK-u i onoga dobivenog metodom korištenom u EU-SILC-u, pri čemu broj u AFPK-u premašuje broj kućanstava u EU-SILC-u za malo više od 58 tisuća kućanstava. Omjer odnosnih veličina populacije je 104%, dok u prethodnom valu nije uočeno takvo odstupanje (broj kućanstava prema AFPK-u 2017. premašivao je onaj dobiven u EU-SILC-u za otprilike 5000 kućanstava, a omjer veličina populacije iznosio je 100,3%). Moguća interpretacija ove diskrepancije jest razlika u teritorijalnoj pokrivenosti populacije pri izradi uzorka u ove dvije ankete. Primjerice, AFPK pokriva cijeli teritorij Republike Hrvatske, dok anketa EU-SILC ne obuhvaća kućanstva na otocima, osim onih otoka do kojih se dolazi mostom (Krk, Pag, Čiovo, Murter i Vir).

I prosječna veličina kućanstava dobivena u AFPK-u intenzivnije se razlikuje od one u EU-SILC-u u odnosu na razliku uočenu u prethodnom valu, premda se ovdje ne može govoriti o velikoj razlici ni u jednom valu (prosječna veličina kućanstava u AFPK-u sada je manja za 3,5% od one u EU-SILC-u, a u prethodnom valu bila je manja za 1%). Nasuprot tome, kod informacija o udjelu vlasnika nad glavnom stambenom jedinicom u ukupnoj populaciji ta je razlika već u prethodnom valu bila nezanemariva (taj udio prema AFPK-u bio je za 4,6 postotnih bodova manji nego prema EU-SILC-u), a sada se ta razlika bitno povećala (udio prema AFPK-u manji je za čak 11,6 postotnih bodova od onog prema EU-SILC-u), pa u ovom valu rezultat prema AFPK-u pokriva samo 86,4% rezultata prema EU-SILC-u.

Ako promotrimo strukturu ukupnog broja kućanstava prema dobi i obrazovanju referentne osobe, dok se u prethodnom valu udio svih kategorija nalazio u rasponu pokrivenosti rezultata EU-SILC-a rezultatom AFPK-a između 88% i 110%, u ovom je valu taj interval pokrivenosti još uži (99,4% – 105,2%) kod svih kategorija osim kategorije kućanstava s niže obrazovanom referentnom osobom u radno sposobnoj dobi (18 – 64), kod koje se pojavljuje veća razlika u toj pokrivenosti – udio ovih kućanstava prema AFPK-u manji je za čak 3,7 postotnih bodova od istog udjela prema EU-SILC-u, ne pokrivajući tako ni tri četvrtine rezultata prema ovoj drugoj anketi. S obzirom na to da su udjeli ove kategorije prema obje ankete znatno manji nego u prethodnom valu, a razlika u pokrivenosti proizlazi iz intenzivnijeg pada u rezultatu prema AFPK-u, možda se objašnjenje ovako niske pokrivenosti jednog rezultata drugim može tražiti u činjenici da je uzorak ankete EU-SILC malo statičniji od onog u AFPK-u. Naime, EU-SILC rabi panel s četiri rotacijske skupine ispitanika, pa je sposobnost registriranja intenziteta promjene u strukturi znatno manja nego kod AFPK ankete koja ne rabi panel-komponentu.

Kada govorimo o strukturi kućanstava prema radnom statusu referentne osobe, općenito možemo uočiti bolju usporedivost rezultata prema ove dvije ankete, ali opet s izuzetkom jedne kategorije. Dok su, naime, omjeri pokrivenosti rezultata EU-SILC-a rezultatom AFPK-a u prethodnom valu varirali unutar širokog intervala između 41% i 115%, u ovom je valu ta varijacija unutar puno užeg intervala, između približno 80% i 108% za sve kategorije osim kategorije kućanstava sa samozaposlenom referentnom osobom. Kod tih kućanstava pokrivenost iznosi samo 39,3%, dakle još je manja od ionako niske pokrivenosti iste kategorije u prethodnom valu (kada je iznosila 51%).

Tablica 3. Demografske karakteristike – usporedba rezultata AFPK-a i EU-SILC-a

	AFPK	EU-SILC	Razlika	Omjer
1	2	3	4 = 2-3	5 = 2/3[%]
Broj kućanstava	1,493.264	1,435.193	58.070	104,0%
Prosječna veličina kućanstva	2,64	2,74	-0,10	96,5%
Udio vlasnika glavne stambene jedinice	79,2%	91,2%	-12%	86,8%
Udio kućanstava prema dobi i obrazovanju referentne osobe				
18 – 64, visoko obrazovanje	21,3%	21,0%	0,3%	101,3%
18 – 64, srednje obrazovanje	68,2%	64,8%	3,4%	105,2%
18 – 64, niže obrazovanje	10,6%	14,2%	-3,7%	74,3%
65+, visoko obrazovanje	16,4%	16,0%	0,4%	102,9%
65+, srednje obrazovanje	40,6%	40,8%	-0,2%	99,5%
65+, niže obrazovanje	43,0%	43,2%	-0,2%	99,4%
Udio kućanstava prema radnom statusu referentne osobe				
Zaposleni	42,6%	40,1%	2,4%	106,1%
Obavljaju kućanske poslove	4,6%	4,3%	0,3%	107,7%
Ostale neaktivne osobe	0,5%	0,6%	-0,1%	79,7%
Stalno nesposobni	0,8%	0,9%	-0,1%	88,7%
Umirovljeni	30,5%	31,2%	-0,7%	97,8%
Samozaposleni	2,0%	5,0%	-3,0%	39,3%
Studenti	7,9%	7,6%	0,3%	103,8%
Nezaposleni	10,3%	10,4%	-0,1%	99,5%

Izvor: European Central Bank, 2022., obrada autora

Tablica 4. Nadnice i plaće – usporedba rezultata AFPK-a i nefinancijskih računa (NR), mil. EUR

	AFPK	NR	Razlika	Omjer
1	2	3	4 = 2-3	5 = 2/3[%]
Nadnice i plaće	5.686	5.435	251	104,6%

Izvor: European Central Bank, 2022., obrada autora

Tablica 5. Dohodak – usporedba rezultata AFPK-a i EU-SILC-a, mil. EUR

	AFPK	EU-SILC	Razlika	Omjer
1	2	3	4 = 2-3	5 = 2/3[%]
Ukupna vrijednost dohotka zaposlenih	4.985	4.360	624	114,3%
Ukupna vrijednost dohotka samozaposlenih	197	633	-436	31,1%
Ukupna vrijednost dohotka od imovine	43	88	-44	49,5%
Ukupna vrijednost dohotka od transfera	70	150	-80	46,8%
Ukupna vrijednost dohotka od mirovina	1.241	1.387	-147	89,4%
Ukupna vrijednost bruto dohotka	6.607	6.661	-55	99,2%

Izvor: European Central Bank, 2022., obrada autora

Tablica 6. Financijska imovina – usporedba rezultata AFPK-a i financijskih računa (FR), EUR per capita

	AFPK	NR	Razlika	Omjer
1	2	3	4 = 2-3	5 = 2/3[%]
Ukupna vrijednost depozita	964	7.522	-6.558	12,8%
Ukupna vrijednost kotiranih dionica	33	352	-319	9,4%
Ukupna vrijednost udjela u uzajamnim fondovima	2	446	-444	0,5%
Ukupna vrijednost u dobrovoljnim mirovinskim fondovima	18	615	-598	2,9%

Izvor: European Central Bank, 2022., obrada autora

Tablica 7. Dug – usporedba rezultata AFPK-a i financijskih računa (FR), EUR per capita

	AFPK	NR	Razlika	Omjer
1	2	3	4 = 2-3	5 = 2/3[%]
Ukupna vrijednost duga				
Ukupna vrijednost hipotekarnog duga	831	2.033	-1.202	40,9%
Ukupna vrijednost nehipotekarnog duga	476	2.247 ¹	-1.771	21,2%

Izvor: European Central Bank, 2022., obrada autora

¹ Za razliku od ostalih brojeva u Tablici 7., koji su, kao i kod prethodnih šest tablica, preuzeti iz ECB (2022.), ovaj podatak u tom izvoru nedostaje te ovdje predstavlja izračun autora na osnovi podataka iz eksternog izvora (financijskih računa).

Drugi eksterni izvor za usporedbu jesu **nefinancijski računi**, koji se rabe za usporedbu prikupljenih podataka o nadnicama i plaćama kućanstava u Hrvatskoj. Pri toj usporedbi vrlo je vidljiv pozitivan pomak u usporedivosti spomenutih podataka u odnosu na prethodni val AFPK-a. Dok je, naime, u tom valu podatak o ukupnim nadnicama i plaćama prikupljenima kroz AFPK pokrivaio samo malo više od 60% istovjetnog podatka iz nefinancijskih računa, u ovom valu mnogo je manja razlika između ta dva podatka – ukupne nadnice i plaće prema AFPK-u neznatno premašuju isti podatak iz nefinancijskih računa, sa stopom pokrića od 104,6%.

Nadalje, promotri li se tablica usporedbe podataka o dohotku zaposlenih između rezultata AFPK-a i EU-SILC-a, vidljivo je da ukupan bruto dohodak kućanstava prema AFPK-u pokriva 99,2% istog agregata prema EU-SILC-u, što je kvalitativan pomak u odnosu na prethodni val, u kojemu je ta pokrivenost iznosila 79,4%. Ovakav skok u usklađenosti ovih dviju informacija moguće je pripisati uključivanju dopunskih kontrola i upozorenja u upitnik četvrtog vala ankete AFPK (objašnjeno u 2. poglavlju ovog rada), koje su uvelike pridonijele povećanju preciznosti informacija o dohotku dobivenih od ispitanika u ovoj anketi.

Analizirajući usklađenost podataka o dohotku po njegovim komponentama, uočava se da je njegova najvažnija komponenta – dohodak zaposlenih – za 14,3% veća od iste pozicije konstruirane na osnovi rezultata EU-SILC-a. Za usporedbu, ukupni dohodak zaposlenih prema AFPK-u u prethodnom valu pokrivaio je manje od tri četvrtine ove pozicije zasnovane na anketi EU-SILC. Sve ostale komponente ukupnog dohotka izračunate na osnovi ankete AFPK podbacuju sukladne iznose dobivene na osnovi ankete EU-SILC, pri čemu je pokrivenost dohotka od samozapošljavanja drastično pala u odnosu na prethodni val. Dok je u prethodnom valu premašivala iznos te komponente dohotka prema EU-SILC-u za oko četvrtinu njezina iznosa, u ovom valu ne doseže ni trećinu tog iznosa. Slično se dogodilo i s dohotkom od imovine, čija je pokrivenost pala sa sumnjivo visokih 272% u prethodnom valu na manje od 50% u ovom valu. Ostale komponente ne pokazuju tako drastične razlike u usporedivosti rezultata – pokrivenost dohotka od mirovina malo je bolja, a dohotka od transfera malo lošija nego u prethodnom valu. Međutim, za razliku od komponente ukupnog dohotka zaposlenih, gdje za kvalitativan pomak u usporedivosti postoji prilično logično objašnjenje, dinamiku usporedivosti ostalih komponenti treba gledati i u kontekstu postojanja uzoračke greške.

I u kontekstu analize usklađenosti podataka o financijskoj imovini s istovjetnim agregatnim podacima u **financijskim računima**, pojam uzoračke greške nešto je što svakako treba imati na umu kod svakoga utrživog oblika financijske imovine (kotirane dionice, udjeli u uzajamnim fondovima), jer to su tradicionalno slabo zastupljeni instrumenti u financijskim portfeljima kućanstava u Hrvatskoj. S druge strane, izrazito nisku pokrivenost pozicije bankovnih depozita iz financijskih računa podatkom o ukupnim depozitima iz AFPK-a treba staviti u kontekst hipoteze navedene i u analizi

rezultata prethodnog vala, a to je prisutnost izrazite nesklonosti hrvatskih državljana pružanju informacija o svojoj financijskoj imovini. Stopa pokrivenosti ukupnih depozita u ovom je valu malo niža (12,8%) u odnosu na prethodni val (14,8%). Ono što još ostaje nejasno jest objašnjenje drastičnog pada pokrivenosti pozicije udjela u dobrovoljnim mirovinskim fondovima. U odnosu na ionako niskih 20,5% u prethodnom valu, u ovom valu pokrivenost ove pozicije pala je na samo 2,9%. Ovdje se ne može s lakoćom govoriti samo o uzoračkoj grešci, jer riječ je o instrumentu koji je ipak puno zastupljeniji u Hrvatskoj od vrijednosnih papira i sličnih ulaganja, pa ova pojava svakako zahtijeva daljnju analizu, u kontekstu pripreme za sljedeći val AFPK-a.

Također, ako se ista dva izvora usporede u kontekstu podataka o dugu, i ovdje je pokrivenost izuzetno mala. Premda kod ove usporedbe postoje određene kategorijalne diskrepancije (hipotekarni dug iz AFPK-a uspoređuje se s kategorijom „Stambeni krediti“ kod financijskih računa, a nehipotekarni dug iz AFPK-a uspoređuje se s ostalim kreditima (osim stambenih) iz financijskih računa), ipak činjenica da ekstrapolirani agregat AFPK-a koji se odnosi na hipotekarni dug pokriva manje od 41% agregata stambenih kredita iz financijskih računa (a kod nehipotekarnog duga pokrivenost je još i gotovo dvostruko manja) upućuje na postojanje ozbiljnog problema u prikupljanju podataka i o dugu u ovoj anketi. Autori su skloni vjerovati da je riječ o nevoljkosti ispitanika da odaju informacije o svojoj zaduženosti (kao što je to, prema vjerovanju autora, slučaj i kod financijske imovine).

7. Zaključak

Ovaj rad prikazuje provedbu i glavne rezultate četvrtog vala Ankete o financijama i potrošnji kućanstava u Hrvatskoj iz 2021. godine, koja se kao dio harmoniziranog istraživanja provodi u zemljama europodručja i još nekim državama članicama Europske unije. Rad prikazuje i razliku u rezultatima između anketa iz 2017. i 2021. godine za Hrvatsku te usporedbu s rezultatima ankete iz 2021. godine za europodručje i odabrane (usporedive) države članice Europske unije.

Ciljanu populaciju i u ovom valu ankete čine privatna kućanstva u Republici Hrvatskoj, odnosno u dijelu ankete osobe starije od 16 godina koje žive u tim kućanstvima, a okvir za izbor uzorka od 4072 kućanstva podatci iz Popisa stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine. Terenskim istraživanjem provedenim u posljednja četiri mjeseca 2020. godine prikupljeno je 1357 odgovora, pa je ostvarena stopa odziva od 33,3%.

Fokus je ankete na procjeni neto bogatstva kućanstava na osnovi procjena njihove imovine i obveza. Anketa također pokriva dohodak i potrošnju kućanstava te pokazatelje njihove financijske ranjivosti i kreditnih ograničenja. Dodatno, anketa u valu iz 2021.

obrađuje utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, dohodak i financijsku imovinu kućanstava.

Prema rezultatima ovog vala ankete, kućanstva u Hrvatskoj u 2021. godini imaju veću medijalnu i veću prosječnu vrijednost ukupne imovine nego 2017. godine. Međutim, između ovih vrijednosti i nadalje je prisutna velika razlika. U ukupnom imovinskom portfelju u četvrtom u odnosu na treći val ankete malo manje kućanstava RH posjeduje realnu imovinu, ali ih malo više posjeduje financijsku imovinu. S druge strane, u 2021. godini udio realne imovine u ukupnom imovinskom portfelju kućanstava je veći, a time je i udio financijske imovine manji nego u 2017. godini. Iako veća u 2021. u odnosu na 2017. godinu, procijenjena medijalna vrijednost realne imovine u Hrvatskoj i nadalje je puno niža od procjene za europodručje. Realnom imovinom kućanstava RH i nadalje dominira glavna stambena jedinica, iako je njezin udio u ukupnoj vrijednosti realne imovine manji u odnosu na anketu iz 2017. godine. Isto tako, manji je i udio kućanstava koja posjeduju glavnu stambenu jedinicu. Glavna komponenta financijske imovine i nadalje su bankovni depoziti, a njihov je udio u vrijednosti financijske imovine u ovom valu ankete veći, što je osobito izraženo kod kućanstava s najnižim dohotkom, dok je udio depozita u ukupnoj financijskoj imovini manji za kućanstva s najvišim dohotkom, kućanstava s pet ili više članova, mlađa kućanstva i samozaposlena kućanstva. Iako je udio kućanstava koja imaju novčana potraživanja od drugih kućanstava manji u odnosu na treći val ankete, udio novčanih potraživanja kućanstava u vrijednosti ukupne financijske imovine veći je.

Relativno nizak udio zaduženih kućanstava u RH prisutan u prethodnom valu ankete u ovom je valu još niži te ispod prosjeka europodručja. Doduše, vrijednost duga kućanstava koja imaju neki oblik duga u odnosu na val iz 2017. godine veća je. Istodobno, i medijalna i prosječna vrijednost duga kućanstava u Hrvatskoj koja imaju dug višestruko su manje nego u europodručju. Slično kao u trećem valu ankete i u 2021. godini manje kućanstava posjeduje hipotekarni nego što ih posjeduje nehipotekarni dug. Međutim, kao i u trećem valu ankete, u strukturi ukupne vrijednosti duga kućanstava RH koja posjeduju dug dominira hipotekarni dug.

Procijenjeno neto bogatstvo kućanstava RH veće je u ovom valu ankete u odnosu na val iz 2017., kao i jaz između njegove medijalne i prosječne vrijednosti. Tome je najviše pridonijela veća vrijednost realne imovine, dok je utjecaj manje vrijednosti financijske imovine i većeg duga bio znatno manji. Istodobno se procijenjeno neto bogatstvo kućanstava u europodručju između dva vala ankete povećalo znatno više nego u Hrvatskoj, pa se razlika između neto bogatstva kućanstava u Hrvatskoj i kućanstava europodručja gotovo udvostručila. U Hrvatskoj je i u četvrtom valu ankete prisutna visoka nejednakost neto bogatstva kućanstava koju karakterizira smanjenje nejednakosti u donjoj, uz blago povećanje nejednakosti u gornjoj polovini distribucije neto bogatstva kućanstava. U četvrtom valu ankete u gornjih je 10% kućanstava RH malo veća

koncentracija neto bogatstva, ali je ona u gornjih 5% kućanstava niža nego u trećem valu ankete. Međutim, u 2021. udio kućanstava koja imaju negativno neto bogatstvo veći je nego u 2017. godini.

Procijenjeni bruto dohodak kućanstava u Hrvatskoj u ovom je valu ankete znatno veći, ali to povećanje treba pripisati gotovo isključivo unaprjeđenju metodologije provođenja ankete. Naime, nakon uočene znatne nekonzistentnosti u prethodnom valu ankete, u četvrtom je valu uvedena dodatna kontrolna procedura u procesu prikupljanja podataka kojom se motiviralo ispitanike da, ako ne žele odavati informacije o svom dohotku, tako i nastupe prema anketaru, umjesto da izjavljuju da ne ostvaruju nikakav dohodak. Slijedom toga, u četvrtom se valu više povećao medijalni od prosječnog bruto dohotka, što je smanjilo procjenu asimetrije u distribuciji dohotka kućanstava RH, kao i jaz u odnosu na europodručje. Također, povećanje procjene bruto dohotka relativno je ravnomjerno raspoređeno unutar distribucije kućanstava, što je rezultiralo izrazitim smanjenjem procjene nejednakosti u raspodjeli dohotka u RH u odnosu na 2017. godinu. No unatoč tome, kućanstva u Hrvatskoj i nadalje imaju medijalni dohodak manji od polovine tog medijana za kućanstva europodručja. U strukturi ukupnog dohotka kućanstava udio dohotka od zaposlenja veći je u četvrtom u odnosu na treći val ankete, dok su udjeli dohotka od iznajmljivanja nekretnina i financijskih investicija gotovo zanemarivi.

U 2021. godini kućanstva RH na potrošačku robu i usluge te hranu u kući i izvan kuće troše više nego 2017. godine, dok se potrošnja na režije nije znatno promijenila u odnosu na prethodni val ankete. Kućanstva u Hrvatskoj najviše troše na robu i usluge, a puno manje na režije te hranu u kući i izvan kuće.

S obzirom na ukupni bruto dohodak, kućanstva RH niti u 2021. godini nisu pretjerano opterećena dugom. Medijalni omjer duga mnogo je manji nego u europodručju. S druge strane, kućanstva u Hrvatskoj i prema izračunu iz četvrtog vala ankete izrazito su financijski nezaštićena: polovina kućanstava ne bi u slučaju potpunoga gubitka dohotka na osnovi likvidne imovine mogla održavati svoj životni standard ni mjesec dana, dok je na razini europodručja to razdoblje tri mjeseca. Veća financijska ranjivost kućanstava RH u odnosu na treći val ankete vidi se i u izrazitom smanjenju procjene njihove sposobnosti da u slučaju ozbiljnih financijskih problema prodajom svoje ukupne imovine otplate dugove: iako upola manji od procjene za europodručje, medijalni udio ukupnog duga u ukupnoj imovini zaduženih kućanstava RH veći je u anketi iz 2021. godine u odnosu na anketu iz 2017. godine.

U ovom valu ankete manje kućanstava RH u posljednje je tri godine zatražilo kredit, a njihov je udio niži u odnosu na procjenu za europodručje. Također, poteškoće pri dobivanju kredita iskazalo je manje kućanstava nego u prethodnom valu. Udjeli kućanstava koja zbog percipiranih kreditnih ograničenja nisu zatražila kredit i onih

kojima je kredit bio odbijen ili im je odobren manji kredit od traženog slični su vrijednostima iz trećeg vala ankete.

Anketom o financijama i potrošnji kućanstava u četvrtom je valu ispitan utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, dohodak i financijsku imovinu kućanstava. U Hrvatskoj je svako šesto kućanstvo iskazalo postojanje utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, najčešće u obliku zadržavanja posla uz privremeno smanjenje plaće ili drugih primanja od zaposlenja. Utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na dohodak iskazala je gotovo četvrtina kućanstava u Hrvatskoj, ali je tek svako peto kućanstvo iskazalo negativan utjecaj pandemije na dohodak. Gotovo pet od šest kućanstava RH nije osjetilo utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na svoju ukupnu financijsku imovinu, a tek je svako šesto kućanstvo iskazalo smanjenje financijske imovine za više od 5%.

Usporedbom rezultata dobivenih ovom anketom s analognim podacima iz drugih statističkih izvora (tamo gdje je to moguće), može se zaključiti da kod većine kategorija postoje znatne razlike. To je vjerojatno posljedica manjkavosti ankete kao vrste izvora statističkih podataka (u radu to je već naglašeno kod prezentacije rezultata vezanih uz financijsku imovinu i dug, dvije kategorije kod kojih je nesklonost ispitanika da odaju podatke o njima vjerojatno najizraženija), ali ovdje treba naglasiti da sama diskrepancija u podacima u određenoj mjeri može biti i rezultat znatnih razlika u pristupu kategorijama koje se uspoređuju, a ne treba smetnuti s uma ni da neki od eksternih izvora s kojima se rezultati uspoređuju (prije svega EU-SILC) zbog svoga stohastičkoga karaktera ne jamče potpunu istinitost u kvantifikaciji kategorija koje se uspoređuju (ovo ogradi u prilog ide i činjenica da se slične razlike pojavljuju kod svih zemalja koje su sudjelovale u ovom valu ankete). Međutim, treba napomenuti da je, na osnovi uvođenja dodatne kontrolne procedure u procesu prikupljanja podataka o dohotku u Anketu o financijama i potrošnji kućanstava u RH, u četvrtom valu postignut znatan pozitivan pomak u konzistentnosti rezultata ankete u dijelu koji se odnosi na dohodak kućanstava u RH s rezultatima eksternih izvora, u odnosu na prethodni val.

Zaključno, u neznatno promijenjenom obliku u odnosu na prethodni val, Anketa o financijama i potrošnji kućanstava (AFPK) zadržala je svoju važnost po svim dimenzijama opisanima u zaključku prethodnog izvješća. Dodatno, ovaj val ankete donosi i procjenu utjecaja pandemije izazvane virusom COVID-19 na imovinu, dohodak i potrošnju kućanstava. Ovaj je dodatak bio neobavezan na razini HFCN-a, no veliki ga je broj zemalja (uključujući i Hrvatsku) prihvatio i uključio u svoje upitnike u četvrtom valu ankete. Tako je ovom prilikom analizirana i ova jednokratna, ali iznimno važna ekonomska pojava u razdoblju proteklom između posljednja dva vala ankete.

Na kraju, treba se osvrnuti i na osnovnu manjkavost ove ankete, a to je vjerojatna podcijenjenost brojnih kategorija za koje se može pretpostaviti da ih ispitanici nerado iskazuju (prije svega kod financijske imovine i duga), te napomenuti da je mogući

smjer u kojemu bi trebalo ići u sljedećim valovima ankete kombinacija (kod kategorija kod kojih je to moguće) rezultata terenskog rada ankete i raspoloživih administrativnih izvora. Taj smjer prepoznat je i unutar HFCN-a te je sve veći broj zemalja koje rade na izmjeni legislative kako bi omogućili korištenje relevantnih administrativnih izvora u svrhu poboljšanja kvalitete završnih rezultata samog istraživanja. Hrvatska narodna banka zasad se administrativnim podacima koristi samo pri dizajniranju uzorka, no vrlo blagonaklono gleda na njihovo intenzivnije korištenje i pri samoj kvantifikaciji rezultata.

Literatura

Cupak, A., Jurašková Kucserová, J., Klacso, J. i Strachotová, A. (2021.): *Household Finance and Consumption Survey 2021: Results from Slovakia*, NBS Occasional Paper, br. 2

De Sola Perea, M. i Van Belle, L. (2022.): *Early results of the fourth wave of the Belgian Household Finance and Consumption Survey*, National Bank of Belgium, Economic Review, br. 9/2022.

Državni zavod za statistiku (2023.): *Pad broja kućanstava od tri i više članova, a porast broja samačkih i dvočlanih kućanstava*, 31. 5. 2023. <https://dzs.gov.hr/print.aspx?id=1565&url=print>

Državni zavod za statistiku (2022.): *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021.*, Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, STAN-2022-2-1.

Državni zavod za statistiku (2017.): *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovi prema načinu korištenja*, Statistička izvješća 1586, ISSN 1333 - 1876

European Central Bank (2021.): *The Household Finance and Consumption Survey: Wave 2017*, Statistical tables (version 3.2), ECB, lipanj, 2021.

European Central Bank (2022.): *Household Finance and Consumption Survey wave 4: Coherence and Plausibility report, Country: HR*, internal report

European Central Bank (2023.a): *Household Finance and Consumption Survey: Results from the 2021 wave, Household Finance and Consumption Network*, Statistics Paper Series, br. 46

- European Central Bank (2023.b): *Household Finance and Consumption Survey: Methodological Report for the 2021 wave, Household Finance and Consumption Network*, Statistics Paper Series, br. 45
- European Central Bank (2023.c): *The Household Finance and Consumption Survey: Wave 2021*, Statistical tables, ECB, srpanj, 2023.
- Fessler, P., Lindner, P. i Schürz, M. (2023.): *Eurosystem Household Finance and Consumption Survey 2021: First results for Austria*, National Bank of Austria Reports, br. 2
- Gambacorta, R., Ilardi, G., Locatelli, A., Pico, R. i Rampazzi, C. (2013.): *Main results of the Eurosystem's Household Finance and Consumption Survey: Italy in the international context*, Bank of Italy, Questioni di Economia e Finanza (Occasional papers), br. 161
- Jemrić, I. i Vrbanc, I. (2020.): *Anketa o financijama i potrošnji kućanstava u RH 2017. godine*, Statistička i metodološka istraživanja M-1, Hrvatska narodna banka
- Jerić, M. (2019.): *Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?*, Oeconomica Jadertina, 9 (2), 21-31.
- Le Blanc, J. (2020.): *Financial buffers of households in the wake of the COVID-19 crisis*, EC JRC, Science for Policy Briefs
- Matha, T. Y., Pulina, G., Montes-Vinas, A. i Ziegelmeyer, M. (2023.): *The Luxembourg Household Finance and Consumption Survey: Results from the fourth Wave in 2021*, Central Bank of Luxembourg, Working paper, br. 176
- Merikull, J. i Room, T. (2019.): *Estonian Household Finance and Consumption Survey: Results from the 2017 wave*, Eesti Pank, Occasional Paper Series, 1/2019
- Štancl, N. (ur.) i sur. (2021.): *Tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj 2020.*, Hrvatski ured za osiguranje, serijska publikacija

Dodatak

Rezultati Ankete o financijama i potrošnji kućanstava u RH provedene 2021. godine
(MS Excel datoteka)

Kratice i znakovi

Kratice

AFPK	Anketa o financijama i potrošnji kućanstava
CAPI	osobno anketiranje po kućanstvima uz pomoć računala (engl. <i>Computer Assisted Personal Interview</i>)
d.o.o.	društvo s ograničenom odgovornošću
DZS	Državni zavod za statistiku
ECB	Europska središnja banka (engl. <i>European Central Bank</i>)
engl.	engleski
ESSB	Europski sustav središnjih banaka
EU	Europska unija
EU-SILC	Anketa o dohotku stanovništva (engl. <i>EU Statistics on Income and Living Conditions</i>)
EUR	euro
FIO	financijski informirana osoba
FR	financijski računi
GSJ	glavna stambena jedinica
HFCN	Mreža eksperata za anketu o financijama i potrošnji kućanstava (engl. <i>Household Finance and Consumption Network</i>)
HFCS	Anketa o financijama i potrošnji kućanstava (engl. <i>Household Finance and Consumption Survey</i>)
HNB	Hrvatska narodna banka
mil.	milijun
per capita	po glavi stanovnika
RH	Republika Hrvatska
tj.	to jest

Znakovi

–	– nema pojave
....	– ne raspolaže se podatkom
0	– podatak je manji od 0,5 upotrijebljene jedinice mjere – prosjek
a, b, c,...	– oznaka za napomenu ispod tablice i slike
*	– ispravljen podatak
()	– nepotpun, nedovoljno provjeren

Anketa o financijama i potrošnji kućanstava provedena u Republici Hrvatskoj 2021.

ISSN (online)

HNB

EUROSUSTAV